

Nombia kpaakpaa ŋan Mateo be ŋmarase ne Mateo

Yesu duulun man balan

Luka 3:23-38

¹ Gyoo Defidi na Aberaham be naanabii Yesu Kristo duulun man balan yaa.

² Aberaham lolana Asiki te Asiki mo lola Gyekopo te Gyekopo mo lola Gyuda na o naabia.

³ Gyuda lolana Peresi na Sera ban be naa yena Tama ne, te Peresi mo lola Heson, te Heson mo lola Ram.

⁴ Ram lolana Aminadabo te Aminadabo mo lola Nason te Nason mo lola Salimon.

⁵ Salimon na o weele Rahabo lolana Boase te Boase na o weele Ruute mo lolana Obedi te Obedi mo lolana Gyese.

⁶ Gyese mo lolana gyoo Defidi te gyoo Defidi mo lolana Solomon. Solomon o naa yena Yuria lialo non gyoo Defidi ba mo yala ne.

⁷ Solomon mo lolana Rehoboam te Rehoboam mo lolana Abigya te Abigya mo lolana Asa.

⁸ Asa lolana Gyehosafate te Gyehosafate mo lolana Geyoram te Geyoram mo lolana Yusia.

⁹ Yusia lolana Gyotam

te Gyotam mɔ lolana Ahase
te Ahase mɔ lolana Hesehia.

¹⁰ Hesehia lolana Manase
te Manase mɔ lola Amɔn
te Amɔn mɔ lola Gyosia.

¹¹ Gyosia lolana Gyekonia na ɔ naabia debaŋ
keŋ bɔɔ kyaŋ Iseraetena yoo man mo gyu Ba-
bilɔn tɛele man nɛ.

¹² Ba ke kyaŋ Iseraetena gyu Babilɔn tɛele man
wɔle nɛ

te Gyekonia lola Selateli
te Selateli mɔ lola Serubabeli.

¹³ Serubabeli lolana Abiudi
te Abiudi mɔ lola Eliakim
te Eliakim mɔ lola Aso.

¹⁴ Aso lolana Sadoki
te Sadoki mɔ lola Akim
te Akim mɔ lola Eliudi.

¹⁵ Eliudi mɔ lolana Eliasa
te Eliasa mɔ lola Matan
te Matan mɔ lola Gyekɔpo.

¹⁶ Gyekɔpo mɔ lolana Gyosefo.

Te Gyosefo yala Mɛere ŋon ɔ ba lola Yesu
ŋon bɛɛ baake e nyi Kristo nɛ.

Ŋon yena nyeelɛere ŋon Wurubuare be yako
see nyi waa kɔŋ nɛ.

¹⁷ Mena dɔɔ lee Aberaham dɔɔ kelii gyoo Defidi
dɔɔ yɛɛ kalola kegyakaare kufu anaara. Te
lee gyoo Defidi dɔɔ kelii debaŋ keŋ bɔɔ kyaŋ
Iseraetena gyu Babilɔn nɛ yɛɛ kalola kegyakaare
kufu anaara. Te lee debaŋ keŋ bɔɔ kyaa Babilɔn
kelii debaŋ keŋ bɔɔ lola Kristo mɔ nɛ yɛɛ kalola
kegyakaare kufu anaara.

*Yesu Kristo kalola wose man nombia
Luka 2:1-7*

¹⁸ Yesu Kristo kalola wose man nombia yaa. Gyosefo na Yesu ɔ naa Mɛere yakowɔ see nyi baa yala dɔŋa. Mɔna Gyosefo ta kpeo ta e ya, te Wurubuarɛ felin yela Mɛere kyaŋa fulu. ¹⁹ Na Gyosefo yɛɛ walaŋ ŋon ɔ gbɛnenɛ tenɛɛ Wurubuarɛ siaman, te ɔ bɛɛ gyae nyi waa do Mɛere desɛŋ balan man dɔɔ ya nɛ, ɔ yɛɛ wa agyuenɛ nyi waa yo bɛɛ e kenɛ ŋolo na ŋolo ba gyem ya. ²⁰ Debanɛ kenɛ Gyosefo na mo mena agyuenɛ kei nɛ, te de Gbengyoo Wurubuarɛ kpilale ŋolo kaa lese ɔ wose wola e doseɛ man, te ɔ yako e nyiaa, “Defidi ɔ naanabii Gyosefo, na yee Mɛere ke yala ya. Nawolo nyi Wurubuarɛ felin yele la te ɔ kyaŋa fulu kei. ²¹ Waa lola bu baale na n ka do e yele nyi Yesu. Nawolo nyi ŋon ne gyae la waa lese ɔ balan lee be nombiakumɛɛ man.”

²² Kɛŋa pou kɔŋawɔ mena, na kpene kenɛ de Gbengyoo Wurubuarɛ be tɛɛ ɔ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see nɛ ke kɔŋ mena ampan. Nombia ŋenanɛ yɛna nyiaa, ²³ “Alebu ŋon ɔ te doo ta na baale see ya nɛ waa kyaŋ fulu na waa lola bu baale na baa baake e nyi Imanuele.” Kenɛ nawolo nyi “Wurubuarɛ kyaa de man.” ²⁴ Mena dɔɔ Gyosefo kefonɛ nɛ, ɔ moo Mɛere yala ŋgba mena kenɛ de Gbengyoo Wurubuarɛ kpilale ŋon be yako e nɛ. ²⁵ Mɔna ŋon na Mɛere te doo ŋgba alo na baale nɛ ya kaboena ɔ lola bu baale. Te Gyosefo doo e yele nyi Yesu.

Siakaralatena baale kaa doo Yesu nɔɔ

¹ Ba lola Yesu bo Betelehem donɔɔ ken̄ ke kyaa Gyudia tɛele man nɛ man. Deban̄ kenan̄ na gyoo Herode ne diina gyoori. Be ka lola Yesu nɛ, te di weeya ala ya te siakaralatena baale ban̄ ba gyen̄ kyolobiise wose man nombia nɛ lee weese dɛele yenan̄ kɔŋ Gyerusalem donɔɔ man, ² kaa bɔɔse balan̄ nyiaa, “Alen̄ te ba lola bu ŋon waa kaa bese Gyudatena gyoo nɛ? Da te naa kyolobii ŋolo weese dɛele yenan̄ ken̄ na wola daa nyi be ta lola e, mena dɔɔ te de kɔŋawɔ de kaa som e.” ³ Gyoo Herode na ban̄ pou be kyaa Gyerusalem donɔɔ man ke nyii nombia ken̄a nɛ, takaa wɔ nideli. ⁴ Mena dɔɔ gyoo Herode baake Gyudatena saese kegyiise na ba mmaraa wolala pou yilaa te ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Alen̄ te baa lola nyeelɛere ŋon Wurubuare be yako see nyi waa kɔŋ nɛ?” ⁵ Ken̄te be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Betelehem donɔɔ ken̄ ke kyaa Gyudia tɛele man nɛ.” Nawolo nyi Wurubuare deken̄kpen̄gyɔɔre ŋolo yakowɔ see lee Betelehem wose man nyiaa, ⁶ Wurubuare kpa,

“Emɛ Betelehemtena ban̄ ε kyaa Gyudia tɛele man nɛ
ε yɛ gyoorobiawɔ.

Nawolo nyi ε man te gyoo dinaa ŋon waa keɛ me balan̄ Iseraetena dɔɔ nɛ waa lee.”

⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode moo Siakaralatena ban̄ lee yenan̄, te ɔ bɔɔse wɔ na waa gyen̄ deban̄ kitii ken̄ kyolobii ŋon ba lee. ⁸ Be ke tiranɔɔ fa e tan̄ nɛ, ɔ yako wɔ nyiaa, “E gyu na ε ke keo bu ŋon nideli. Akpaa ε naa e na ε bese kaa yako man, na man̄ mɔ ke gyu ka som e.” Ken̄te ɔ lɔɔ

wɔ gbɛɛ te be lanɔ Betlehem donɔɔ man. ⁹ Be ke nyii gyoo ñon nɔwɔya tan nɛ, ba korowɔ mo be gbɛɛ beɛ gyu. Te kyolobii ñon bɔɔ naa weese dɛɛlee yenan nɛ, tɛɛwɔ be siaman menɛɛ te ke ka senawɔ botɔɔ ken bu ñon doo nɛ adido. ¹⁰ Ba kena kyolobii ñon mena nɛ, yɛɛ wɔ gyon nideli. ¹¹ Be ke gyu ka gyoo dekpanalan ken man nɛ, be naa bu ñon na ɔ naa Mɛere kente ba bunawɔ som bu ñon. Be gyusu ba akpose te ba lese kɔba yayam, na oliifi na adudo kyɛɛ bu ñon. ¹² Kenan wɔle nɛ, Wurubuare faree wɔ doseɛ man nyi be na bese gyu ka mo gyoo Herode gyan bela ya, mena dɔɔ ba moo gbɛɛ wɔle kpoo man gyu be dɛɛ.

Be ka mo Yesu yeu gyu Igyipite tɛɛle man

¹³ Siakaralatenan ban ke lan wɔle nɛ, de Gbenjyoo Wurubuare kpilale ñolo kaa lese ɔ wose wola Gyosefo doseɛ man te ɔ yako e nyiaa, “Koro mo bu ñon na ɔ naa na ɛ ke yeu gyu Igyipite tɛɛle man, na ɛ ke kyaa botɔɔ kelii deban ken maa yako ñon nyi yaa koro botɔɔ. Nawolo nyi gyoo Herode waa keɔ bu ñon waa ko.” ¹⁴ Mena dɔɔ Gyosefo korowɔ nelim kenan te ɔ moo bu ñon na ɔ naa te be yeuwɔ gyu Igyipite tɛɛle man, ¹⁵ te be kyaaawɔ botɔɔ kaboena gyoo Herode yɛnawɔ. Kenan pou kɔnawɔ mena na kpene ken de Gbenjyoo be tɛɛ ɔ dekpenkpenjyooɔre dɔɔ yako see nɛ ke kɔn mena ampan. ɔ yakowɔ nyiaa, “Igyipite tɛɛle man te ma lese me bu lee.”

¹⁶ Gyoo Herode kena nyi Siakaralatenan ban ta mo adao di ɔ dɔɔ, ken be ta bese kɔn kaa mo

o gyan bela ya ne o gyeŋa ban nideli. Keŋte o kpila o yoonootena nyi baa gyu Betelehem donoo man, na ke donooŋsebia ŋan benaa na ke ne, na baa koe bia baala ban pou be ta bee ta kela kulutooneŋ ala ya ne, nawolo nyi mena deban kenan man te Siakaratena ban yako e nyi be naa kyolobii ŋon. ¹⁷ Kei yele la kpene keŋ Wurubuare dekpemkpemgyooŋre Gyeremia be yako see ne koŋawo ampan. O yakowo nyiaa, ¹⁸ “De nyii yeesa na kewii na kayeyee dinaa Rama tseele man.

Rahele ne wii o bia te o te bee nyi be na kyolee e ya,
nawolo nyi o bia pou te munu.”

Be ka bese koŋ Nasarete donoo man

¹⁹ Gyoo Herode yeŋ wole ne, Wurubuare kpi-lale ŋolo kaa lese o wose wola Gyosefo dosee man Igyipite tseele man te o yako e nyiaa, ²⁰ “Koro na n ka mo bu ŋon na o naa, na e ka bese gyu Iserae tseele man. Nawolo nyi balan ban nafa bee gyae bu ŋon baa ko ne ta yekee.” ²¹ Mena doo Gyosefo desina o wose, te o moo bu ŋon na o naa te be lanja Iserae tseele man. ²² Mona Gyosefo ke nyii nyi gyoo Herode bu Akelose kyaa la o kya nawoo man o ne di gyoori Gyudia tseele doo ne, o yee botoo ke gyu. Te keŋ Wurubuare be faree e dosee man doo ne, o kpasewo gyu Galelia tseele man. ²³ Te o gyuuwo ke kyaa donoo keŋ bee baake ke nyi Nasarete ne man. Kei yela kpene keŋ Wurubuare be tee wa akpemkpemgyooŋra doo yako see ne, koŋawo ampan. Be yakowo nyiaa, “Baa baake e nyi Nasarete baale.”

3

Gyon Wurubuarε loηsɔɔre ηon ke desina gbεε fa Yesu ke kɔη

Maake 1:1-8; Luka 3:1-18; Gyon 1:19-28

¹ Debaη kenanη man nε, Gyon Wurubuarε loηsɔɔre kɔηawɔ ɔ ne kolosi Wurubuarε nombia Gyudia depampaa dinaa keη man. ɔ yakowɔ nyiaa, ² “ε kyεεkee lee ε gbεenenε kumεε man na ε ke kɔη Wurubuarε gyan, nawolo nyi Wurubuarε gyoori keη ta benaa.” ³ Gyon kei yena ηon Wurubuarε dekpenkpenηgyɔɔre Yesaya be yako ɔ wose man nombia nyiaa,

“Nolo ne fae yeesa depampaa dinaa keη man nyiaa,
ε desina de Gbenηgyoo gbεenenε.
ε yela ɔ gbεenenε pou ka tenee.”

⁴ Kurumɔɔ tɔne te ba moowɔ ηara Gyon kegba, te wonembu tɔne te ɔ moowɔ yeε abɔsɔɔ kpan ɔ tena man. Akpataana na teebɔɔ yena ɔ weenεε. ⁵ Balanη lee Gyerusalem donɔɔ man na Gyudia tεεlese man, na donɔɔse ηan ηe kyaa Gyɔɔdan boo keη yenaase nε kɔη ɔ gyan. ⁶ Bεε kaa tɔlεε be nombiakumεε ηan pou bɔɔ yeε nε fa e, na ɔ te sɔ wɔ Wurubuarε loη Gyɔɔdan boo keη man.

⁷ Gyon kena balanη burum banη bɔɔ lee Farasiitena na Sadukiitena akpii ηan man kɔη ɔ gyan nyi waa sɔ wɔ Wurubuarε loη nε ɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Kyoa, emεε banη ε dana nombiakumεε ηgba doma nε. Amɔte faree na ηon nyi yaa yeu lee Wurubuarε denjele kewɔη keη gyae ke kɔη balanη dɔɔ nε man?” ⁸ ε yeε nombia kpaakpaa ηan nawolo nyi ε te kyεεkee lee ε gbεenenε kumεε

man kɔŋ Wurubuarɛ gyan. ⁹ Ɛ na yɛɛ ya agyuen nyi ken ɛ yɛɛ Aberaham ɔ naanasewɔ dɔɔ te Wurubuarɛ lɛɛ ŋon ya. Mɛɛ yako ŋon ɛ ke nyii nyiaa, Wurubuarɛ waa tale yela boya adon kenɔ ka bese naanase fa Aberaham. ¹⁰ Ɛ kɛɛ, Wurubuarɛ tanɔ desina ɔ deɓɛɔ see waa tunjii daase lo. Mena dɔɔ danɔ kamase kenɔ ke bɛɛ se bia kpaakpaa ya na, waa tunɔ ke lo na baa keretii ke do boalanɔ man. ¹¹ Kenɔte Gyɔn besewɔ yako wɔ nyiaa, manɔ dɔɔ lonɔ te me dana mɛɛ sɔ ŋon Wurubuarɛ lonɔ na kawola nyi ɛ te kyɛɛkee lee ɛ gbɛɛnɛn kumɛɛ man kɔŋ Wurubuarɛ gyan. Mɔna manɔ wole na ŋon ɔ kela manɔ nɛ waa kɔŋ, kenɔ manɔ tekaboe gba nyi maa tela ɔtenate nkyokotase gba ya. Ŋon dɔɔ, Wurubuarɛ felinɔ na boalanɔ te waa mo sɔ ŋon Wurubuarɛ lonɔ. ¹² Ɔ dana ɔ pampaa ɔ nyinmaa man waa mo feefu wa amɔla na waa lese amɔla bia ŋan do ɔ kpee man, na waa kuu wura ŋan ka do boalanɔ kenɔ ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Yesu Wurubuarɛ lonɔkesɔ

Maake 1:9-11; Luka 3:21-22; Gyɔn 1:31-34

¹³ Gyɔn kɛɛ sɔ balanɔ Wurubuarɛ lonɔ kenɔ nɛ, te Yesu leewɔ Galelia tɛɛle man kɔŋ Gyɔdan boo nɔɔman nyi Gyɔn waa sɔ e Wurubuarɛ lonɔ. ¹⁴ Mɔna Gyɔn gyaewɔ waa yɛɛ na Yesu ke kyɛɛkee wa agyuen. Kenɔte ɔ boɔse Yesu nyiaa, “Nyanɔ te kaboena nyi nya sɔ manɔ Wurubuarɛ lonɔ. Weera te nyanɔ besewɔ kɔŋ me gyan nyi manɔ maa sɔ nɛnɔ Wurubuarɛ lonɔ?” ¹⁵ Kenɔte Yesu tiranɔɔ fa Gyɔn nyiaa, “Debanɔ kei man nɛ, nyanɔ yɛɛ ke mena. De yɛɛ nne na, Wurubuarɛ

kegyaebii yaa dɛɛ yɛɛ baa.” Keŋte Gyɔn mɔ sɛɛwɔ. ¹⁶ Gyɔn ke sɔ Yesu Wurubuarɛ lonɲ tanɲ, te Yesu ka mo waa lee lonɲ keŋ man pɛ, te adido torowɔ. Keŋte ɔ naa Wurubuarɛ felinɲ non moo duwulunɲ dinɔɔ tisi kaa gyakaa ɔ dɔɔ. ¹⁷ Botɔɔ te be nyii Wurubuarɛ kolosiwɔ lee adido yako nyiaa, “Kei yɛna me bu non mɛɛ gyae lee me konɔɔ man, te ɔ na gyoo me sia nideli.”

4

Ɔbɔnsam kekɛɛse Yesu Maake 1:12-13; Luka 4:1-13

¹ Keŋte Wurubuarɛ felinɲ non yela Yesu gyuu depampaa dinaa daale man. Botɔɔ te ɔbɔnsam kɛɛse e kɛɛ. ² Yesu ke bake ɔ nɔɔ weeya sɔŋola (40) nelim na ka weese wɔle nɛ, tanam kyaŋa e nideli. ³ Botɔɔ te ɔbɔnsam kɔŋawɔ ɔ gyanɲ kaa yako e nyiaa, “Akpaɔ nyanɲ yɛna Wurubuarɛ bu non na, yela boya keŋa ka bese weenɛɛ.” ⁴ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Wurubuarɛ nombia aŋmarasenɲ see ne yako daa nyiaa,

‘Na weenɛɛ ŋaagenɲ ne faa na walaŋ nyeedonɲ ya, mɔna Wurubuarɛ nɔɔwoya kamase mɔ ne fa walaŋ nyeedonɲ.’ ”

⁵ Botɔɔ te ɔbɔnsam moo Yesu gyu Gyerusalem donɔɔ man, te ɔ moo e gyu Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nyeeman adido adido, ⁶ te ɔ yako e nyiaa,

“Akpaɔ nyanɲ yɛna Wurubuarɛ bu non na,
fuŋ n wose lee kebo ke lɔ tɛɛle man,
nawolo nyi Wurubuarɛ nombia aŋmarasenɲ
see ŋan ne yako daa nyiaa,

'Nyanj dɔɔ Wurubuarɛ waa kpilala ɔ kpilala,
 na be kaa gyee neŋ nideli,
 na baa kɔlee neŋ keŋ nyi n be gyae n ka mo
 n nae gyɔ
 na boe koran̄ gba ya.' "

⁷ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, "Wurubuarɛ nombia an̄maraseŋ see na bese yako daa nyiaa, 'Na kɛese n Gben̄gyoo Wurubuarɛ ŋon kɛɛ ya.' "

⁸ Botɔɔ te ɔbɔnsam besewɔ mo Yesu gyu bula dinaa daale nyee dɔɔ, te ɔ wola e tɛele kei dɔɔ gyoorobiiri na ka kyeo pou. ⁹ Keŋte ɔ yako Yesu nyiaa, "Akpa a n buŋ me nawɔɔ tɛɛ som maŋ na, maa mo abɔɔ keŋa pou fa neŋ." ¹⁰ Keŋte Yesu yako e nyiaa, "ɔbɔnsam ta lee me siaman, nawolo nyi Wurubuarɛ nombia an̄maraseŋ see ne yako daa nyiaa, de Gben̄gyoo Wurubuarɛ waagen̄ te kaboena nyi dee buŋ e na dɛɛ som e." ¹¹ Botɔɔ te ɔbɔnsam leewɔ Yesu gyan̄ lan̄, te Wurubuarɛ kpilala kɔŋawɔ kaa kɛɛ ɔ dɔɔ.

*Yesu kefi ɔ tom keyɛɛ aseɛ Galelia tɛele man
 Maake 1:14-15; Luka 4:14-15*

¹² Yesu ke nyii nyi ba te kyan̄ Gyɔn Wurubuarɛ lon̄sɔɔre ŋon tɔ deni nɛ, te ɔ besewɔ gyu Galelia tɛele man. ¹³ Yesu ka lee Nasarete donɔɔ man nɛ, ɔ gyuuwɔ ke kyaa Kapanum donɔɔ man. Donɔɔ kei kyaa Galelia depaa nɔɔman, te ka benaa na Sebulɔn na Nafitali tɛelese. ¹⁴ Kei yela kpene keŋ Wurubuarɛ dekpen̄kpen̄gyɔɔre Yesaya be yako see lee tɛele kenan̄ wose man nɛ kɔŋawɔ ampan̄. Yesaya yakowɔ see nyiaa,

- 15 “Ἐμεε balan ban ε kyaa Sebulon na Nafitali tæelese ñan ñe kyaa benaa na Galelia depaa,
 botoo ken balan ban ba te yeε Gyudatenawo ya ne boe ne,
 na Gyoodan boo dingyin ne, ε tei kebo.
- 16 Balan ban be doo ditintæε man ne te naa kenmanjee dinaa daale.
 Balan ban mo be kyaa botoo ken yen ne di gyoori ne,
 kenmanjee te kon fa wo.”
- 17 Lee deban kenan te Yesu fiasεε o ne kolosi Wurubuare nombia nyiaa, “Ἐ kyεεkee lee ε gbæenej kumεε man na ε ke kon Wurubuare gyan, nawolo nyi Wurubuare gyoori ken ta benaa.”

*Yesu ke baake o kaseela gyanjba nyiban ban
 Maake 1:16-20; Luka 5:1-11*

- 18 Wee daale Yesu keta Galelia boo noo noo ne, o naa Simon ñon o yele daale bela yena Pita ne, na o naabu Anderiase na bæε lo asawu boo ken man, nawolo nyi be yeε kpεε kyanarawo.
- 19 Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Ἐ kaa sila man, na maa yela ε ke yilaa balan fa man.” 20 Debokenan man te be tinaa ba asawuse ñan yela te be kaa sila Yesu. 21 O ke gyu o siaman kyomii ne, o naa Sebedeo bia Gyemisi na o naabu Gyon na ban na be kya Sebedeo doo degbele man bee desina ba asawuse te Yesu baake wo, 22 debokenan man te be tinaa degbele ken na be kya yela, te be sila Yesu lanj.

Yesu ke kyɔ kaweesɛ

Luka 6:17-19

²³ Kɛntɛ Yesu kila Galelia tɛɛle kɛɲ pou, na ɔ na wola wɔ Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ɔ kolosi Wurubuare nombia kpaakpaa lee Wurubuare gyoori kɛɲ wosɛ man, tɛ ɔ kyɔɔ kaweesɛ kpookpoo balan wosɛ man. ²⁴ Mena dɔɔ Yesu yele leewɔ Siria tɛɛle kɛɲ dɔɔ pou. Kɛntɛ balan moo kaweesetena kpookpoo, ɲgba ban bɛɛ weɛ keleuleuse na ɔtakasɛɛ na ban ba yenaase ba yekee nɛ kɔna e, tɛ ɔ kyɔɔ wɔ tɛ ɔ gberaa felɲkumɛɛ lee baale mɔ man. ²⁵ Mena dɔɔ balan burum lee Galelia, na Dekapolise tɛɛle man na Gyerusalem donɔɔ man na Gyudia tɛɛle man, na Gyɔɔdan dɲngyɲ kaa sila e.

5

Yesu kawola balan bula dɔɔ

Luka 6:20-23

¹ Yesu kena balan burum ban nɛ, ɔ gyɛɲa bula daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. Kɛntɛ ɔ kaseela ban kɔɲawɔ kaa kyaa kilisi e. ² Botɔɔ tɛ ɔ gyuusɔ ɔ nɔɔ ɔ na wola wɔ nyiaa,

³ “ɛmɛɛ ban ɛ ba mo ɛ wosɛ pou lɔ Wurubuare dɔɔ nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ tɛ Wurubuare gyoori kɛɲ yɛɛ ɛ wui.

⁴ ɛmɛɛ ban ɛ ne di walaɲsa nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuare waa kyɔɔɛ ɲon.

⁵ ɛmɛɛ ban ɛ ne yɔkɔsɛ ɛ wosɛ nɛ ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ tɛ tɛɛle kei gyae kaa bɛsɛ ɛ wui.

- 6 Ɛmɛɛ baŋ ɛ loo gyakaa nideli nyi ɛ ke yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuare siaman ne ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuare waa fa ŋon abɔɔ ŋan ɛ ne gyae lee ɛ konɔɔ man ne.
- 7 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne wii balan waraŋase ne ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi Wurubuare waa wii ɛmɛɛ mɔ waraŋase.
- 8 Ɛmɛɛ baŋ dukum kamase be doo ɛ konɔɔse man ya ne
ɛmɛɛ na nyeebam, nawolo nyi ɛmɛɛ ne gyae la ɛ kena Wurubuare.
- 9 Ɛmɛɛ baŋ ɛ ne yele wosefɛɛreŋ ne kɔŋ balan nsana ne ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te baa baake nyi Wurubuare bia.
- 10 Ɛmɛɛ baŋ beɛ naase ŋon diyem nyi ɛ ne yɛɛ kpene keŋ tenɛɛ Wurubuare siaman dɔɔ ne, ɛmɛɛ na nyeebam,
nawolo nyi ɛmɛɛ te Wurubuare gyoori keŋ yɛɛ ɛ wui.”
- 11 “Ɛmɛɛ baŋ balan na tee ŋon te beɛ naase ŋon diyem te beɛ kerɛɛ ɛ nɔɔse yako nombiakumɛɛ gyakaa ɛ dɔɔ, nawolo nyi keŋ e silana man dɔɔ ne, ɛmɛɛ na nyeebam. 12 Ɛ yela ke yɛɛ ŋon gyon nideli, nawolo nyi kom keŋ Wurubuare waa tɔ ŋon adido ne ka boe. Mena keŋ beɛ naase ŋon diyem ne, mena ke te be naase Wurubuare akpenkpengyɔɔra baŋ bɔɔ kyaa pɛte ɛ be kɔŋ ne diyem.”

*Ɛmɛɛ yɛna tɛɛle kei dɔɔ yabia na ka keŋmanɛe
Maake 9:50; Luka 14:34-35*

¹³ “Ɛ yεε ηγβα yabia nε fa balan tεεle kei dɔɔ. Mɔna akpaa yabia gyonj keŋ da lee ke man na, n be gyae n ke tale yela ka ke yεε gyonj bela ya. Dekɔŋ mena na yabia kenanj be dei fa kolo na kolo ke yεε bela ya. Bee funj ke bo leki, na balan ke sakatee ke lanj.”

¹⁴ “Ɛ yεε ηγβα kenmanjee nε fa balan tεεle kei dɔɔ. Donɔɔ keŋ ke gyakaa bula dɔɔ nε bεε weese ya. ¹⁵ Nolo bεε kyanjee kanea na waa mo kolo wuu ke dɔɔ ya, mɔna ɔ na mo ke bo gyakaa kolo dɔɔ adido, na ke nyinj naa fa balan banj pou be kyaa dekpanalanj man nε. ¹⁶ Mena mɔ te ε yela balan kena ε kenmanjee keŋ. Kei ne gyae la ke yela balan kena ε nombia kpaakpaa ηnan ε ne yεε nε, na baa nyinj lese ε kya ηnon ɔ kyaa adido nε ye.”

Yesu te kɔŋ ɔ kaa wɔlεε Wurubuarε mmaraase ηnan ya

¹⁷ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ na gyuenj nyi me kɔŋae me kaa bεε Wurubuarε mmaraase, yaa nombia ηnan Wurubuarε akpenkpenjgyɔɔra be yako see nε ya. Ma te kɔŋ nyi me kaa bεε ηa ya, mɔna me kɔŋae na maa yela nombia ηnanj pou ke kɔŋ ηγβα ba ke yako see nε. ¹⁸ Ampanj yaa mεε yako ηnon ε ke nyii nyiaa, adido na tεεle kei pou nyinja te wɔlεε ta ya nε, mmaraase ηnan man dokolonj, yaa kenmarasebii dokolonj koonj gba be gyae ka feefo lee ηe man ya, kelii debanj keŋ nombia ηnanj pou gyae ke kɔŋ, ηγβα mena keŋ bɔɔ yako see nε. ¹⁹ Mena dɔɔ walanj kamase ηnon ɔ bεε nyi ɔ be di Wurubuarε mmaraase keŋa man kamase

doo ya, te o wola balan mo nyi be na di ne doo ya ne, na mena walan nonan waa yee walan kemaasabii Wurubuaere gyoori ken man. Mona walan kamase non o di Wurubuaere mmaraase nan kamase doo, te o wola balan mo nyi baa di ne doo ne, baa baake e nyi walan kegyia Wurubuaere gyoori ken man. ²⁰ Mena doo mee yako non e ke nyii nyiaa, akpaa e gbene ne ta tenee Wurubuaere siaman kela Gyudatena mmaraa wolala ban, na Farasiitena dikpii ken balan ya ne, e be gyae e ka gyoo Wurubuaere gyoori ken man ya.”

Yesu kawola lee ban wose man

²¹ Kente Yesu besewo yako wo nyi, “E nyii Wurubuaere nombia yakowo nyiaa, bene ne bene ken na, Wurubuaere yako de naanao nyi, ‘E na ko walan ya, te walan kamase non o ko walan na, maa bu e foo.’ ²² Mona man ne yako non baa nyiaa, ‘Walan kamase non o gye ban do o doo na baa bu e foo, te walan kamase non o tee o doo nyi o yee ohuhoo e na, baa mo e gyu kegyiise siaman na be kaa di o nombia. Te walan kamase non o baake o doo nyi Diyin te na, otenate benaa na boalan man kagyoo.’ ²³ Mena doo nyi akpaa nyan non n mo kolo kon Wurubuaere kedeesa boe ken tee n kaa deesi, te n toose nyi emee na nolo dana nombia na, ²⁴ tina nya aboo nan yela kedeesa boe ken tee botoo, na n ke gyu n doo non gyan na e kaa desina ya nsana, pena n kaa mo nya aboo nan deesi fa Wurubuaere. ²⁵ Nyi akpaa nolo de samena ne na, yee kakye ne na e ke desina ya nsana pena nombia kedi wee ken kelii. Na mena ya wee kenan de lii na, waa mo ne na

do nombiadiiri ñon nyinmaa man, na ñon mo ka mo neñ ka do kototootena nyinmaa man, na baa mo neñ keto deni. ²⁶ Ampan yaa mee yako neñ n ke nyii nyiaa, n be gyae n ka lee deni kenan man ya, kaboena n ke to kom ken pou baa do neñ ne tan.”

Yesu kawola lee yale kewole wose man

Mateo 19:9; Maake 10:11-12; Luka 16:18

²⁷ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “E nyii Wurubuaere nombia yakowo nyi alo na baale de yala donja na, ñolo na lee o doo wole ya. ²⁸ Mona man ne yako ñon baa nyi walan kamase ñon o kee alo te o gyakaa e loo na, otenate te yee dukum Wurubuaere siaman. Nawolo nyi Wurubuaere siaman na o gyae e baa. ²⁹ Akpaa n dunolun sibii ne yele la te n ne yee dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya lee kaden na n ke kyaa Wurubuaere gyan kela nyi baa mo n dibilin pou ka do boalan man. ³⁰ Te akpaa nyi n dunolun baam ne yele la te n ne yee dukum na kara ke leki. Dei nyi nya lee kaden na n ke kyaa Wurubuaere gyan kela nyi baa mo n dibilin pou ka do boalan man.”

³¹ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa “E nyii Wurubuaere nombia yakowo nyiaa, ‘Walan kamase ñon waa bee o weele na, kaboena nyi waa fa e tone na kawola nyi o te bee e.’ ³² Mona man ne yako ñon baa nyi akpaa alo te gyae baala ya te o baale de bee e na, o te yeli alo ñon te wole yale mmaraase Wurubuaere siaman. Te nyan ñon mo n yala alo ñon o baale be bee e na, Wurubuaere siaman na n gyae ñolo weele baa.”

Yesu kawola lee ntamse kekan wose man

³³ Ken̄te Yesu besewō yako wō nyiaa, “E nyiiwō Wurubuarē nombia besewō yako gyan̄gba ken̄ nyiaa, walān̄ kamasē ñon̄ ō kān̄ ntam̄ fā de Gben̄gyoō Wurubuarē na, waā yēē kakyen̄ na waā di kē dōō. ³⁴ M̄onā mān̄ nē yakō ñon̄ baā nyiaa, ē nā kān̄ ntam̄ korakorā gbā ya. Ē nā kān̄ adidō ntam̄ ya, nawolō nyī botoō tē Wurubuarē kyaā ō nē dī gyoōrī balan̄ poū dōō. ³⁵ Ē nā kān̄ t̄ēlē mō ntam̄ ya, nawolō nyī botoō yenā Wurubuarē naē dēē see. Ē nā kān̄ Gyerusalem̄ donoō mō ntam̄ ya, nawolō nyī ken̄ yenā gyoō dinaā ñon̄ donoō. ³⁶ Ē nā kān̄ ē nyeē ntam̄ ya, nawolō nyī ñolō bē gyaē waā talē yelā ō nyeen̄yōosē dokolon̄ kē birī yaā kā wolosē ya. ³⁷ Nombiī ken̄ kaboenā nyī nyā sēē ‘Ayi’ nā sēē nyī ‘Ayi’ tē ken̄ kaboenā nyī nyā bēē nyī ‘Koa’ na, bēē nyī ‘Koa.’ Nombiī dā leē ken̄jā wōlē na, leē walānkum̄ ñon̄ gyan̄.”

Na mo dukum to dukum kom ya

Luka 6:29-30

³⁸ Ken̄te Yesu besewō yako nyiaa, “E nyii Wurubuarē nombia yakowō nyiaa, akpaā n̄ dōō dē yēlēē n̄ sibiī nā nyan̄ mō yēlēē ō wuī tō kom. Tē akpaā n̄ dōō dē kulū n̄ kelī na, nyan̄ mō kulū ō wuī tō kom. ³⁹ M̄onā mān̄ nē yakō ñon̄ baā nyiaa, akpaā ñolō dē yēē nen̄ nombiikum̄ na, nyan̄ nā mō nombiikum̄ tō ē kom̄ ya. Tē akpaā ñolō dā ñmerā nen̄ n̄ dunolon̄ lakaā man̄ na, besenā n̄ demenā mō wuī kpū e. ⁴⁰ Nyī ñolō dē samenā nen̄ nyī waā leō n̄ kegbā wurikyim̄ na, kpeē n̄ kegbā atatatē ken̄ mō kpū e. ⁴¹ Akpaā ñolō dā ñerē nen̄ nyī em̄ē nā ē kē tā nawoōtōosē

kufu na, sɛɛ na ɛmɛɛ na e ke ta nawootoɔse sao.
⁴² Akpaa ɲolo da sola neɲ kolo na fa e, te akpaa
 ɲolo de kɔɲ ɔ kaa paa n kolo na, na bɛɛ ya.”

*Yesu kpa dɛɛ gyae balan ban bɛɛ kɔla daa
 Luka 6:27-28, 32-36; 1 Korintotena 13*

⁴³ Keɲte Yesu besewɔ yako nyiaa, “Ɛ nyii
 Wurubuare nombia yakowɔ nyiaa, gyae n dɔɔ
 na n ke kɔla ɲon ɔ ne kɔla neɲ nɛ. ⁴⁴ Mɔna man
 ne yako ɲon baa nyiaa, ɛ gyae balan ban bɛɛ kɔla
 ɲon nɛ, na ɛ ke fane fa ban bɛɛ naase ɲon diyem
 nɛ, ⁴⁵ na kawola nyi ɛ yɛɛ ɛ kya ɲon ɔ kyaa adido
 nɛ bia gbagbawɔ. Nawolo nyi ɔ ne yele weese ne
 gyɔɔ fa balan kumɛɛ na balan kpaakpaa pou, te
 ɔ ne yele ɔga ne ɲɛɛ fa balan ban be gbɛɛneɲ
 tenɛɛ ɔ siaman, na ban be gbɛɛneɲ ba tenɛɛ ɔ
 siaman ya nɛ pou. ⁴⁶ Nyi akpaa ɛ ne gyae balan
 ban bɛɛ gyae ɲon nɛ baagenɲ bo na, ɛ na gyuenɲ
 nyi ɛ ke nyiɲ kolo kpaakpaa lee Wurubuare gyanɲ
 ya, nawolo nyi nombiakumɛɛyɛɛra mɔ koranɲ ne
 gyae ban bɛɛ gyae wɔ nɛ. ⁴⁷ Te akpaa ɛ do ɛ
 gyoona baagenɲ nɔɔ na, wonɲ te ɛ ne yɛɛ kela
 balan akanɲ ban? Na mena te balan ban bɔɔ gyenɲ
 Wurubuare ya nɛ mɔ ne yɛɛ yee? ⁴⁸ Mena dɔɔ ɛ
 yɛɛ balan kpaakpaa keɲ nombiikum kamase na
 doo ɛ man ya kelii ɔto, ɲgba ɛ kya ɲon ɔ kyaa
 adido nɛ.”

6

Yesu kawola lee deeli keyɛɛ wose man

¹ Keɲte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa “Ɛ keɛ
 nideli nyi ɛ be yɛɛ deeli balan man, na baa nyiɲ
 naa ɲon ya. Akpaa ɛ yɛɛ mena na, ɛ be gyae ɛ

ke nyin kom keto kamase lee ε kya non ɔ kyaa adido ne gyan ya. ² Mena dɔɔ akpaa ε yee deeli fa diyemte nolo na, ε na mo ke gyɔ dekpenkpen ngba mena ken balan ban bee beo ba wose ne ne yee Gyudatena osom denee na abonterese man, na balan kenyin kelee wo ne ya. Ampan yaa mee yako non nyiaa, be tan nyin ba kom keto pou. ³ Mɔna akpaa n yee deeli fa diyemte nolo na, na yele n dɔɔ kpaakpaa gba koran ke nyii ya. ⁴ Yela kedoo walan non n be yee deeli ken fa e ne, emee na e ε bala nsana. Dekon mena na, n kya Wurubuare non ɔ ne naa kpene ken n be yee weese ne, waa to nen kom.”

Yesu kawola lee kefane wose man

Luka 11:2-4

⁵ Kenje Yesu yako wo nyi, “Akpaa ε ne fane ne, ε na yee ngba mena ken balan ban bee beo ba wose ne yee ne ya. Nawolo nyi bee gyae Gyudatena osom denee man, na abonterese man keta senee fane na balan kenyin naa wo. Ampan yaa mee yako non nyi be tan to wo ba kom pou.

⁶ Mɔna akpaa ε ne gyae ε ke fane na, ε gyu ε denee man na ε keto disim na ε ke fane fa ε kya non ε bee naa e na ε sia fonee ya ne. Akpaa ε yee mena na, ε kya non ɔ ne naa kpene ken ε be yee weese ne, waa to non kom.

⁷ Akpaa ε ne fane na, ε na kolosi noowoya burum nan non tan tonoo, ngba mena ken balan ban boɔ gyen Wurubuare ya ne yee ne ya. Ban gyen nyi akpaa be kolosi noowoya burum na, te Wurubuare waa nyii wo. ⁸ Mena dɔɔ ε na yee ngba be kee yee ne ya, nawolo nyi ε kya

Wurubuare wulaa ɔ gyen kpene ken ne hia non koran gba pɛte ε ne boose e.”⁹ “ε ne gyae ε ke fane na, ε yako nyiaa,

‘De kya non n kyaa adido,

dεε fane nyi balan pou baa lese n yele.

¹⁰ Lese n gyoori debɔɔ,

yela baa yεε n kegyaebii tεεle dɔɔ,

ngba mena ken bεε yεε adido nε.

¹¹ Fa daa gyen wee kei weenεε.

¹² Mo de nombiakumεε kyεε daa,

ngba mena ken daa mɔ na mo kyεε balan

ban bεε yεε nombiakumεε tia daa nε.

¹³ Na yele dεε yala kekeεsekεε man ya.

Mɔna lese daa lee walanƙum non nyinmaa man.’ ”

¹⁴ Nawolo nyi akpaa ε mo balan nombiakumεε kyεε wɔ na, ε kya non ɔ kyaa adido nε mɔ waa mo εmεε mɔ ε nombiakumεε kyεε non. ¹⁵ Mɔna akpaa ε ta mo balan nombiakumεε kyεε wɔ ya na, ε kya non ɔ kyaa adido nε mɔ be gyae waa mo εmεε mɔ wui nombiakumεε kyεε non ya.

Yesu kawola lee nɔɔkebake wose man

¹⁶ Kenƙe Yesu besewɔ yako wɔ nyi, “Akpaa ε ne bake ε nɔɔ nε, ε na nyaƙe ε sia ngba mena ken balan ban bεε beo ba wose nε ne yεε nε ya. Bεε nyaƙe be sia na balan ke nyin naa nyi bεε bake be nɔɔ. Ampan yaa mεε yako non nyi be tan nyin ba kom keto. ¹⁷ Mɔna akpaa n bake n nɔɔ nε, faafo n sia na n ke tiu nuƙ na n ke fulaa n nyee. ¹⁸ N yεε mena na balan ba gyem nyi n ne bake n nɔɔ ya. Mɔna n kya non n bεε naa e

na n sia fonεε ya, te ɔ ne naa kpene kamase ken n ne yeε weese ne waa tɔ nenj kom.”

ε mo ε sia gyakaa abɔɔ ηan ηe kyaa Wurubuarε man ne dɔɔ

Luka 12:33-34

¹⁹ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “ε na gyae abɔɔ see tεεle kei dɔɔ fa ε wose ya. Nawolo nyi tεεle kei dɔɔ na, paapaase na kandorɔse gyae ke tale wɔλεε ηa, yaa ηmεelatena mɔ baa tale kaa ηmεεle ηa. ²⁰ Mɔna ε gyae abɔɔ see ε wose Wurubuarε man, botɔɔ kenj paapaase na kandorɔse be wɔλεε ηa ya, te ηmεelatena mɔ be gyae baa tale gyu ke ηmεεle ηa ya ne. ²¹ Nawolo nyi botɔɔ kenj nya abɔɔ kpaakpaa doo ne, botɔɔ mɔ te n loo gyakaa.”

Sia yeηa n wose kenj kenmanjee

Luka 11:34-36

²² Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Sia yeε ηgba kanea ne fa deniwalanj wose. N sia dei na n wose pou doo kenmanjee man. ²³ Mɔna n sia de wɔλεε na, n wose pou doo ditinjεε tuum man. Nyi akpaa kanea kenj doo n man ne da gyoo ditinjεε na, kenanj na ditinjεε dinaa ta gyoo nenj.”

ε na mo ε konɔɔ pou gyakaa ε wose man abɔɔ dɔɔ ya

Luka 12:22-31; 16:13

²⁴ “Walanj be kyaa kenj waa tale som gbengyoona bala ya. Dekɔη mena na, waa kɔla ηolo na waa gyae ηolo nombia, yaa waa som ηolo nideli kela ηolo. ε be gyae ε ke tale som Wurubuarε na kɔba bom ya.

²⁵ Mena dɔɔ te mɛɛ yako ɲon nyiaa, ε na yeyɛɛ na ε kekyaa man kedi na kenyoɔ, na abɔɔ ɲan ε ka do ya. Nyeedon ne hia kela weenɛɛ, te deniwalan wose mɔ ne hia kela abɔɔ ɲan waa do. ²⁶ Ε κɛɛ gyebuse, bɔɔ ne duu abɔɔ ya te bɔɔ ne kɔɔ ya te bɔɔ dana kpeese yaa denɛɛ ɲan man baa see weenɛɛ ya. Mɔna ε kya ɲon ɔ kyaa adido nɛ ne fa wɔ weenɛɛ. Kaboena ya gyeɲ nyi, ε wose ne hia kela gyebuse. ²⁷ Ε man wonɲi te lee ɔ kayeyɛɛ man nɛ, waa tale mo debaɲ dokolon koon pɛ kpu na ɔ weeya ɲan Wurubuare be fa e nɛ? ²⁸ Wonɲ dɔɔ te ε na yeyɛɛ na abɔɔ ɲan ε ka do. Ε κɛɛ mena keɲ kyenkyenkoose na bee, ɲe bɛɛ yɛɛ tom ya te ɲe bɛɛ loo kanyanɛ mɔ ya. ²⁹ Mɔna mɛɛ yako ɲon ε ke nyii nyiaa, Gyoo Solomon gba na ɔ wosekenyiɲ koran nɛ, ɔ te nyiɲ kyenkyenkoose keɲa man dokolon kyeo ya. ³⁰ Weera dɔɔ te ε bɛɛ lɛɛ Wurubuare di nideli ya. Nyi akpaa mena te Wurubuare ne mia ɲalese ɲan ε kena ɲa gyeɲ kyoo na be ta too ɲa na, kenan na ε toose nyi Wurubuare waa mia ɲon kela ɲalese ɲenan. ³¹ Mena dɔɔ ε na yeyɛɛ na kpene keɲ ε ke di, yaa kpene keɲ ε ke nyɔɔ yaa kpene keɲ ε ka do nɛ dɔɔ ya. ³² Nawolo nyi mena abɔɔ keɲa te tɛɛle kei dɔɔ balan ban bɔɔ gyeɲ Wurubuare ya nɛ sia ne yɛɛ ɲe dɔɔ, mɔna ε kya Wurubuare gyeɲ nyi mena abɔɔ keɲa ne hia ɛmɛɛ mɔ. ³³ Mena dɔɔ ε tanɲbɛɛ mo ε loo pou gyakaa Wurubuare gyoori keɲ na ɔ gbɛenen ɲan tenɛɛ nɛ dɔɔ. Nyi akpaa ε yɛɛ mena na, Wurubuare waa mo abɔɔ akan ɲan pou kpu ɲon. ³⁴ Mena dɔɔ ε na yeyɛɛ na kyoo wui nombia ya,

te ε na mo gyeη wui nombia kpu kyoo wui man ya. Nawolo nyi wee kamase na ke wui nombia.”

7

ε na mo ε wose yeε nombiadiira ya

Luka 6:37-38, 41-42

¹ Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “ε na yeε ε wose balan nombiadiira na ε ke bu wo foo ya, na Wurubuarε mo be di ε nombia na waa bu ηon foo ya. ² Nawolo nyi gbεε keη man ε ka mo di ε tebia nombia na, mena mo te Wurubuarε waa mo di ε nombia. Nombii keη ε ka mo yeε ε tebia ne, keη ke te Wurubuarε mo waa mo yeε ηon. ³ Weera doo te n ne naa wonsilibii keη doo n doo sibii man, te n be famenε na daakpee keη doo nyan gbagba n sibii man ya? ⁴ Sena te n ke tale yako n doo nyi, ‘Me doo yela maa lese wonsilibii lee n sibii man, keη nyan gbagba be famenε na daakpee keη doo n sibii man ya?’ ⁵ Nyan walan ηon n na beo n wose, kaboena nyi nya tangbεε lese daakpee keη doo n sibii man ne, pena n kena nideli na n ka lese wonsilibii keη doo n doo sibii man ne.

⁶ ε na mo kpene keη ke yeε kolo kpaakpaa ke Wurubuarε siaman ne fa babaase ya, na mena ya na baa besena bo koη ε doo na baa doηee ηon. ε na mo ε kegyanase kpaakpaa nyinan mo fun lo kekuriise ya, na mena ya na baa sakatee ηa bo.”

ε sola Wurubuarε kolo na waa fa ηon

Luka 11:9-13

7 Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “E sola Wurubuare kolo na e nyinmaa gyae ke kan ke. E keo kolo lee o gyan na e ke nyin ke, te e gyo e disim na waa toro fa non. 8 Nawolo nyi walan kamase non o boose e kolo na o nyinmaa ne kan ke. Non o gyae kolo lee o gyan na o ne nyin ke, te non mo o gyo e disim na waa toro fa e. 9 E man wonti kyaa la ken nyi o bu da sola e weenee na waa mo boe fa e? 10 Yaa e man wonti kyaa la ken nyi o bu da sola e kpebi na waa mo dom fa e? 11 Akpaa emee ban e yee nombiakumeyerawo koran gyen aboo kpaakpaa ka mo fa e bia na, de yaa sena te e kya non o kyaa adido ne be gyae waa mo aboo kpaakpaa nan kela ken na ne fa ban bee sola e ne ya. 12 Wurubuare mmaraase na Wurubuare akpenkpenngyooora nombia nan pou boo wolo ne na nyee yena nyi, kpene ken n ne gyae nyi balan baa yee fa ne na, ken te kaboena nyi nyan mo nya yee fa wo.”

Denanoo boboogyee ken

Luka 13:24

13 Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, “E yee kakyen na e ka mo denanoo boboogyee ken man gyoo Wurubuare man. Nawolo nyi denanoo ken ka keeree te ke gbena feree te ke doo keta be tan ban ya ne, na mo balan bo gyu kayeyee ken be tan oto ya ne man. Mona ke man te balan burum donje. 14 Te denanoo boboogyee ken ke gbena yee peperee te ke doo keta dana ban ne, na moona balan gyu nyeedon ken be tan oto ya ne man. Mona balan ban bee naa ke te bee moo ke man gyoo ne, be ta boo ya.”

*Dan kamase na ke bii ken kee see
Luka 6:43-44*

¹⁵ Ken te Yesu besewo yako wo nyiaa, “E kee e wose man nideli lee akere akpenkpengyora ban wose man. Akpaa be kon e gyan na, bee yokose ba wose ngba namense ne mona be konose man na be yee ngba gbougbose ne. ¹⁶ Be nombia nan bee yee ne te e ka mo gyen wo. Nolo bee ko mango bia lee akutu dan man ya, mena mo te boo ne ko apan lee abotoo wonse man ya. ¹⁷ Mena mo te dan kpaakpaate kamase na se bia kpaakpaa, te dan kum mo na see bia kumee. ¹⁸ Dan kpaakpaate be gyae ke tale see bia kumee ya, te dan kum mo be gyae ke tale see bia kpaakpaa ya. ¹⁹ Dan kamase ken bee se bia kpaakpaa ya ne, bee kara ke na be ta mo do boalan. ²⁰ Mena doo nombia nan balan banan ne yee ne, te e ka mo gyen wo.”

Walan non waa gyoo Wurubuar e gyoori ken man

²¹ “Na walan kamase non o ne baake man nyi ‘Me Gbengyoo, me Gbengyoo’ ne, ne gyae la waa gyoo Wurubuar e gyoori ken man ya. Mona walan non o ne yee kpene ken me kya non o kyaa adido ne gyae ne, non waagen ne gyae la waa gyoo Wurubuar e gyoori ken man. ²² Nombia kedi wee dinaa ken man ne, balan burum baa kaa yako nyiaa, ‘De Gbengyoo, na n yele man te de kolosi Wurubuar e nombia yee? Yaa na n yele te da moowo gegi felinkumee lee balan man yee? Na n yele te da moowo yee gyakolon nombia na nombia dinaana yee?’ ²³ Botoo te maa toro yako

wɔ nyiaa, ‘Mɔɔ gyen ɲon ya, ε lee me siaman. Emεε nombiakumεεyεera!’ ”

Denεε maara bala

Luka 6:47-49

²⁴ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Mena dɔɔ walaɲ kamase ɲon ɔ ne nyii me nɔɔwoya kenja te ɔ ne di ɲe dɔɔ nε, ɔ yεε ɲgba siakaralate ɲon ɔ be ban ɔ deni gyakaa boe dɔɔ nε. ²⁵ Ɔga ɲεεwɔ te boonenj wuuwɔ te felij dinaa gyɔɔ deni kenj, mɔna ka te yale ya. Nawolo nyi ɔ see ka mokɔɔ gyakaa boe dɔɔ. ²⁶ Mɔna walaɲ kamase ɲon ɔ ne nyii me nɔɔwoya kenja te ɔ bee di ɲe dɔɔ ya nε, ɔ yεε ɲgba diyinje ɲon ɔ be ma ɔ deni gyakaa anasa dɔɔ nε. ²⁷ Ɔga ɲεεwɔ te boonenj wuuwɔ te felij dinaa gyɔɔ deni kenj te ka leewɔ yala worom tekerii pou.”

²⁸ Yesu ke yako nombia kenja taɲ nε, ɔ kawola kenj doo balan dikpii kenj nɔɔ. ²⁹ Nawolo nyi ɔ wolawɔ ɲgba walaɲ ɲon ɔ dana donj nombia ɲan dɔɔ nε, be yεε ɲgba mena kenj ba mmaraa wolala ban na wolo nε ya.

8

Yesu kekyɔ akunɲunje ɲolo kawee

Maake 1:40-45; Luka 5:12-16

¹ Yesu ke tisi lee bula kenj dɔɔ kɔɲ nε, balan burum kaa sila e. ² Kenje akunɲunje ɲolo kaa bunawɔ ɔ nawɔɔ tεε waase e nyiaa, “Me Gbenjyoo, akpaa n ne gyae na nyanj ke tale kyɔ manj me kawee.” ³ Botɔɔ te Yesu tenee ɔ nyinmaa tina e te ɔ yako e nyiaa, “Mεε gyae, n kawee dεε taɲ.” Debokenaɲ man te balee ɲon kawee

taṅawo. ⁴ Kenṅe Yesu tɔɔ e kiinṅ nyi, “Na yele walaṅ na walaṅ ke nyii ya, mɔna mo n wose gyu kawola Wurubuarɛ sae ṅon, na n ke deesi fa Wurubuarɛ ṅgba mena kenṅ Mosesi ba wola ṅon nɛ, na ke di adanseɛ fa walaṅ kamase nyi n kawee te taṅ.”

Yesu kekɔ Romantena yoonɔɔte kegyia ṅolo tobaale kawee
Luka 7:1-10

⁵ Yesu ke gyu ka gyoo Kapanum donɔɔ man nɛ, Romantena yoonɔɔtena kegyia ṅolo kɔṅawo kaa waase nyiaa, ⁶ “Me Gbenṅyoo lɛɛ maṅ, nawolo nyi me tobaale te tekerii ɔ doo deni man ɔ ne naa diyem nideli.” ⁷ Kenṅe Yesu yako e nyiaa, “Maa kɔṅ na me kaa kyɔ e ɔ kawee.” ⁸ Botɔɔ te yoonɔɔtena kegyia ṅon yako e nyiaa, “Me gbenṅyoo, na haa n wose ya. Nawolo nyi ma tekaboe nyi nya kɔṅ me dɛɛ ya. Mena dɔɔ nyanṅ betaa gyusu n nɔɔ faree kawee kenṅ, me tobaale ṅon waa koro. ⁹ Nawolo nyi maṅ gbagba mɔ yɛɛ walaṅ ṅon me doo baale tɛɛ, te yoonɔɔtena mɔ doo me tɛɛ. Me yako ṅolo nyi waa gyu yenaṅ daale na ɔ ne gyu, te me yako ṅolo nyi waa kɔṅ na ɔ ne kɔṅ. Kpene kamase kenṅ me yako be man ṅolo nyi waa yɛɛ na, kenṅ te ɔ ne yɛɛ.” ¹⁰ Yesu ke nyii nɔɔwoya kenṅa nɛ, doo ɔ nɔɔ te ɔ yako balanṅ dikpii kenṅ be silana e nɛ nyiaa, “Ampanṅ yaa mɛɛ yako ṅon nyiaa, Iserae tɛɛle kei dɔɔ pou nɛ ma te naa ta walaṅ ṅon ɔ ne lɛɛ Wurubuarɛ di ṅgba balee kei nɛ ya.” ¹¹ Mɛɛ yako ṅon ɛ ke nyii nyiaa, balanṅ burum baa lee weese dɛɛlee na weese dɛɛyalae kɔṅ,

na ban na Aberaham na Asiki na Gyekɔpo kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori ken man na baa di bom. ¹² Te εμεε Gyudatena ban nafa kaboena nyi yaa kyaa Wurubuarɛ gyoori ken man nε, baa lese ηon debɔɔ ka see ditɪntɛε ken man. Botɔɔ te ε ke kyan ε nyeeya wii nideli. ¹³ Kenɛte Yesu yako yoonɔɔtɛna kegyia ηon nyiaa “Ta gyu dɛε, mena ken n be lɛε maη di nε dɔɔ gyae ke kɔη mena fa neη.” Debokenaη man te ɔ tobaale ηon kawee taηawɔ.

Yesu kekɔ balan burum kaweesee

Maake 1:29-34; Luka 4:38-41

¹⁴ Kenanη wɔle te Yesu korowɔ gyu Pita dɛε. ɔ ke gyu nε, na Pita wa awu doo ɔ na wee kpaηalaη. ¹⁵ Kenɛte Yesu kyanηa e ɔ nyinmaa man te kpaηalaη ken taηawɔ. Kenɛte ɔ korowɔ kɛε be dɔɔ.

¹⁶ Kelii balinɔɔ nε, ba moo balan ban felɪnkumɛε doo be man nε kɔη Yesu gyan. ɔ moo nombii dokolonη koonη bo gegi felɪnkumɛε ηan pou, te ɔ kyɔɔ kaweesetena ban mɔ pou. ¹⁷ ɔ ke yɛε kei yela nombia ηan Wurubuarɛ dekpenkpenηgyɔɔre Yesaya be yako see nε kɔηawɔ ampaη. Yesaya yakowɔ nyiaa, “Nɔn lɛε na de kaweesee pou, te ɔ moo de kaale mɔ seele.”

Balan ban be kaboena nyi baa sila Yesu

Luka 9:57-62

¹⁸ Yesu kena nyi balan burum te kilisi e nε, ɔ yako ɔ kaseela ban nyi baa tonη gyu boo ken dingyin. ¹⁹ Kenɛte Wurubuarɛ mmaraa wolale ηolo kɔηawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “De

Gbenjyoo, yenan kamase ken n ke gyu na, maa sila nen gyu.” ²⁰ Kenje Yesu yako e nyiaa, “Nyanyase dana boonen te gyebuse mo dana asaase, mona Deniwalan Bu non be tan botoo ken waa mo o nyee teeli ya.” ²¹ Botoo te Yesu silala ban man nolo mo yako e nyiaa, “Me gbenjyoo, yela maa tanjbeε gyu kewuu me kya pena me kaa sila nen.” ²² Kenje Yesu yako e nyiaa, “Sila man, na n ke yela woya kewuu ba woya.”

Yesu keyokose felin epo doo

Maake 4:35-41; Luka 8:22-25

²³ Botoo te Yesu gyoowo degbele man, te o kaseela ban mo gyoowo kpu na e. ²⁴ Karatete dokolon te felin dinaa daale korowo ne gyoo lon ken doo, te gyoo lon do degbele ken man. Deban kenan na Yesu te doo dosoron. ²⁵ Mena doo Yesu kaseela ban gyuuwo ke gyusu e yako e nyiaa, “De Gbenjyoo lee daa, dee gyae dee munu.” ²⁶ Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Emee doo e keledi ta boo ya. Weera doo te e dana yakolon mena?” Botoo te o korowo te o fae felin ken na lon ken te ne yewo yididi. ²⁷ Balan ban wose yena wo te be boose donya nyiaa, “Walan wonti yena kei, te felin na lon koran ne nyii e ne?”

Yesu kekyo balan ban felinkumee doo be man ne

Maake 5:1-20; Luka 8:26-39

²⁸ Yesu ka ton gyu boo ken dingyin Gadaratena teele man ne, baala bala baale leewo amuseese man kon kaa gyanee na e. Na felinkumee doo balan kewo man, te ba wose dana yakolon. Mena doo nolo bee tale mo gbee kenan man ya.

29 Ba kena Yesu ne be fae yeesa nedon nyiaa, “Wurubuarε Bu, won te n ne gyaе de gyan? N konae n kaa naase daa diyem pena deban ken kelii?” 30 Deban kenan na, kekuiiriise dikpii dinaa daale senεε botoo yenan bee dii. 31 Ken te felinkumεε nan waase Yesu nyiaa, “Akpaа n ke gegi daa na, yela de kaa gyoo kekuiiriise dikpii kei man.” 32 Ken te Yesu yako felinkumεε nan nyiaa, “E lee ta.” Mena doo felinkumεε nan leewo balan ban man gyu ka gyoo kekuiiriise ban man, te be dikpii ken pou yeuwō tisi bula kyolonkyolon ken gyu ka gyoo lon ken man te be munuwō pou. 33 Ken te balan ban bee keε kekuiiriise ban doo ne, yeuwō gyu donoo man te be yako nombia nan be kon ne pou na kpene ken be kon balan ban felinkumεε doo be man doo ne fa balan. 34 Mena doo donoo ken man balan pou leewo kon kaa gyanee na Yesu. Ba kena e ne, be waase e nyi waa lee be tεεle doo.

9

*Yesu kekyo yenan dayenasate nolo kawee
Maake 2:1-12; Luka 5:17-26*

1 Yesu gyoowō degbele man te o tonja boo ken gyu non gbagba o donoo man. 2 Ken te balan baale seele yenan dayenasate nolo o dofonon doo kon Yesu gyan. Yesu kena mena ken balan ban be lεε e di ne, o yako kawee te non nyiaa, “Me bu, nyin konoo. Me ta mo n nombiakumεε kyεε nen.” 3 Botoo te Wurubuarε mmaraа wolala ban be kyaa botoo ne norokoteewo nyiaa, “Balee kei ne kolosi mmusuo nombia.” 4 Na Yesu gyen

kpene keŋ beε gyueŋ ba nyeeya man ne te ɔ boose wo nyiaa, “Weera dɔɔ te ε na gyueŋ nombiakumεε ε nyeeya man? ⁵ Nombia keŋa man wonŋi woela na keyako? ‘Me ta mo n dukum kyεε neŋ, yaa koro seŋ na n ke ta?’ ⁶ Mɔna mεε gyae ε ka gyeŋ nyi, maŋ Deniwalan Bu dana don tεele kei dɔɔ nyi maa mo dukum kyεε.” Mena dɔɔ ɔ yako kawεete ŋon nyiaa, “Koro seŋ, gate n dofoŋon na n ke ta gyu n dεε.” ⁷ Keŋte balee ŋon korowɔ seŋ te ɔ lanɔ ɔ dεε. ⁸ Balan dikpii keŋ kena nombia keŋa ne, doo be nɔɔ te ba lese Wurubuare ŋon ɔ ba mo mena don kei fa balan ne yele.

*Yesu ke baake Mateo
Maake 2:13-17; Luka 5:27-32*

⁹ Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne lam ne, ɔ naa balee ŋon beε baake e nyi Mateo ne, na ɔ kyaa ɔ lempoo dεεleε man. Te Yesu yako e nyiaa, “Koro sila maŋ” Keŋte Mateo korowɔ sila e.

¹⁰ Wee daale Yesu ke kyaa Mateo dεε ɔ ne dii ne, lempoolεera na nombiakumεεyεera burum koŋawɔ kaa di bom na Yesu na ɔ kaseela ban. ¹¹ Farasiitena ban kena mena ne be boose Yesu kaseela ban nyiaa, “Weera dɔɔ te ε Gbengyoo ŋon ne dii bom na lempoolεera na nombiakumεεyεera?” ¹² Yesu ke nyii nombia keŋa ne ɔ yako wo nyiaa, “Kaweesetena te kaboena nyi baa kyɔ wo kawee. Balan ban boɔ na wee ya ne dɔɔ, boɔ ne hia kawee kekyɔ ya. ¹³ Mɔna ε gyu na ε kaa gyueŋ kpene keŋ Wurubuare nombii anmaraseŋ see kei na wolo ne man. Be ŋmarasewɔ nyiaa, Wurubuare kpa,

'Na kedeesa te man Wurubuaɛ ne gyaɛ lee ɛ gyan ya.

Keɲ mee gyaɛ yena nyi yaa wii doɲa waraɲase.'

Ma te koɲ nyi me kaa baake balan baɲ be gbɛɛneɲ wulaa tenɛɛ Wurubuaɛ siaman ne ya,

mona me koɲae me kaa baake nombi-akumɛɛyɛɛra."

*Be boose Yesu nookebake wose man nombia
Maake 2:18-22; Luka 5:33-39*

¹⁴ Wee daale ne, Gyɔn Wurubuaɛ loɲsoore ɲon kaseela koɲawɔ kaa boose Yesu nyiaa, "Weera doo te daa na Farasiitena ne bake de noo, te n kaseela baɲ doo baɲ bɛɛ bake be noo ya?"

¹⁵ Keɲte Yesu tiranoo fa wo nyiaa, "Sena te balan baɲ be kyaa alowɔletɛɛ ne baa wii walaɲsa keɲ alowɔle baale kyaa be gyan? Mona debaɲ daale gyaɛ kekɔɲ keɲ baa mo alowɔle baale ɲon lee be gyan. Mena debaɲ kenan man na baa bake be noo. ¹⁶ ɲolo bɛɛ kara kanyaɲ wɔle mo taa kakyenɲbelaa keɲ ba yem ne ya. Akpaa o yɛɛ mena na, kanyaɲ wɔle keɲ gyaɛ ke wɔɲee bene keɲ tirii na boo keɲ ke wolose kpu. ¹⁷ Mena mo te ɲolo bɛɛ mo solon wɔle do wonambu tɔne ogele bene man ya. O yɛɛ mena na, solon wɔle keɲ gyaɛ ke yela wonambu tɔne ogele keɲ ke bɛɛ, na solon keɲ ke leki na wonambu tɔne ogele keɲ ke wɔlɛɛ. Mena doo kaboena bo nyi baa mo solon wɔle do wonambu tɔne ogele wɔle man, na ɲe popou be nyiɲ wɔlɛɛ ya."

Yesu kegyuusu alebubii ηolo, na ɔ kekyɔ alo ηon fatabo ne gyo e ne kawee

Maake 5:21-43; Luka 8:40-56

¹⁸ Yesu keε kolosi nombia keηa fa wɔ ne, Gyudatena ɔsom kegyia ηolo kaa buηawɔ ɔ nawɔɔ tεε sola e nyiaa, “Me bu alebu ta yem debokeiman. Mɔna kɔη na n kaa mo n nyinmaa gyakaa ɔ dɔɔ, na waa nyin nyeedoη.” ¹⁹ Mena dɔɔ Yesu korowɔ sila e, te ɔ kaseela baη mɔ sila e gyu. ²⁰ Botɔɔ na te alo ηolo ηon fatabo ne gyo e kulutooneη kufu ala ne, moowɔ Yesu wole te ɔ moo ɔ nyinmaa tina Yesu kegba nɔɔbii. ²¹ Nawolo nyi alo ηon yakowɔ ɔ nyeeman nyiaa, “Akpa me nyin tina ɔ kegba koran na, me kawee gyae ke taη.” ²² Keηte Yesu gεεsewɔ keε te ɔ naa alo ηon te ɔ yako e nyiaa, “Me bu yela n wɔe ke fεε neη. N keλεε maη di dɔɔ te n nyiηa kawee kekyɔ.” Debokenaη man te alo ηon kawee taηawɔ. ²³ Yesu ke gyu ka gyoo Gyudatena ɔsom kegyia ηon dεε, te ɔ kena baη bεε wola kefereese na baη bee wii lia ηan tεε ne, ²⁴ ɔ yako wɔ nyiaa, “E popou ε lee. Nawolo nyi alebu ηon ta yeηa ta ya, ɔ doo dosoroη bo.” Keηte balan baη pou boηo Yesu. ²⁵ Balan baη ka lee debɔɔ man ne, Yesu gyuuwɔ deni keη man woo ηon doo ne, te ɔ kyaηa e ɔ nyinmaa man te alebu ηon foηawɔ. ²⁶ Mena nombia keηa yaaseewɔ tεεle kenan dɔɔ pou.

Yesu kekyɔ kaweeε

²⁷ Yesu ka lee botɔɔ ɔ ne gyu ne, siayελεsaten a bala baale sila e na bεε fae yeesa baake nyiaa. “Gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraηase.”

²⁸ Yesu ke gyu ka gyoo dekpanalan man ne, siayeleesatena ban konawo o gyan te o boose wo nyiaa, “E ne lee man di nyi maa tale gyusu e sia?” Kenje be tiranoo fa e nyi, “Ayi de Gbenjyoo.” ²⁹ Kenje Yesu moo o nyinmaa tina be sia te o yako wo nyiaa, “Mena kenje e be lee di ne, deekon mena fa non.” Kenje be sia gyusuwo. ³⁰ Botoo te Yesu faree wo nideli nyi, “E na yele nono na nono ke nyii nombia kenja ya.” ³¹ Mona ban moo o wose man nombia kpenkpelenje fa balan teeke kenaje pou doo.

³² Be ka lee botoo beee gyu ne, ba moo walan non felinkum doo o man te o bee tale kolosi ya ne kon Yesu gyan. ³³ Yesu ke gegi felinkum kenje lee balee non man ne, te o kolosiwo. Balan dikpii kenje kena mena ne, nombia nan doo be noo te be yakowo nyiaa, “Da te naa ta mena nombia kenja see Iserae teeke kei doo ya.” ³⁴ Mona Farasiitena ban yakowo nyiaa, “Felinkumee pou gyoo non donj yaa o na mo gegi felinkumee ne.”

Yesu kewii balan waranjase

³⁵ Kenje Yesu teeewo kila donoose na akuraase nan pou man, na o na wola wo Gyudatena osom denee man. O ne kolosi Wurubuarje gyoori kenje nombia kpaakpaa fa wo, te o kyoo kaweeese kpookpoo kamase mo. ³⁶ O kena balan dikpii kenje ne, be nombia yee e waranjase. Nawolo nyi beee yeyee te booo dana walan non waa lee wo ya. Be nombia yee ngba namense ban booo dana gbenjyoo ya ne. ³⁷ Botoo te o yako o kaseela ban nyiaa, “Woooman aboo nan boe na kekeree, mona tomyeera ban ta boo ya. ³⁸ Mena doo e fane fa

wooto non, na waa lese balan ke kon o woo ken man kaa yee tom.”

10

*Yesu kekpila o kaseela kufu bala ban
Maake 3:13-19; Luka 6:12-16*

¹ Yesu baake o kaseela kufu bala ban kon o gyan, te o faa wo don ken baa mo gegi felinkumee lee balan man, na baa kyɔ kaweesee kamase. ² Kpilala kufu bala ban yela yaa. Gyangbate non yena Simɔn, non o yele daale mo yena nyi Pita ne, na o naabu Anderiase, na Sebedeo bu Gyemisi na o naabu Gyɔn, ³ na Filipino na Batolomeo na Tomase na Mateo non nafa o yee lempoolere e ne, na Alfeose bu Gyemisi na Tadeose, ⁴ na Simɔn non o ne gyae o balan nideli ne, na Gyudase Isekarote non waa kaa lese Yesu fa ne.

⁵ Mena kpilala kufu bala kewo te Yesu kpilawo te o faree wo nyiaa, “E na gyu balan ban ba te yee Gyudatenawo ya ne gyan ya, te e na gyu Samariatena mo donoo kamase man ya. ⁶ Mona e tangbee gyu Iseraetena ban gyan. Be yee ngba namense ban booo yoo ne. ⁷ E gyu na e kolosi Wurubuare nombia fa wo nyiaa, ‘Wurubuare gyoori ken ta benaa.’ ⁸ E kyɔ kaweesetena na e ke gyusu balan ban booo yekee ne, na e ke kyɔ ban bee wee kawee yayam ne, na e ke gegi felinkumee lee balan man. Ba moo mena don kei fa non bo yakaa ken e te to kom ya, mena doo emee mo e mo fa wo yakaa ken e na lee wo kolo ya. ⁹ E na mo koba na koba tela ya.

¹⁰ Ε na mo akpo ya, te ε na mo kegba alate yaa nkyokota alate yaa gbutu alate tela ya. Nawolo nyi kaboena nyi baa to tomyεere kamase kom.

¹¹ Donoo yaa akuraa kamase ken man ε gyoo ne, ε tangβεε boose walan non o kaboena te waa lee non ne doo, na ε ke kyaa o gyan kaboena e ka mo lee donoo kenan man. ¹² Ε gyoo dekpanalan kenan man ne, ε do dekpanalanmantena ban noo nyiaa, Wurubuae wosefεeren δεε kyaa ε man. ¹³ Nyi akpaa dekpanalanmantena benan de lee non nideli na, ε sola Wurubuae wosefεeren fa wo. Te akpaa ba te lee non nideli ya na, ε yela wosefεeren ken ka bese kon ε gyan. ¹⁴ Mona donoo yaa akuraa kamase ken ke man balan de beε ba te lee non ya, yaa be te nyii ε nombia nan ya ne, nyi akpaa ε na lee botoo na ε kpiisi ε nawoo anasa lo wo, na kawola nyi be ta fom Wurubuae. ¹⁵ Ampan yaa mee yako non nyi wee ken Wurubuae waa di balan nombia ne, waa naase mena balan benan diyem kela Sodom na Gomoratena diyem ken boo naa kaalan ne.

¹⁶ Ε keε, mee kpila non baa ngba namense ne, nyi yaa gyu gbougbose man. Mena doo ε yela ε sia ke kara ngba doma ne, na ε ke yokose ε wose ngba awuluha ne. ¹⁷ Mena doo ε keε ε wose man nideli lee balan wose man. Nawolo nyi baa mo non gyu kegyiise siaman na baa di ε nombia, na baa tuku non bo osom denεε man. ¹⁸ Lee man doo, baa mo non gyu tεele kegyiise na gyoonen siaman. Kei gyae ke yela ε ke nyin gbεε kolosi Wurubuae nombia nan fa wo, na ban ba te yeε Gyudatenawo ya ne. ¹⁹ Mona nyi akpaa

be kyanj ñon ka senj be siaman nɛ, ɛ na wɔɛɛ na kpene kenj ɛ ke yako, na mena kenj ɛ ke yako ke ya. Debanj kenanj de lii nɛ, Wurubuare waa wola ñon kpene kenj ɛ ke yako. ²⁰ Nawolo nyi na ɛmɛɛ ne gyae la ɛ ke kolosi ya. Wurubuare felinj ñon ne gyae la waa ta ɛ dɔɔ kolosi. ²¹ Mena debanj kenanj nɛ, naa lolo bia baa lese dɔɔja fa yenj. Kya waa lese ɔ bu fa yenj, te bia mɔ baa koro senj ba lolala nyeeɛya dɔɔ na baa lese wɔ fa yenj. ²² Lee manj dɔɔ balan pou baa kola ñon. Mɔna walanj ñon ɔ yɛɛ kakyenj senj kenkenj ɔ kelɛɛdi man kelii ɔto nɛ, Wurubuare waa lɛɛ ɔ nyee. ²³ Nyi akpaa be naase ñon diyem donɔɔ daale man na, ɛ yeu gyu donɔɔ wɔle man. Ampanj yaa mɛɛ yako ñon nyiaa, ɛ be gyae ɛ ke yɛɛ tom Iserae donɔɔse ñan man pou tanj, pɛte manj Deniwalanj Bu ñon maa bese kɔɔj ya. ²⁴ Walanj ñon ɔ ne kasee abɔɔ nɛ ɔ ba kela ñon ɔ na wola e nɛ ya, te gbenj mɔ ba kela ɔ gbengyoo ya. ²⁵ Kaboena nyi kaseele waa yɛɛ ñgba ɔ wolale nɛ, na gbenj mɔ ke yɛɛ ñgba ɔ gbengyoo nɛ. Te akpaa bɛɛ baake dekpanalanj te ñon nyi ñon yena felinj kumɛɛ gyoo Belisebu na, wonj dɔɔ te bɔɔ mo yela kumɛɛ gyakaa ɔ dekpanalanj mantena banj dɔɔ ya?

Walanj ñon ɔ kaboena nyi yaa yee e

Luka 12:2-9

²⁶ Mena dɔɔ ɛ na yee wɔ ya. Nawolo nyi kolo be kyaa kenj bɔɔ wuu ke dɔɔ kenj nyi bɔɔ gyae baa gyuuu ke ya, te nombia aweesenj ñaale mɔ be kyaa kenj be gyae ka lee debɔɔ ya. ²⁷ Nombii kamase kenj me yako ñon nelim na ɛ yako ke

weesetenjen, te nombii kamase kenj me kolosi ke adadawoya man do ε denjela man na, ε mo ke gyo dekenkenjen. ²⁸ Ε na yee balan ban baa tale ko deniwalan kaagen bo, mona bo tale yee kolo kpu bela ne ya. Mona ε yee Wurubuarε ηon o ko walan tan na, o dana don nyi waa fun e na o woo pou ka do boalan ken bεε yem ya ne man. ²⁹ Akpelee koya yee anmon? Na kapere te bεε yoo akpeleese bala yee? Mona akpaa Wurubuarε te fa gbεε ya na, be man dokolon gba be gyae waa yala yen ya. ³⁰ Ε nyeenyooose koran ne, Wurubuarε gyen ηe yaanole. ³¹ Mena doo ε na yee ya, nawolo nyi ε dana tonoo kela akpeleese burum.

³² Ε man walan kamase ηon o lee man do denibalan siaman nyi me yee o Gbenjyoo e ne, man mo maa lee e do me kya ηon o kyaa adido ne siaman. ³³ Mona walan kamase ηon o te lee man do denibalan siaman nyi me yee o Gbenjyoo e ya ne, man mo maa bεε e me kya ηon o kyaa adido ne siaman.

³⁴ Kenje Yesu yako wo nyiaa, ε na gyuen nyi woseferejen yaa ma moowo kon teeke kei doo ya. Koa, na woseferejen ya, mona yoo te ma moowo kon, ηgba mena kenj Wurubuarε nombia anmarasen see ne yako ne. ³⁵ Bia baala baa koro sen tia be kyao, na bia alebia mo ka koro sen tia be nao, na bia ala mo ka koro sen tia ba awuna. ³⁶ Walan dekanalan man balan gbagba ne gyae la baa kola e.

³⁷ Akpaa ηolo ne kon me gyan o kaa sila man te o ne gyae o kya yaa o naa kela man na, o tekaboena nyi waa yee me kaseele ya. Te walan

ɲon mo ɔ ne gyae ɔ bu tobaale yaa ɔ bu alebu kela maɲ na, ɔ tekaboena nyi waa yɛɛ me kaseele ya. ³⁸ Te walaɲ kamase ɲon ɔ ta mo ɔ ɔpaɲdaɲ keɲ ka seɲɛ fa kaale na yeɲ ne na waa sila maɲ ya na, ɔ tekaboena nyi waa yɛɛ me kaseele ya. ³⁹ Walaɲ kamase ɲon ɔ mo ɲon gbagba doɲ ɔ ne keo ɔ nyeedoɲ ne, ke gyae ka lee ɔ nyiɲmaa man. Moɲa walaɲ kamase ɲon ɔ mo ɔ wose fa yeɲ lee maɲ doo ne, waa bese nyiɲ ɔ nyeedoɲ keɲ.

⁴⁰ Walaɲ kamase ɲon ɔ lee ɲon na maɲ yaa ɔ leewo, te ɲon ɔ lee maɲ na Wurubuare ɲon ɔ be kpila maɲ ne yaa ɔ leewo. ⁴¹ Walaɲ kamase ɲon ɔ lee Wurubuare dekpɛɲkpɛɲgyooɛ, nyi keɲ ɔ yɛɛ Wurubuare dekpɛɲkpɛɲgyooɛ e doo ne, Wurubuare dekpɛɲkpɛɲgyooɛ kom te Wurubuare waa mo to walaɲ ɲonaɲ. Te walaɲ kamase ɲon ɔ lee walaɲ ɲon ɔ gbɛeneɲ tenɛɛ Wurubuare siaman nyi keɲ ɔ gbɛeneɲ tenɛɛ Wurubuare siaman doo ne, walaɲ ɲon ɔ gbɛeneɲ tenɛɛ Wurubuare siaman ne kom te Wurubuare waa mo to walaɲ ɲonaɲ. ⁴² Walaɲ kamase ɲon ɔ fa balaɲ kewo man ɲolo loɲ defɛɛsa leenoo too nyi keɲ ɔ yɛɛ me kaseele e doo ne, Wurubuare waa to e kom.”

11

Gyon Wurubuare loɲooɛ kekpila ɔ kaseela gyu Yesu gyaɲ
Luka 7:18-35

¹ Yesu ke kolosi nombia keɲa fa ɔ kaseela kufu bala baɲ taɲ ne, ɔ leewo botoo gyu donooɛse akaɲ ɲan kyaa Galelia teelee man ne ke kolosi

Wurubuare nombia fa wɔ, te ɔ wola wɔ ɲe man nideli.

² Mena debaŋ kenan na ba te kyan Gyɔn Wurubuare loŋsoore to deni. ɔ ke nyii kpene ken Yesu ne yee ne, ɔ kpila ɔ kaseela nyi ³ baa gyu ke boose Yesu nyiaa, “Nyan yena walaŋ ɲon Wurubuare be yako see nyi nyan ke koŋ ne yaa, deɛ keɛ walaŋ wole gbɛɛ?” ⁴ Be ke gyu ke boose Yesu ne te ɔ tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “E bese gyu ke yako Gyɔn kpene ken e be nyii na e deŋela, na ɲan e be naa na e sia. ⁵ Siayeleesatena ne naa, ɔtakasese ne tee, baŋ beɛ wee kawee yayam ne kawese te taŋ, te deŋela atoosatena ne nyii. Woya ne foŋii, te beɛ yako Wurubuare nombia ɲan mo fa ayematena. ⁶ Walaŋ kamase ɲon ɔ beɛ lee maŋ aŋmaaren nyi maŋ yena ɲon Wurubuare be kpili ya ne, ɲon na nyeebam.”

⁷ Gyɔn kpilala baŋ ka bese bee gyu ne, Yesu kolosi Gyɔn wose man nombia fa balan dikpii ken te ɔ boose wɔ nyiaa, “E ke gyu Gyɔn gyan depampaa dinaa ken man ne, won te e gyaewo nyi e kena? Nale ken felin ne gyɔ ke wosi ne? ⁸ Akpaa naken ya na, won te e gyuuwo e kaa keɛ? Walaŋ ɲon ɔ doona aboo kpaakpaa nyinjan yaa? Baŋ bee mia mena ne, ne kyaa bo gyoonen deɛ. ⁹ E yako maŋ maa nyii, won te nafa e gyuuwo nyi e kaa keɛ? Wurubuare dekenkpengyooore? Ampan yaa mee yako ɲon nyi, ɲon e be naa ne gba kela Wurubuare dekenkpengyooore. ¹⁰ Nawolo nyi Gyɔn kei yena ɲon boɔ yako ɔ wose man nombia Wurubuare nombia aŋmarasen see man ne nyiaa,

‘Wurubuare kpa, mee kpila me kpilale ke ta n siaman,

non ne gyae la waa desina n gbæe fa nen.’

¹¹ Kente Yesu besewo yako wo nyiaa, mee yako non e ke nyii nyiaa, balan ban boo lolo tæele kei doo ne, nolo be kyaa ken nyi o kela Gyon Wurubuare lonsoore ya. Mona Wurubuare gyoori ken man ne, walan non o yee kemaasa e koran ne, o kela Gyon kei. ¹² Leenan Gyon Wurubuare lonsoore deban kaa lii na gyen kei ne, balan na mo kale na don nombia bo gyanee na Wurubuare gyoori ken nombia nan, te balan ban mo bæe gyae ke ne, na mo siadon bo baa gyoo ke man. ¹³ Nawolo nyi Wurubuare akpenkpengyoore, na Wurubuare mmaraase nan pou kolosi Wurubuare gyoori ken wose man nombia, pete Gyon Wurubuare lonsoore konawo. ¹⁴ Akpaa e ke see læe mena nombia kenja di na, non Gyon yena Elia non Wurubuare dekenkpengyoore nolo be yako see nyi waa bese kon ne. ¹⁵ Nyan non n dana denela anenyiin dei na, tei.

¹⁶ Kente Yesu boose wo nyiaa, won te maa mo gyen wee kei balan maa na? Sena te be wæe? Be yee ngba bia kyaa la abontere man bee yoi ne, na bæe fae yeesa yako donja nyiaa,

¹⁷ De kpee allowole noonense fa non mona e te soe ya!

De kpee lia noonense mo fa non, mona e te wii ya.

¹⁸ Gyon Wurubuare lonsoore non konawo na o ne kyaa bake o noo. O te nyoo solon kamase ya te e kpa nyi ‘Felinikumæe doola o man.’ ¹⁹ Man

Deniwalaŋ Bu ŋon kɔŋawɔ mee dii mee nyɔɔ, te ε kpa nyi, ‘ε keε balee kei. Ɔ yεε kedikumte na solonnyɔɔre e. Ɔ gyoona yena lempoolɛera na nombiakumεεyεera.’ Mɔna walaŋ ŋon ɔ dana Wurubuare nyansa ne, ɔ tom na wola la.”

*Donɔɔse ŋan man ŋe balan te lεε Yesu di ya ne
Luka 10:13-15*

²⁰ Donɔɔse ŋan man Yesu be yεε gyakolonɔ nombia ne, ŋe man balan burum te lεε e di na baa kyεεkee lee be gbεeneŋ kumεε man, na baa kɔŋ Wurubuare gyan ya. Kenŋe Yesu kolosiwɔ tia wɔ nyiaa, ²¹ “Emεε Korasintena na Betesaidatena, ε laako! Nawolo nyi gyakolonɔ nombia ŋan Wurubuare be yεε ε gyan ne, nyi akpaa beŋ yεε ŋa Tae na Sidon donɔɔse man na nafa beŋ te wulaa do titere abɔɔ kyaa mo tɔŋ buraa ba wose, na kawola nyi ba te kyεεkee ba agyuen lee be gbεeneŋ kumεε man kɔŋ Wurubuare gyan. ²² Mɔna mee yako ŋon ε ke nyii nyiaa, wee kenŋ Wurubuare waa kaa di balan nombia ne, waa wii Taetena na Sidontena waraŋase kela ŋon. ²³ Te nenεε emεε Kapanumtena, ε gyeŋ nyi Wurubuare waa kelee ŋon gyina ŋon adido? Koa, waa yɔkɔse ŋon, na waa mo ŋon do boalan kenŋ beε yem ya ne man, na ε kena diyem kekpaakekpaa. Nafa gyakolonɔ nombia ŋan mɔɔ yεε ε man yaa meŋ yεεwɔ Sodom donɔɔ man ne, nafa gyeŋ ke deŋ sεε ke kyaa. ²⁴ Mɔna mee yako ŋon ε ke nyii nyi wee kenŋ Wurubuare waa kaa di balan pou nombia ne, waa wii Sodomtena waraŋase kela ŋon.”

*Yesu kpa balan baa kɔŋ ɔ gyan na be kaa fɛɛfo
Luka 10:21-22*

²⁵ Mena deban kenan man te Yesu fanewɔ nyiaa, “Me kya, adido na ateta pou Gbenjyoo, mee fa neŋ karan nawolo nyi n ta mo aboo kenja weese nyansatena na ban ba gyeŋ nombia ne, te n lese ŋa wola balan ban be dinoo yee ŋgba bia ne. ²⁶ Taata, ma gyeŋ nyi kei yena nyan gbagba n kegyaebii.” ²⁷ Botoo te Yesu yako balan ban nyiaa, “Me kya ta mo kpene kamase do man me nyinmaa man. Nolo ba gyeŋ man ɔ bu non ya, me kya waagen koon gyeŋa na man. Nolo mo ba gyeŋ kya non ya, man ɔ bu non na ban maa lese me kya non wola wo ne, baagen ne gyae la baa gyeŋ e.”

²⁸ Kenje Yesu besewɔ yako nyiaa, “Emee ban e seelena kasolɔse yunnyinjan te ne takaa non ne, e kɔŋ me gyan na maa yela e ke fɛɛfo. ²⁹ E kɔŋ na daa na non ke yee noodokolon na e ke kasee man, na e ke nyin wosefereŋ. Nawolo nyi ma woe, te ma te yokose ma wose mo lee me konoo man. ³⁰ Nawolo nyi gbɛe ken doo maa mo non ta ne, be tan ban ya te kasolo ken maa bake seele non ne, be gyae ke yee non yun ya.”

12

*Yesu kawola lee kefɛfowee wose man
Maake 2:23-28; Luka 6:1-5*

¹ Te di weeya ala ya ne, Yesu na ɔ kaseela gyuuwo ka mo woo daale man. Na weenee ŋan seŋee woo kenan man ne yee ŋgba kefaa ne. Tanam kyana ɔ kaseela ban te ba kpera ŋaale

posaa bɛɛ tao. Na wee kenan yɛɛ Gyudatena keƒɛfowee ke. ² Farasiitena ban kena mena nɛ be yako Yesu nyiaa, “Kɛɛ! N kaseela ne yɛɛ kpene keŋ da mmaraa bɛɛ fa gbɛɛ nyi dɛɛ yɛɛ da keƒɛfowee ya.” ³ Botɔɔ te Yesu mɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ te kala ta lee Wurubuarɛ nombia anmarasen see ŋan man kpene keŋ gyoo Defidi be yɛɛ deban keŋ tanam be kyan ŋon na ɔ balan ban nɛ yee? ⁴ Ɔ gyoo wɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man te ɔ ka moo weenɛ ŋan bɔɔ mo deesi fa Wurubuarɛ, keŋ nafa tekaboena nyi walaŋ ŋon ɔ te yɛɛ Wurubuarɛ sae e ya waa di ya nɛ, te ɔ diiwɔ te ɔ moo ŋaale mɔ fa ɔ balan ban be silana e nɛ. ⁵ Yaa ɛ ta bese ta kala lee Wurubuarɛ mmaraa tɔne keŋ man nyi, saese ban be kyaa Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man nɛ, deesiwɔ fa Wurubuarɛ keƒɛfowee keŋ mɔna ŋolo te bu wɔ fɔɔ nyi ba te walaa ke yee? ⁶ Apan yaa mɛɛ yako ŋon nyiaa, walaŋ ŋon ɔ kela Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ nɛ kyaa kebo. ⁷ Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia anmarasen see man nyiaa,
 ‘Mɛɛ gyae bo nyi yaa wii balan waranase,
 na kedeesa te mɛɛ gyae ya.
 Nyi yen nyii nombia keŋa man nɛ, nafa ɛ be gyae
 ɛ ke bu balan ban be nombia dei nɛ fɔɔ ya.’
⁸ Nawolo nyi man Deniwalan Bu ŋon yena keƒɛfowee keŋ gbɛn gyoo.”

*Yesu kekɔ baam dayenasate ŋolo kawee
 Maake 3:1-6; Luka 6:6-11*

⁹ Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ gyuuwɔ Gyudatena ɔsom deni man. ¹⁰ Na balee ŋolo kyaa botɔɔ

kenj ɔ baam ba yem. Lee mena kenj bɛɛ gyae gbɛɛ na baa mo nombiikum seele Yesu dɔɔ nɛ, be bɔɔse e nyi da mmaraa ne fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ kyɔ walaŋ kawee da kefeɛfowee? ¹¹ Kenje Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “Ɛ man wonɗi te akpaa ɔ dana nam dokolonj te ɔ yale gyoo bɔɔ man kefeɛfowee na, waa bɛɛ nyi ɔ ba lese e ya? ¹² Deniwalaŋ kela nam. Mena dɔɔ gbɛɛ doo nyi dɛɛ yɛɛ deeli kefeɛfowee.” ¹³ Botɔɔ te Yesu yako balee ŋon nyiaa, “Tenee n baam kenj.” Kenje balee ŋon mɔ tenee ke, te ɔ baam kenj yɛɛ donj ŋgba alate kenj nɛ. ¹⁴ Lee mena dɔɔ Farasiitena banj leewɔ gyu kebake, lee gbɛɛ kenj man baa mo na baa ko Yesu.

¹⁵ Yesu kena mena nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose lee yenaŋ. Balan burum sila e te ɔ kyɔɔ be man kaweasetena banj pou, ¹⁶ mona ɔ faree wɔ nyi be na yako ɔ wose man nombia fa ŋolo na ŋolo ya. ¹⁷ Kei yele la Wurubuare nombia ŋan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpenjgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako nɛ kɔŋawɔ ampanj. Yesaya yakowɔ nyiaa, Wurubuare kpa

¹⁸ “Kei yena me tobaale ŋon mɔɔ lese e,
 ŋon te mɛɛ gyae te me sia na gye ɔ dɔɔ.

Maa mo me felinj do ɔ man,

na waa yako debiise pou nyi deban kenj maa
 lɛɛ ba nyee nɛ te lii.

¹⁹ ɔ be gyae waa ta gyae kale yaa waa ta fae yeesa
 na abɔnterese na balan ke nyii ya.

²⁰ Waa nyinj konɔɔ fa banj be nombia dana
 waraŋase nɛ,

te ɔ be gyae waa yɛɛ banj bɔɔ tanj donj mɔ nɛ
 akpanyanŋyanj ya.

Deban kamase na waa nyinj konɔɔ fa mena balan
 kewɔ dinɔɔ,

kenj nyi ɔ be gyae waa yɛɛ kolo na ba wose
keyɔkɔse wɔ ya
mo kelii debanj kenj baa nyinj nyeekeleeɛ.

²¹ Te debiise balan pou baa mo be loo gyakaa ɔ
doo bo.”

Yesu na Belisebu

Maake 3:20-30; Luka 11:14-23

²² Wee daale ba moo walan nɔn felɔnkum doo ɔ
man, te ɔ sia be yɛɛɛ te ɔ bɛɛ tale kolosi mɔ ya nɛ
kɔnj Yesu gyan. Kenje Yesu kyoo e te ɔ kolosiwo
te ɔ sia mɔ gyuusuwɔ. ²³ Nombia kenja doo
balan ban pou nɔɔ te be boose donja nyiaa, “Na
kei yɛna gyoo Defidi ɔ naanabii nɔn baa yaa?”
²⁴ Mɔna Farasiitena ban kenyii nombia kenja nɛ
be yakowɔ nyiaa, “Feliɔnkumɛɛ pou gyoo Belisebu
faa na balee kei donj te ɔ ne tale gegi felɔnkumɛɛ
nɛ.” ²⁵ Mɔna Yesu gyenj kpene kenj bɛɛ gyuenj nɛ
te ɔ yako wɔ nyiaa, “Tɛɛle kamase kenj ke man
balan de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na
donja na, tɛɛle kenanj be gyae ke de ya. Mena
mɔ te donɔɔ yaa dekpɔnalan daale man balan
de kpase ba wose kpookpoo bee yoo na donja
na, dekpɔnalan kenanj ne yɛɛɛ bo. ²⁶ Akpaa
nyi ba mo ɔbɔnsam donj gegi felɔnkumɛɛ nɛ, na
kenj nawolo baa nyi ɔ gyoori kenj man balan
te kpase ba wose kpookpoo bee yoo na donja.
Dekɔnj mena na, sena te ɔ gyoori kenj gyae ke tale
senj? ²⁷ Akpaa nyi Belisebu donj te mɛɛ mo gegi
felɔnkumɛɛ na, amɔte donj yaa ε balan ban mɔ
na mo gegi felɔnkumɛɛ? Mena na emɛɛ gbagba
ε balan ne gyae la baa bu nɔn fɔɔ. ²⁸ Te akpaa
Wurubuare donj te mɛɛ mo gegi felɔnkumɛɛ na,

kenan na ε wulaa gyen nyi Wurubuarε gyoori ken tan kekon ε gyan.” ²⁹ Ken te Yesu besewo yako wo nyiaa, “Sena te nolo waa tale gyu don te nolo δεε na o kaa mo o kolo, ken nyi o te di don te non doo ya? Nyi akpaa o di don te non doo te o bake e see ne, kenan na waa tale kuu wa aboo pou. ³⁰ Walañ kamase non o be kpue na man ya ne na o ne kola man, te walañ kamase non mo o bee kyoo man na dee yilaa balan fa Wurubuarε ya ne, na o ne yaasee wo bo. ³¹ Mena doo mee yako non ε ke nyii nyiaa, Wurubuarε waa mo balan nombiakumεε na mmusuo nombia ñan bee yako ne pou kyee wo, mona walañ non waa mo mmusuo nombia gyakaa Wurubuarε felin non doo ne, Wurubuarε be gyae waa mo kyee e korakora ya. ³² Walañ kamase non o kolosi nombiikum tia man Deniwalan Bu non ne, Wurubuarε waa mo kyee e. Mona walañ kamase non waa kolosi nombiikum tia Wurubuarε felin non ne, Wurubuarε be gyae waa mo kyee e gyen yaa kyoo ya.

Dan kamase na ke bii ken kee see

Luka 6:43-45

³³ N kee dan doo nideli te ke de nyin don ne, kee se bia kpaakpaa. Te akpaa n te kee ke doo nideli ya te kawee de kyan ke na, kee se bia kumεε bo. Nawolo nyi dan kamase ne, ke bia te bee mo gyen ke dinoo. ³⁴ Emεε ban ε dana nombiakumεε ngba doma ne, sena te emεε balan kumεε kewo ε ke tale kolosi nombia kpaakpaa? Nawolo nyi kpene kamase ken be wulu walañ konoo man ne, ken na lee la o nooman. ³⁵ Mena ke te denibalan

mɔ doo. Walaŋ kpaakpaate kamase na lese aboo kpaakpaa ŋan doo ɔ konoo man ne wola, te walaŋkum kamase mɔ na lese nombiakumee ŋan doo ɔ konoo man ne wola. ³⁶ Mena doo mee yako ŋon ε ke nyii nyiaa, nombiikum kamase keŋ gyae ka lee walaŋ kamase nooman ne, wee keŋ Wurubuare waa di balan pou nombia teele kei doo ne, ɔtenate waa seŋ Wurubuare siaman na waa tira ke noo fa e. ³⁷ Nawolo nyi walaŋ kamase noowoya te baa mo di ɔ nombia, na baa naa nyi ɔ dii denele, yaa ɔ dii foo.”

*Bee gyae nyi Yesu waa yee yakolon nombia
Maake 8:11-12; Luka 11:29-32*

³⁸ Botoo te Farasiitena na mmaraa wolala ban baale yako Yesu nyiaa, “De Gbenjyoo, dee gyae n ke yee yakolon nombia wola daa.” ³⁹ Keŋte Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Emee gyen wee kei balan, ε yee nombiakumee yera wo te ε be yee Wurubuare ya. ε ne gyae nyi maa yee yakolon nombia na ε kena, mona moo gyae maa yee yakolon nombii kamase kpu na keŋ be koŋ Wurubuare dekenkenjyoo Gyona doo ne ya. ⁴⁰ Mena keŋ Gyona be doo kpepii dinaa ŋon tooman weeya atooro nelim na ka weese ne, mena te man Deniwalaŋ Bu ŋon mɔ maa doo teele tooman weeya atooro nelim na ka weese. ⁴¹ Wee keŋ Wurubuare waa di balan nombia ne, Niniwetena baa koro seŋ na baa bu gyen wee kei balan foo, nawolo nyi deban keŋ Gyona be kolosi Wurubuare nombia ŋan fa wo ne, be kyeekeewo lee be gbeneŋ kumee man te be koŋawo Wurubuare gyan. Mee yako ŋon baa

nyiaa, walaŋ ɲon ɔ kela Gyona ne kyaa kebo. ⁴² Mena mo te wee keŋ Wurubuare waa di balan nombia ne, Seba gyoo ɲon ɔ yee alo e te ɔ ba lee ata yenaŋ ne, waa koro seŋ na waa bu gyen wee kei balan fo. Nawolo nyi ɔ ke nyii Solomon nyansa nombia ɲan ne, ɔ tɛɛwo leenaŋ tɛele ɔto koŋ kaa nyii ɲa. Mee yako ɲon baa nyiaa, walaŋ ɲon ɔ kela gyoo Solomon ɲonaŋ ne kyaa kebo.”

Feliŋkumɛɛ keɛ bese koŋ

Luka 11:24-26

⁴³ Keŋte Yesu yako wo nyiaa, “Feliŋkum da lee walaŋ man ne ɔ ne tɛɛ kila keo tɛele awolɛɛ ɔ ne gyae dekyae, mona ɔ bee nyim ya. ⁴⁴ Akpaa ɔ te nyiŋ dekyae ya na ɔ ne yako ɔ wose nyiaa, maa bese gyu ma dekyae bene keŋ mo le ne man. Akpaa ɔ koŋ kaa naa nyi ba te gbee botoo desina ke nideli keŋ nyi ayimɛɛ kamaɛ be doo ya ne, ⁴⁵ ɔ na bese gyu ka mo feliŋkumɛɛ nyetooro, ɲan ɲe dana nombiakumɛɛ kela e ne kpu na ɔ wose na be kaa kyaa walaŋ ɲonaŋ man. Dekoŋ mena na, walaŋ ɲonaŋ diɔɔ na bese wolɛɛ kela ɔ kekyaa gyanŋba keŋ. Mena ne gyae la ke koŋ gyen wee kei balan kumɛɛ doo.”

Yesu ɔ naa na ɔ naabia

Maake 3:31-35; Luka 8:19-21

⁴⁶ Yesu ke gyakaa ɔ ne kolosi fa balan ban ne, ɔ naa na ɔ naabia koŋawo kaa seŋ deboɔ man keŋ bee gyae gbɛɛ baa kolosi na e. ⁴⁷ Botoo te ɲolo yako Yesu nyiaa, “N naa na n naabia seŋɛɛ deboɔ man bee gyae baa naa neŋ.” ⁴⁸ Keŋte Yesu boose wo nyiaa, “Amote yena me naa, te bomo yena me naabia?” ⁴⁹ Keŋte ɔ teneɛ ɔ nyiŋmaa

wola ɔ kaseela ban te ɔ yakowɔ nyiaa, “Ƙewɔ yena me naa na me naabia. ⁵⁰ Nawolo nyi walaŋ kamase ŋon ɔ ne yee me kya ŋon ɔ kyaa adido ne kegyaebii na, ŋon yena me naabu na me deesi na me naa.”

13

*Yesu kegyɔ dudu lee wɔɔfarale ŋolo wose man
Maake 4:1-9; Luka 8:4-8*

¹ Mena wee kenan ŋe, Yesu leewɔ dekpanalan ken man ɔ kyaa ne gyu ke kyaa boo nɔɔman. ² Ken te balan burum kaa yilaawɔ kilisi e. Mena dɔɔ ɔ gyoowɔ ke kyaa degbele man, na balan ban mɔ pou seŋeɛ dekenken dɔɔ. ³ Botɔɔ te ɔ yako wɔ nombia burum aduya man nyiaa, “Wɔɔfarale ŋolo gyuuwɔ ke ŋmatee abɔɔ bia ŋgba amɔla ne ɔ wɔɔman. ⁴ Ɔ keɛ ŋmatee abɔɔ bia ŋan ne, ŋaale yalawɔ wɔɔ ken gbɛeneŋ man te gyebuse kaa tɔɔsee ŋa di. ⁵ Ŋaale mɔ yalawɔ kpananŋe dɔɔ te ŋe tuuwɔ, mɔna tɛele ta boo botɔɔ ya. ⁶ Mena dɔɔ ɔga kaa seŋawɔ na, te ŋa botowɔ. Te ken ŋe te nyin lila burum dɔɔ ya ne, ŋe popou yekeewɔ. ⁷ Bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ kpalamse man te ŋe tuuwɔ, te kpalamse ŋan mɔ tuuwɔ milii ŋa mena dɔɔ ŋe te nyin ŋa wose ya. ⁸ Abɔɔ bia ŋan ŋaale mɔ yalawɔ tɛele kpaakpaa dɔɔ te ŋe tuuwɔ bee, te ŋa see bia burum. Ŋaale see sɔŋonɔŋ (100), te ŋaale mɔ see sɔŋotooro (60), te ŋaale mɔ see saonakufu (30).” ⁹ Ken te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ŋon ɔ dana deŋela waa nyii na, waa tei nideli.”

Yesu ka lese dudu ken asεε

Maake 4:10-12; Luka 8:9-10

¹⁰ Ken te Yesu kaseela ban konawo o gyan kaa boose e nyiaa, “Weera n ne kolosi fa balan ban aduya man?” ¹¹ Te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Emεε doo Wurubuare ta toro ya agyuen se na ε ka gyen nombia nan weeseε lee o gyoori ken wose man, mona na balan pou ya. ¹² Nawolo nyi walan kamase non o gyen Wurubuare gyoori ken nombia aweesen nan man na, non te Wurubuare waa toro wa agyuen na waa gyen kpu. Te walan kamase non o ba gyen kolo lee Wurubuare gyoori ken nombia aweesen nan man ya na, kyomii ken o na gyuen nyi o gyen koran ne, Wurubuare waa leo ke lee o nyinmaa man.” ¹³ Ken doo te mee kolosi fa wo aduya man yena nyiaa,

Bεε keo keo mona boo ne naa kolo ya.

Bεε tei tei,

mona boo ne nyii nombia nenan man ya.

¹⁴ Nombia akonan balan kewo doo yela Wurubuare dekenken gyooore Yesaya nombia nan o be yako see ne konawo ampan. Yesaya yakowo nyiaa,

“Balan kewo baa tei tei,

mona boo gyae baa nyii nombia nenan man ya.

Te baa keo keo, mona boo gyae baa naa kolo ya.

¹⁵ Nawolo nyi mena balan kewo dana konooyun, te be dana denela tae.

Ba te kyan be sia wuu na boo nyin naa ya.

Nawolo nyi akpaa be sia ne naa te ba denela mo ne nyii na,

kenṭe baa nyii nombia ḡan man
 na baa kyεεkee lee be gbεeneḡ kumεε man
 na baa kōḡ me gyaḡ,
 na maa mo be nombiakumεε kyεε wō.

¹⁶ Mōna εmεε dōo ε te yεε nyeebam, nawolo nyi ε
 sia ne naa te ε deḡela mō ne nyii. ¹⁷ Ampraḡ yaa
 mεε yako nyiaa, Wurubuaε akpeḡkpeḡgyōōra
 na Wurubuaε balanḡ baḡ be gbεeneḡ tenεε o
 siaman baḡ bōo kyaa kaalanḡ nε, gyaewō nyi baa
 naa kpene keḡ ε ne naa nε, mōna ba te naa ya.
 Te be gyaewō nyi baa nyii kpene keḡ ε ne nyii
 nε, mōna be te nyii ya.”

¹⁸ Kenṭe Yesu yako wō nyiaa, “Nεnεε ε tei na ε
 ke nyii wōofarale ḡon dudu keḡ aσεε. ¹⁹ Abōo bia
 ḡan be yale wōo keḡ gbεeneḡ man nε, seḡεε fa
 balanḡ baḡ bee nyii Wurubuaε gyoori keḡ wose
 man nombia, te oboḡsam ne kōḡ kaa ḡmεεle ḡa
 lee be konōose man, na bōo nyiḡ nyii aσεε ya
 nε. ²⁰ Bia ḡan be yale kpanaḡse dōo nε, seḡεε fa
 balanḡ baḡ bee nyii Wurubuaε nombia ḡan, te
 bεε lεε ḡa na gyoḡ debokenaḡ man nε. ²¹ Mōna
 keḡ Wurubuaε nombia ḡan te nyiḡ lila be man
 dōo ya nε, bōo ne tale seḡ keḡkeḡ kelii oṭo ya.
 Mena dōo akpaa de kōḡ nyi Wurubuaε nombia
 ḡan dōo te bεε naase wō diyem na, be ta bese be
 wōle bilenḡ. ²² Bia ḡan be yale kpalamse man nε,
 seḡεε fa balanḡ baḡ bee nyii Wurubuaε nombia
 ḡan, te tεεle kei dōo nombia, na kōba kegyae
 beinḡ, na tεεle kei dōo abōo akaḡ ḡan kegyae
 da gyoō be man nε, na bee yeli baa bee Kristo
 man ya. ²³ Abōo bia ḡan be yale tεεle kpaakpaa
 dōo nε, seḡεε fa balanḡ baḡ bee nyii Wurubuaε

nombia ɲan te bɛɛ lɛɛ ɲa do konɔɔ kpaakpaa man, te bɛɛ tela ɲa nideli te bɛɛ yɛɛ kakyenɲ di ɲe dɔɔ nɛ. Mena dɔɔ nombia ɲan ne yeli bɛɛ yɛɛ abɔɔ kpaakpaa ɲgba ɲan ɲɔɔ se bia sɔɲononɲ (100), na sɔɲotooro (60), na saonakufu (30) nɛ.”

²⁴ Kenɲe Yesu besewɔ gyɔ dudu wɔle fa wɔ nyiaa, “Wurubuare gyoori kenɲ yɛɛ ɲgba mena kenɲ balee ɲolo be gyu ke ɲmatee abɔɔ bia kpaakpaa nyinɲan ɔ wɔɔman nɛ. ²⁵ Mɔna nelim balanɲ pou kedokii nɛ, ɔ kolare kɔɲawɔ kaa ɲmatee ɲalese kumɛɛ bom na abɔɔ bia ɲan te ɔ lanɲawɔ. ²⁶ Abɔɔ bia ɲan ketu se bia nɛ, te ɲalese kumɛɛ ɲan mɔ lese ɲa wose debɔɔ.” ²⁷ Botɔɔ te wɔɔte ɲon tewulɛɛ kɔɲawɔ kaa bɔɔse e nyiaa, “De gbengyoo, na abɔɔ bia kpaakpaa nyinɲan te n ɲmateewɔ n wɔɔ kenɲ man yee? Te alenɲ yaa ɲalese kumɛɛ kenɲ leewɔ?” ²⁸ Kenɲe balee ɲon yakowɔ nyiaa, “Me kolare ɲolo kaa yɛɛ laa mena nɛ.” Botɔɔ te ɔ tewulɛɛ banɲ bɔɔse e nyiaa, “N ne gyae nyi dee gyu ke kulii ɲalese kumɛɛ ɲan?” ²⁹ Kenɲe balee ɲon tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Koa ε yela ɲe ka senɲ, na mena ya nɛ, akpaa ε gyu ε ne kulii ɲalese kumɛɛ ɲan nɛ, ε te kɛɛ nideli ya na ε ka kulii abɔɔ bia kpaakpaa ɲan mɔ kpu na ɲa. ³⁰ Mena dɔɔ ε yela ɲe popou ka senɲ kelii kekɛɛɛ tɛɛ. Debanɲ kenanɲ nɛ, maa yako banɲ baa kɛɛɛ ɲa nɛ nyiaa, ε tanɲgbɛɛ kulii ɲalese kumɛɛ ɲan pɛ, na ε ke bake ɲa kaboese man na ε ka too ɲa. Kenanɲ wɔle na ε ke yilaa abɔɔ bia kpaakpaa ɲan pou ka do me kpeese man.”

Yesu kegyɔ dudu lee Wurubuare gyoori kenɲ

wose man

Luka 13:18-19; Maake 4:30-32

³¹ Kenṭe Yesu besewo gyɔ dudu wole fa wo nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɲgba dan daale bii peperee keŋ ke yɛɛ ɲgba kpeli bii, keŋ balee ɲolo ba mo ke duu o wɔɔman nɛ.

³² Danbii kei yɛna bii peperee daasebia pou man. Mɔna nyi akpaa ke da bee na, kɛɛ bee bese dan dinaa keŋ nyi gyebuse ne koŋ kaa loo ba asaase do ke tombia man.”

³³ Kenṭe Yesu besewo gyɔ dudu fa wo nyiaa, “Wurubuarɛ gyoori keŋ yɛɛ ɲgba tee keŋ alo ɲolo ba mo kyakale bodobodo bilin tasa dinaa man, kaboena bilin keŋ pou korowo wuku nɛ.”

³⁴ Aduya man te Yesu kolosiwo fa balan dikpii keŋ pou. O te kolosi nombii daale fa ɲolo keŋ o te gyɔ dudu ya. ³⁵ Kei yele la Wurubuarɛ nombia ɲan o be tɛɛ o dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Yesaya doo yako see nɛ koŋawo ampan. O yakowo nyiaa, “Aduya man te maa kolosi fa wo na maa yako wo nombia aweesen ɲan boɔ gyen ya, leenan tɛele kewalan tɛɛ nɛ.”

Yesu kalese ɲalese kumɛɛ dudu keŋ man

³⁶ Kenṭe Yesu loo balan dikpii keŋ gbɛɛ te o gyuuwo dekpɛŋalan man. O kaseela ban koŋawo o gyan te be yako e nyiaa, “Wola daa dudu keŋ n be gyɔɔ lee ɲalese kumɛɛ ɲan ɲoo tuu wɔɔ keŋ man nɛ asɛɛ.” ³⁷ Kenṭe Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Walan ɲon o be duu aboo bia kpaakpaa ɲan nɛ yɛna man Deniwalan Bu ɲon, ³⁸ wɔɔ keŋ yɛna tɛele kei pou. Aboo bia kpaakpaa ɲan yɛna Wurubuarɛ gyoori keŋ man

bia ban. Nalese kumεε njan yena obonsam non bia. ³⁹ Te walan̄kum non o be duu nalese kumεε njan yena obonsam non. Kekereε tεε ken̄ yena deban̄ otomante ken̄. Ban̄ baa kerεε nε yena Wurubuarε kpilala ban̄. ⁴⁰ Mena ken̄ boɔ yilaa nalese kumεε njan te boɔ too na nε, mena ne gyae la ke kɔn̄ deban̄ otomante ken̄ man. ⁴¹ Man̄ Deniwalan̄ Bu non maa kpila me kpilala lee adido na be kaa yilaa kpene kamase ken̄ ne yeli walan̄ ne yεε dukum nε, na nombiakumεyεera pou lee me gyoori ken̄ man. ⁴² Wurubuarε kpilala ban̄ baa fun̄ balan̄ kumεε ban̄ do boalan̄ degyapaa ken̄ man. Botoo te baa fae yeesa na baa tao be kela. ⁴³ Mɔna ban̄ be gbεenen̄ tenεε Wurubuarε siaman nε, baa nalakee ngba weese nε be kya non gyoori ken̄ man. Ban̄ be dana denjela anenyiin̄ dei na, baa tei nideli.”

Yesu kekolosi lee Wurubuarε gyoori ken̄ wose man

⁴⁴ Ken̄te Yesu besewo yako wo nyiaa, “Wurubuarε gyoori ken̄ yεε ngba kolo kpaakpaate ken̄ ke dana koya don̄ te boɔ mo weese tεεle daale man nε. Balee njolo ke gyu kena ke nε, te o desina ke weese nideli. Ke yεε e gyon̄ gbaa mena doo o gyuuwo ka mo kpene kamase ken̄ o dana nε yoo, te o moowo ke lee tεεle kenan̄.”

⁴⁵ Yesu besewo yako wo nyiaa, “Wurubuarε gyoori ken̄ yεε ngba kebudiiri non o don̄ o ne gyae kegyan̄ase kpaakpaa nyin̄an waa lee nε. ⁴⁶ O ke gyu ke nyin̄ kegyan̄a kpaakpaate nε, o gyuuwo ke yoo kpene kamase ken̄ o dana nε, te o moowo ke lee ke.”

⁴⁷ Yesu besewo yako wo nyiaa, “Wurubuare gyoori ken yee ngba asawu loora ban boo fun ba asawu do lon man te boo kyan kpebia kpookpoo ne. ⁴⁸ Ba kena nyi asawu ken te wulu ne, be wonnee ke kon dekenken doo. Be tisiwo kyaa te be toosee kpebia kpaakpaa nyiban do be donjase man, te be funii akumee ban pou leki. ⁴⁹ Mena ne gyae la ke kon wee otomante ken man. Wurubuare kpilala ban baa kon kaa lese balan kumee ban lee balan kpaakpaa ban man. ⁵⁰ Na baa fun balan kumee ban do boalan ken ke bee yem ya ne man. Botoo te baa fae yeesa na baa tao be kela.”

⁵¹ Kenje Yesu boose wo nyiaa, “E nyii nombia kena pou asee?” Te be seewo nyi “Ayi.” ⁵² Kenje Yesu yako wo nyiaa, “Nombii kei nawolo baa nyiaa, mmaraa wolale kamase non o be kasee Wurubuare gyoori ken nombia gyen na ne, o yee ngba dekpanalan kegyia non o ne kyaa lese wa aboo wolee na benee lee wa aboo deese man ne.”

*Ba ke bee Yesu Nasarete donoo man
Maake 6:1-6; Luka 4:16-30*

⁵³ Yesu ke gyoo aduya kena tan ne, o leewo botoo lan. ⁵⁴ O ke gyu ka gyoo o dee ne, o gyuuwo ka wola wo Wurubuare nombia bo osom deni man, te o kawola ken doo be popou noo, kenje be boose donja nyiaa, “Alen yaa o nyina nombia kagyen kei, na don ken o na mo yee gyakolon nombia na nombia dinaana kena lee?” ⁵⁵ Na kapenta non bu yaa yee? Na o naa yena Meere yee, na o naabia yena Gyemisi na Gyosefo na Simon na Gyuda yee? ⁵⁶ Na daa

na ɔ desina kyaa la kebo yee? Alenj kitii yaa ɔ nyiŋa mena donj kei lee? ⁵⁷ Mena dɔɔ ba te lɛɛ e ya. Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Balanj ne bu Wurubuaɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre yenanj kamase, mɔna ŋon gbagba ɔ donɔɔ man balan, na ɔ dekpɛŋalanmantena bee buu na e ya.” ⁵⁸ Te kenj ba te lɛɛ Yesu di dɔɔ ya nɛ, ɔ te yɛɛ gyakolonj nombia burum ɔ dɛɛ botɔɔ ya.

14

*Gyoo dinaa Herode ne gyae waa naa Yesu
Maake 6:14-29; Luka 9:7-9*

¹ Mena debanj kenanj man te gyoo Herode ŋon ɔ ne keɛ Galelia tɛɛle dɔɔ nɛ, nyii Yesu wose man nombia. ² Kenje ɔ yako ɔ tewulɛɛ nyiaa, gyae ke yɛɛ Gyɔn Wurubuaɛ lonjɔɔre ŋon bese la fonj lee yenj man kɔŋ nɛ. Mena dɔɔ te ɔ ne tale yɛɛ gyakolonj nombia nɛ.

³ Nawolo nyi gyoo Herode gbagba yele la be kyaŋa Gyɔn te be bake e, te ba moo e ke tɔ deni lee ɔ kegyia Filipino wɛɛle Herodia dɔɔ. ⁴ Kpene kenj dɔɔ gyoo Herode be yɛɛ mena yena nyi, Gyɔn yako e nyi gbɛɛ be doo nyi waa mo ɔ kegyia Filipino wɛɛle Herodia yala ya. ⁵ Gyoo Herode gyaewɔ nyi nafa waa ko Gyɔn mɔna ɔ ne yee Gyudatena banj, nawolo nyi bɛɛ lɛɛ Gyɔn di nyi ɔ yɛɛ Wurubuaɛ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre e. ⁶ Wee daale gyoo Herode kee di ɔ kalolawee nɛ, Herodia bu alebu kɔŋawɔ kaa sɔe balan banj pou siaman, te yɛɛ gyoo Herode kyeo. ⁷ Mena dɔɔ gyoo Herode kaŋa ntam yako alebu ŋon nyiaa, “Kpene kamase kenj n gyae nyi maa fa nenj na,

yako na maa fa neŋ.” ⁸ Keŋte alebu ñon ɔ naa feefuwɔ do ɔ bu nyi waa yako nyiaa, “Mεε gyae n ke kara Gyɔn Wurubuare lonɔɔre nyee do tasa taŋtaŋalan man fa maŋ debokeiman.” ⁹ Nombia ñan takaa gyoo ñon, mɔna ntam keŋ ɔ be kam na balan ban bɔɔ yilaa botɔɔ dɔɔ nε, ɔ yela be yeε alebu ñon kegyaebii fa e. ¹⁰ Mena dɔɔ ɔ yela be gyuuwɔ ke kara Gyɔn nyee deni keŋ man. ¹¹ Keŋte ba moo Gyɔn nyee keŋ do tasa taŋtaŋalan man kɔna alebu ñon, te ɔ moo ke gyina ɔ naa. ¹² Kenan wɔle te Gyɔn kaseela gyuuwɔ ka mo Gyɔn woo ñon ke wuu, te be gyuuwɔ ke yako Yesu.

*Yesu kefa balan kakponse banon weenε
Maake 6:30-44; Luka 9:10-17; Gyɔn 6:1-14*

¹³ Yesu ke nyii Gyɔn Wurubuare lonɔɔre yeŋ nε, ɔ gyoowɔ debgele man lan yenan daale gyu ke kyaa waagen koon. Balan dikpii keŋ ke nyii nyi ɔ te lam nε, te ba leewɔ be donɔɔse man, mo na be nawɔɔ sila e. ¹⁴ Yesu ke tisi lee degbele keŋ man, te ɔ kena balan dikpii keŋ nε, be nombia yeε e waranase te ɔ kyɔɔ kaweesetena ban pou bɔɔ sila wɔ gyu nε.

¹⁵ Ke lii balinɔɔ nε, Yesu kaseela ban kɔŋawɔ ɔ gyan kaa yako e nyiaa, “De Gbenyoo, tεε ne yuu te kebo mɔ yeε ñale nsana ke. Lɔ balan ban gbεε, na baa gyu akuraase ñan benaa nε man na be kaa gyae kolo lεε di.” ¹⁶ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Tekaboena nyi baa ta ya. εmεε gbagba ε gyae kolo fa wɔ na baa di.” ¹⁷ Botɔɔ te ɔ kaseela ban yako e nyiaa, “Bodobodose abilin anon na kpebia bala pε te de dana.” ¹⁸ Keŋte Yesu yako

wɔ nyiaa, “Ɛ mo ɲa kɔna maɲ.” ¹⁹ Te ɔ yela balan ban tisiwɔ kyakee tɛele man. Kenɛte Yesu moo bodobodose anɔɲ na kpebia bala ban, te ɔ gyinaa ɔ nyee adido te ɔ fanewɔ do Wurubuarɛ nɔɔ, te ɔ kɛrɛɛ ɲa te ɔ moo ɲa fa ɔ kpilala ban, te ban mɔ moowɔ kpɛlɛɛ balan ban. ²⁰ Balan ban pou diiwɔ baa, te be tɔɔsee weenɛ buruburu akan ɲan na, be nyiɲa donjase kufu ala (12). ²¹ Balan ban bɔɔ di weenɛ ɲan nɛ, be yaanɔɔle gyae ke yɛɛ ɲgba baala kakpɔɲse banɔɲ (5000) nɛ. Ba te kala ala na bia kpu ya.

Yesu keta loɲ dɔɔ

Maake 6:45-52; Gyɔn 6:15-21

²² Debokenaɲ man te Yesu yela ɔ kaseela ban gyooowɔ degbele man kyaɲ gbɛɛ gyu boɔ ken dingyiɲ na waa nyiɲ lo balan ban gbɛɛ. ²³ Yesu ke lo balan ban gbɛɛ taɲ nɛ, ɔ gyuuwɔ bula dɔɔ waagen ɔ kaa fane. Kelii balinɔɔ nɛ, na Yesu waagen kaa la botɔɔ. ²⁴ Deban kenan na degbele ken te lii lem, na felin dinaa daale mɔ ne gyɔɔ degbele ken wosi loɲ ken dɔɔ. ²⁵ Tɛɛ kɛɛ bee kena nɛ, Yesu tɛɛwɔ loɲ ken dɔɔ ɔ ne gyu ɔ kaseela ban gyaɲ. ²⁶ ɔ kaseela ban kena e ɔ donjɛ loɲ ken dɔɔ ɔ ne kɔɲ nɛ, be wɔɛ loɔ wɔ gbaa. Kenɛte be kpa “ɔ yɛɛ woo e,” te be fae yeesa nawolo nyi gyakolon te kyaɲ wɔ. ²⁷ Debokenaɲ man te Yesu kolosiwɔ fa wɔ nyi, “Ɛ nyiɲ konɔɔ, ɛ na yee ya, maɲ e.” ²⁸ Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, “Me Gbenjyoo, akpaa nyan e na, yela maa ta loɲ ken dɔɔ kɔɲ n gyaɲ.” ²⁹ Kenɛte Yesu yako e nyiaa, “Kɔɲ” te Pita leewɔ degbele ken man ta loɲ ken dɔɔ ɔ ne gyu Yesu gyaɲ. ³⁰ Mɔna Pita kena mena ken felin

kenj ne gyoo lonj kenj doo ne, gyakolonj gyoo e te o fiasεε o na gyoo lonj kenj man. Kenje o fae yeesa nyiaa, “Me Gbenjgyoo, lee man!” ³¹ Debokenanj man te Yesu tenee o nyinjmaa kyanj e te o yako e nyiaa, “Baale, n kelεedi ta boo ya. Weera doo te n lee manj anjmaarenj n konoo man?” ³² Yesu na Pita ka gyenj gyoo degbele kenj man ne, te felinj kenj tinaa kegjo yela. ³³ Botoo te banj be doo degbele kenj man ne, korowo bunj Yesu nawootεε te be yako e nyiaa, “Nyanj yena Wurubuare bu njon ampanj.”

³⁴ Be ka tonj boo kenj ne, be gyuuwo kelii teeje kenj bee baake ke Genesareti ne doo. ³⁵ Balanj banj be kyaa teeje kenanj doo ka gyenj nyi Yesu njonanj ne, be kpiliwo gyu ke yako donooje njan pou kyaa botoo yenanj ne. Mena doo balanj moo be kaweesetena pou koj Yesu gyanj. ³⁶ Kenje be waase e nyi waa yela kaweesetena banj ka mo be nyinjmaase tina o kegba noobii panpanj bo gba. Te banj pou boo tina o kegba kenj ne, wose yεε wo donj.

15

Yesu kawola lee Gyudatena gbεenenj man

Maake 7:1-13

¹ Kenje Farasiitena na Gyudatena mmaraa wolala banj baale korowo lee Gyerusalem donoo man gyu ke booje Yesu nyiaa, ² “Weera doo te n kaseela banj bee di da benenj amanberεε doo ya? Nawolo nyi boo ne faafo be nyinjmaase njgba mena kenj da benenj amanberεε nawolo ne pεte baa di ya!” ³ Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa,

“Weera dɔɔ te εμεε mɔ, lee ε benenɛ amanberese dɔɔ te ε bee di Wurubuare mmaraase dɔɔ ya?”

⁴ Nawolo nyi Wurubuare yakowɔ nyiaa, “Bu n kya na n naa, te nyanɛ nɔn n falaa n kya yaa n naa na, kaboena nyi baa ko nenɛ.” ⁵ Mɔna εμεε ne yako nyiaa, “Akpaɛ nɔlo de yako ɔ kya yaa ɔ naa nyi, ‘Kpene kenɛ nafɔ me dana maa fa nenɛ, yεε Wurubuare wui.’” ⁶ Mena dɔɔ be kaboena nyi ɔtenate waa mo kpene kenɛ fa ɔ lolala ya. Nnε na ε ne yako baa nyi ɔtenate na bu ɔ kya na ɔ naa na waa yεε kpene kenɛ kaboena nyi waa yεε fa wɔ nε ya. Kei nawolo baa nyi lee ε benenɛ amanberese dɔɔ, ε te bεε kpene kenɛ Wurubuare kpa yaa yεε nε. ⁷ εμεε banɛ ε na beo ε wose, Wurubuare nombia nɔn ɔ be tεε ɔ dekpenɛkpeneɛgyɔɔre Yesaya dɔɔ yako see lee ε wose man nε yεε ampanɛ. ɔ yakowɔ nyiaa,

⁸ ‘Balɛnɛ kεwɔ na mo be nɔɔ bo yako nyi bee bu manɛ,
mɔna be konɔɔse man na, bɔɔ na mo manɛ
yεε kolo ya.

⁹ Bεε som manɛ bo yakaa, nawolo nyi mmaraase
nɔn denibalɛnɛ gbagba be kyaa yεε nε,
nɔn te bεε mo wola balɛnɛ beo wɔ nyi
nε yεε manɛ Wurubuare mmaraase nɔn.’ ”

Kpene kenɛ ne yεε walanɛ ayimεε

Maake 7:14-23

¹⁰ Kenɛte Yesu besewɔ baake balɛnɛ banɛ pou
kɔnɛ ɔ gyanɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ε pou ε tei
me gyanɛ, na ε ke nyii nombia kenɛna man nideli.

¹¹ Na kpene kenɛ na gyoo walanɛ nɔɔman nε ne
yεε na e ayimεε ya, mɔna kpene kenɛ na lee ɔ

nɔɔman nɛ, keŋ ne yɛɛ na e ayimɛɛ.” ¹² Keŋte Yesu kaseela baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa boɔse nyiaa, “Nɔɔba n gyeŋ nyi debaŋ keŋ Farasiitena baŋ be nyii nombia ŋan na, te yɛɛ wɔ gyon ya?” ¹³ Keŋte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “Daŋ kamase keŋ ka te yɛɛ nyi me kya ŋon ɔ kyaa adido nɛ duu na ke ya na, waa kulu ke na ke lila pou ke leki. ¹⁴ Ɛ tina Farasiitena benaŋ yela botɔɔ, be yɛɛ ŋɔba siayelɛɛsatena baŋ bɛɛ wola siayelɛɛsatena gbɛɛ nɛ. Akpaa siayelɛɛsate na wola siayelɛɛsate gbɛɛ nɛ, be bala pou baa kaa yala boɔ man bo.” ¹⁵ Botɔɔ te Pita yako e nyiaa, “De Gbenɔgyoo, lese dudu kei aseɛ fa daa.” ¹⁶ Keŋte Yesu boɔse ɔ kaseela baŋ nyiaa, “Keŋ dɔɔ ɛmɛɛ mɔ nyeeɛya ta yem? ¹⁷ Keŋ dɔɔ ɛ ba gyeŋ nyi kpene kamase keŋ da gyoo walaŋ nɔɔman na, ne gyu ka gyoo ɔ dubulu man na ke ta bese lee ɔ wose man yee? ¹⁸ Mɔna nombii kamase keŋ na lee walaŋ nɔɔman nɛ, na lee bo ɔ konɔɔ man, te keŋ ne yɛɛ na e ayimɛɛ. ¹⁹ Nawolo nyi walaŋ konɔɔ man te nombiakumɛɛ ŋɔba, balaŋ kako, na yale kewɔɔɛ na kafon na ŋmɛɛlen na balaŋ nɔɔ kekerɛɛ na balaŋ yela kewɔɔɛ na lee. ²⁰ Mena abɔɔ keŋa ne yɛɛ na walaŋ ayimɛɛ, mɔna akpaa ŋolo te faafo ɔ nyinmaase pɛte waa di ya nɛ, ke bɛɛ yɛɛ e ayimɛɛ ya.”

Alo ŋolo ke lee Yesu di

Maake 7:24-30

²¹ Yesu ka lee botɔɔ nɛ, ɔ wɔŋa ɔ wose lee botɔɔ gyu Tae na Sidon donɔɔse ŋan yenaŋ. ²² Keŋte Kaanan alo ŋolo leewɔ botɔɔ yenaŋ kɔŋ Yesu gyaŋ kaa wii fa e nyiaa, “Me Gbenɔgyoo, gyoo

Defidi ɔ naanabii, wii me waraŋase! Felinƙum doo me bu alebubii man, te kɛɛ naase e diyem nideli.” ²³ Mɔna Yesu te yako daale ya. Mena dɔɔ ɔ kaseela ban waase e nyiaa, “Lo alo non gbɛɛ na waa ta, nawolo nyi ɔ ne fae yeesa to daa denɛla.” ²⁴ Kɛnte Yesu yako alo non nyiaa, “Iseraetena ban bɔɔ yoo Wurubuare gbɛɛ nɛ baagen gyan te Wurubuare kpila man.” ²⁵ Mɔna alo non kɔŋawɔ kaa bun Yesu nawɔɔ tɛɛ waase e nyiaa, “Me Gbenƙyoo, lɛɛ man!” ²⁶ Kɛnte Yesu yako alo non nyiaa, “Tekaboena nyi baa mo bia weenɛ fa babaase ya.” ²⁷ Botɔɔ te alo non mɔ sɛɛwɔ nyiaa, “Ayi, me Gbenƙyoo, doo mena, mɔna babaase baa tale fiu weenɛ nan be gbenƙyoo ne dii te nɛɛ yale tɛɛle man nɛ di.” ²⁸ Kɛnte Yesu yako alo non nyiaa, “Alo n kelɛɛdi boe. Kpene ken n ne gyae nɛ, dɛɛkɔŋ mena fa nɛŋ.” Debokenan man te ɔ bu non kawee tanawɔ.

Yesu kekyɔ balan burum kaweeɛ

²⁹ Yesu ka lee botɔɔ nɛ, te ɔ tɛɛwɔ na Galelia boo ken nɔɔ nɔɔ. Kɛnte ɔ gyuuwɔ ka gyan bulabii daale gyu ke kyaa ke dɔɔ. ³⁰ Balan burum moo be kaweesetena kɔŋ ɔ gyan. Kaweeɛ nƙba ban be nawɔɔ ba yekee, na ban be sia be yeɛɛ na ɔtakasese na omumuuse na kaweeɛ kpookpoo nɛ. Kɛnte Yesu kyɔɔ be popou. ³¹ Balan ban kena nyi ban be nawɔɔ ba yekee ne tɛɛ, te omumuuse ne kolosi te ɔtakasese wose ne yeɛ wɔ don, te siayɛɛsatena sia ne naa nɛ, doo be nɔɔ. Kɛnte ba lese Iseraetena Wurubuare non yeɛle.

*Yesu kefa balan kakponse banaara weenɛ
Maake 8:1-10*

³² Kenje Yesu baake ɔ kaseela ban̄ kɔŋ ɔ gyan̄ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Balan̄ kɛwɔ nombia dana man̄ waran̄ase, nawolo nyi gyen̄ weeya kpaakpaa atooro yaa n̄gba be kyaa me gyan̄ te be te dii ta kolo ya n̄ɛ. Mɔɔ ne gyae maa lo wɔ gbɛɛ na tanam ya, nawolo nyi be sia de kaa biri wɔ gbɛɛnaa man.” ³³ Botɔɔ te ɔ kaseela ban̄ boɔse e nyiaa, “Alen̄ yaa dee nyin̄ ween̄ɛ fa balan̄ burum kɛwɔ n̄ale nsana kɛbo?” ³⁴ Kenje Yesu boɔse wɔ nyiaa, “Bodobodose an̄mon̄ te ɛ dana?” Te be tiran̄ɔ fa e nyi, “Bodobodose nyetooro na kpebia buruburu akalans̄ɛ baale te de dana.” ³⁵ Kenje Yesu yela balan̄ ban̄ tisiwɔ kyakee t̄ɛle man. ³⁶ ɔ moo bodobodose nyetooro n̄an, na kpebia ban̄ te ɔ fanewɔ fa Wurubuar̄ɛ karan̄, te ɔ ker̄ɛ n̄a mo fa ɔ kaseela ban̄. Kenje ɔ kaseela ban̄ mɔ moo n̄a kpeleɛ balan̄ ban̄. ³⁷ Balan̄ ban̄ pou diiwɔ baa. Te ɔ kaseela ban̄ tɔɔsee buruburu akan̄ n̄an na, be nyin̄a don̄ase nyetooro. ³⁸ Balan̄ ban̄ boɔ di ween̄ɛ n̄an n̄ɛ, be yaan̄ɔle yɛɛ baala kakpon̄se banaara (4000). Ba te kala ala na bia kpu ya. ³⁹ Yesu ke lo balan̄ ban̄ gbɛɛ tan̄ n̄ɛ, ɔ gyoowɔ degbele man te ɔ gyuu t̄ɛle ken̄ b̄ɛɛ baake ke nyi Magadan n̄ɛ dɔɔ.

16

Gyudatena kegyiise ne gyae nyi Yesu waa yɛɛ gyakolon̄ nombia

Maake 8:11-13; Luka 12:54-56

¹ Wee daale n̄ɛ, Farasiitena na Sadukiitena kɔŋawɔ Yesu gyan̄ kaa teese e ɔ nooman nyi waa yɛɛ gyakolon̄ nombia wola wɔ, na kawola

nyi ɔ lee Wurubuarɛ gyan ampan. ² Kenɛte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, “De lii balinɔɔ te nɔma yasɛɛ na ɛ ne tale naa yako nyi, tɛɛ de naa na weese waa gyɔ. ³ Te nebo mɔ na, ɛ ne tale kɛɛ nɔma dinɔɔ yako nyi gyɛn ɔga waa nɛɛ. ɛ ne tale kɛɛ nɔma na ɛ kawola kpene kenɛ gyae ke kɔn. Mɔna nombia nɔn ne yɛɛ debanɛ kei man nɛ, ɛ bɛɛ tale wola nɛ man ya. ⁴ ɛmɛɛ gyɛn wee kei balan, ɛ yɛɛ balan kumɛɛwɔ te ɛ bee yee Wurubuarɛ ya. ɛ ne gyae nyi maa yɛɛ gyakolonɛ nombia ɛ kena, mɔna mɔɔ gyae maa yɛɛ gyakolonɛ nombia kamase wola nɔn kpu na nɔn be kɔn Wurubuarɛ dekpɛnkɛngyɔɔre Gyona dɔɔ nɛ ya.” Kenɛte Yesu leewɔ be gyan lan tina wɔ yela.

Yesu ke faree ɔ kaseela lee Farasiitena na Sadukiitena wose man

Maake 8:14-21

⁵ Yesu na ɔ kaseela ka tonɛ gyu boo kenɛ dingyin nɛ, ɔ kaseela banɛ wolee bodobodo ka mo bo. ⁶ Kenɛte Yesu faree wɔ nyiaa, ɛ kɛɛ ɛ wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Nawolo nyi be dinɔɔ yɛɛ nɔba tee kenɛ bɛɛ mo do bodobodo man te kɛɛ koro nɛ. ⁷ Mena dɔɔ ɔ kaseela banɛ bɔɔse dɔnɔ nyiaa, “Kenɛ de ta mo bodobodo kɔn dɔɔ ya te ɔ ne yako mena nombia kenɛ yaa?” ⁸ Na Yesu ta gyɛn kpene kenɛ bee kolosi na dɔnɔ nɛ te ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ kelɛɛdi ta boo ya. Weera dɔɔ te ɛ ne kolosi nyi ɛ ta mo bodobodo tela ya? ⁹ Mena dɔɔ ɛ sɛɛ ɛ te nyii ta me nombia man yee? ɛ bɛɛ tɔɔse bodobodose anɔn nɔn mɔɔ kɛɛɛ fa balan kakponɛ banɔn, na nɔn bɔɔ dii kaase te ɛ be tɔɔsee wulu dɔnɔse nɛ yee? ¹⁰ Yaa ɛ bɛɛ tɔɔse bodobodose nyetooro

ɲan balan kakponse banaara be dii, na ɲan boɔ dii kaase te ε be toosee wulu donjase ne yee?
¹¹ Weera doɔ te ε ta gyem nyi na bodobodo wose man nombia yaa mee kolosi fa ɲon ya? Mɔna ε keε ε wose man nideli lee Farasiitena na Sadukiitena wose man. Be dinɔɔ yeε ɲgba tee ken beε mo do bodobodo man te keε koro ne.”
¹² Botɔɔ te ɔ kaseela ban gyenawɔ nyi, na tee ken ne yeli bodobodo na koro ne yaa ɔ ne yako wɔ nyi baa keε ba wose man nideli na ke ya. Mɔna Farasiitena na Sadukiitena nombia ɲan beε wolo ne yaa ɔ ne yako wɔ.

Pita keyako nyi Yesu yena nyeeleere ɲon Wurubuarε be yako see nyi waa koɲ ne

Maake 8:27-30; Luka 9:18-21

¹³ Yesu na ɔ kaseela ban ka gyoo Kaesaria Filipi tεele man ne, ɔ boɔse ɔ kaseela ban nyiaa, “Balan ne kolosi ma wose man nombia na be kpa man Deniwalan Bu ɲon yena amɔ?” ¹⁴ Kenɛte ɔ kaseela ban tiranɔɔ nyiaa, “Balan baale kpa nyan yena Gyɔn Wurubuarε lonjɔɔre ɲon. Baale mɔ kpa nyan yena Wurubuarε dekpenkpenjyɔɔre Elia, te baale mɔ kpa nyan yena Wurubuarε dekpenkpenjyɔɔre Gyeremia, yaa Wurubuarε akpenkpenjyɔɔra ban man ɲolo.” ¹⁵ Botɔɔ te Yesu boɔse wɔ nyiaa, “Emεε mɔ de? ε kpa man Deniwalan Bu ɲon yena amɔ?” ¹⁶ Botɔɔ te Simɔn Pita tiranɔɔ nyiaa, “Nyan yena Kristo, nyeeleere ɲon Wurubuarε be yako see nyi waa koɲ ne. Wurubuarε ɲon ɔ kyaa kekpaakekpa ne Bu.” ¹⁷ Kenɛte Yesu yako e nyiaa, “Gyona bu Simɔn, nyan na nyeebam, nawolo nyi na deniwalan lese

na nombia kenja wola nenj ya, mona me kya non
 o kyaa adido ne lese na nja wola nenj. ¹⁸ Mena
 doo mee yako nenj nyiaa, nyan yena Pita, te n
 yele kenanj asee yena nyi boe. Nyan boe kei doo
 te maa baake me balan pou yilaa. Te yenj gba
 koranj be gyae ke tale di be doo ya. ¹⁹ Maa mo
 Wurubuare gyoori kenj safowaase do n nyinmaa
 man. Kpene kamase kenj nyan ke gyo ke dowoe
 teele kei doo ne, baa gyo ke dowoe adido, te
 kpene kamase kenj nyan ke booli ke teele kei doo
 ne, baa booli ke adido mo.” ²⁰ Kenje Yesu faree
 o kaseela banj nyi, be na yako walanj kamase nyi
 non yena nyeelere non Wurubuare be yako see
 nyi waa konj ne ya.

*Yesu kekolosi lee o yenj na o keforj wose man
 Maake 8:31-9:1; Luka 9:22-27*

²¹ Lee debanj kenanj pou ne, Yesu fiasse o na
 lese nombia nan asee fa o kaseela banj nyiaa,
 “Kaboena nyi maa gyu Gyerusalem donoo man,
 na me kaa naa diyem nideli Gyudatena kegyiise
 na Wurubuare saese kegyiise na Gyudatena
 mmaraa wolala banj nyinmaa man. Baa ko man,
 mona weeya atoorote kenj man na, Wurubuare
 waa gyuuusu manj lee yenj man.” ²² Botoo te Pita
 moo Yesu lee yenanj te o too e nyi, “Me Gbenjgyoo,
 na yako mena ya. Wurubuare dee mo kenja gyu
 lem. Kenja na konj n doo korakora ya.” ²³ Botoo
 te Yesu geesewo kee Pita te o yako e nyiaa,
 “Obonsam, ta lee me gyanj! N ne gyae n ke to
 manj gbese. Nawolo nyi na Wurubuare kegyaebii
 te n na gyuenj ya, mona denibalanj kegyaebii te n
 na gyuenj.”

24 Kenƙe Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Akɔɔa ɲolo ne gyae waa sila maɲ na, ɔ na yɛɛ kpene keɲ ɲon gbagba ne gyae ya, mɔna waa mo ɔ ɔpanɗan keɲ seele, na waa sila maɲ wee kamase. 25 Nawolo nyi walaɲ kamase ɲon ɔ ne gyae waa lɛɛ ɲon gbagba nyeedon na, ke gyae ka lee ɔ nyinmaa man. Mɔna walaɲ kamase ɲon ɔ nyeedon da lee ɔ nyinmaa man lee maɲ Yesu na me nombia dɔɔ nɛ, waa bese nyin ke. 26 Akɔɔa ɲolo de nyin tɛɛle kei dɔɔ abɔɔ pou te ɔ nyeedon da lee ɔ nyinmaa man na, won tɔnɔ te waa nyin? Yaa won te walaɲ waa tale mo kyɛɛke na ɔ nyeedon? 27 Maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon na me kpilala dɛɛ lee adido kɔɲ me kya Wurubuare gyoorobiiri man, na me kaa tɔ walaɲ kamase kom lee ɔ tom keɲ ɔ be yɛɛ nɛ man. 28 Ampan yaa mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, baale seɲɛ ɛ man kebo keɲ bɔɔ gyae baa yeɲ ya, kelii debaɲ keɲ maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon maa lese ma wose wola me gyoorobiiri man.”

17

Yesu wose kekyɛke

Maake 9:2-13; Luka 9:28-36

1 Weeya looro wɔle nɛ, Yesu moo Pita na Gyemisi na ɲon Gyemisi ɔ naabu Gyɔn kpu na ɔ wose te be gyuuwɔ bula dinaa daale dɔɔ baagen. 2 Be ka seɲ botɔɔ nɛ, karatete dokolon te Yesu wose kyɛɛkeewɔ be siaman. Na ɔ sia gbɛɛ ne ɲalakee ɲgba weese nɛ, te wa abɔɔ ɲan ɔ doona nɛ bese abɔɔ wolomɛ futututu na ɲɛɛ ɲalakee polepole. 3 Debokenaɲ man te Mosesi na Elia

kaa bεεwɔ lee be dɔɔ, te be kolosiwɔ na Yesu. ⁴ Kenje Pita yako Yesu nyiaa, “De Gbenjyoo, dei ngba daa mɔ be kɔŋ kebo ne. Nyi akpaa n ne gyae na, yela dεε banj kefeese atooro kebo. N wui daale, Mosesi wui daale te Elia mɔ wui daale.” ⁵ Pita ke gyakaa ɔ ne kolosi ne, te njoma njelenjelen njaaale kaa wuuwɔ be dɔɔ. Kenje be nyii nɔɔwoya njaaale lee njoma njan man nyiaa, “Kei yena me bu njon mee gyae e lee me konɔɔ man te ɔ na gyoo me sia, ε nyii e.” ⁶ ɔ kaseela banj ke nyii nɔɔwoya kenja ne, gyakolonj gyoo wɔ te be tisiwɔ bunjii tεεle man. ⁷ Kenje Yesu kaa mo ɔ nyinjmaa tina wɔ te ɔ yako wɔ nyiaa, “E koro, ε na yee ya.” ⁸ Be ka koro gyina be sia ne, ba te naa njolo kpu na Yesu ya.

⁹ Be ke tisi lee bula kenj dɔɔ bεε kɔŋ ne Yesu tɔɔ wɔ kiinj nyiaa, “E na yako walan na walan kpene kenj ε be naa ne ya, kelii debanj kenj Wurubuarε waa gyuusuu manj Deniwalanj Bu njon lee yenj man.” ¹⁰ Kenje ɔ kaseela banj bɔɔse e nyiaa, “Weera dɔɔ te Gyudatena mmaraa wolala banj ne yako nyi, kaboena nyi Elia waa tanjgbεε kɔŋ pena nyeeleere njon Wurubuarε be yako see nyi waa kɔŋ ne ke kɔŋ?” ¹¹ Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, “Ke doo mena nyi Elia waa tanjgbεε nyeeleere njon kɔŋ na ɔ kaa desina kpene kamase see njba njaa kedoobii ne.” ¹² Mɔna mee yako njon baa nyi Elia tanj wulaa kɔŋ lanj mɔna balan ta gyen e ya, te be yeε e kpene kamase kenj bεε gyae. Mena mɔ te manj Deniwalanj Bu njon maa naa diyem be nyinjmaa man. ¹³ Botɔɔ te ɔ kaseela banj gyenawɔ nyiaa, Gyɔn Wurubuarε lonjɔɔre njon wose man nombia yaa ɔ ne yako ne.

*Yesu kekyo tobaale non o na wee keleuleuse ne
Maake 9:14-29; Luka 9:37-43*

¹⁴ Ba ke kɔŋ kaa gyoo balan burum ban man ne, balee nolo kaa tisiwo bun Yesu nawɔɔte, ¹⁵ te o yako e nyiaa, “Me Gbengyoo, wii me bu kei waranase fa man. O na wee keleuleuse, te o ne naa diyem nideli mo. Ne kyaa kuu e lo boalan yaa lon man. ¹⁶ Ma moo e kɔŋ n kaseela ban gyan, mona ba te tale kyɔ e ya.” ¹⁷ Botoo te Yesu yako wo nyiaa, “Ao! Emee gyen balan ban e bee lee man di ya, te e yee balan kumewo. Weeya anmon te kaboena nyi maa kyaa e gyan, na maa nyin konoo fa non?” Kenje o yako balee non nyiaa, “Mo n bu non kona man.” ¹⁸ Kenje Yesu fae felinkum ken te ka leewo bu non man, te o kawee tanawo debokenan man. ¹⁹ Kenan wole te Yesu kaseela ban gyuuwo o gyan, te be baake e lee yenan boose e nyiaa, “Weera doo te daa te tale gegi felinkum ken lee bu non man ya?” ²⁰ Botoo te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “Nawolo nyi e kelɛedi ta boo ya. Mee yako non e ke nyii nyiaa, nyi akpaa e kelɛedi yee peperee ngba kafaabii koran ne, nafa e ke tale yako bula kei nyiaa, ‘Kulu lee kebo ke yala nne’ te ke gyae ke kɔŋ mena. Te kolo be kyaa ken nyi e be gyae e ke tale yee ya.” ²¹ Mona mena felinkumee kenja dinoo doo ne, kefane na nookebake kaagen te n ke tale mo gegi na.

*Yesu kekolosi o yen wose man bela
Maake 9:30-32; Luka 9:43-45*

²² Deban ken be popou be kɔŋ kaa gyanee Galelia teele man ne, Yesu yako o kaseela ban

nyiaa, “Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa balaŋ,
²³ na baa ko maŋ, mɔna weeya atoorote keŋ
 ne, Wurubuare waa gyuuŋu maŋ lee yeŋ maŋ.”
 Botɔɔ te dekokɔrɔkɔɔ kyaŋa ɔ kaseela baŋ.

²⁴ Yesu na ɔ kaseela baŋ ke kɔŋ kaa gyoo
 Kapanum donɔɔ man ne, balaŋ baŋ beɛ leɛ
 lempoo Wurubuare ɔsom deni dinaa keŋ man
 ne, kɔŋawɔ kaa boose Pita nyiaa, “E gbengyoo
 ŋon beɛ tɔ Wurubuare ɔsom deni dinaa lempoo
 keŋ yee?” ²⁵ Keŋte Pita tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ɔ ne
 tɔɔ. Pita ke kɔŋ kaa gyoo dekpaŋalaŋ man pe ne,
 Yesu tangbeɛ la kolosi na e te ɔ boose e nyiaa,
 “Simɔn, sena yena nya agyueŋ? Balaŋ bomɔ
 gyaŋ te tɛele kei dɔɔ gyooner ne leɛ lempoo lee?
 Donɔɔsetena gyaŋ yaa ŋɔɔla gyaŋ?” ²⁶ Te Pita
 tiranɔɔ nyiaa, “Ŋɔɔla gyaŋ te beɛ leɛ.” Keŋte
 Yesu yako e nyiaa, “Akpaɔ mena na donɔɔsetena
 te nyiŋ ba wose. ²⁷ Mɔna keŋ dɔɔ ne gyae nyi daa
 na wɔ ke yala dɔŋa dɔɔ ya ne, mo n darawaa na
 n ke gyu boo man ke lo. Kpebii gyaŋgbate ŋon
 n ke kyaŋ ne, n wola ɔ nɔɔ na n kena koba keŋ
 gyae ka yee daa na neŋ wui lempoo keŋ keto.
 Lese ke na n ka mo gyina wɔ.”

18

*Amɔte kela na ɔ dɔɔ Wurubuare gyoori keŋ
 man?*

Maake 9:33-37; Luka 9:46-48

¹ Mena debaŋ kenaŋ man ne, Yesu kaseela
 baŋ kɔŋawɔ ɔ gyaŋ kaa boose e nyiaa, “Amɔte
 yena walaŋ kegyia Wurubuare gyoori keŋ man?”

² Keŋte Yesu baake biikyaabii ŋolo kaa seŋ be

siaman, ³ te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ampan yaa mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, akpaa ɛ te kyɛɛkee ɛ dinɔɔ na ɛ ke yɔkɔse ɛ wose yɛɛ ɲgba bia ya nɛ, ɛ be gyae ɛ ka gyoo Wurubuare gyoori ken man ya.” ⁴ Mena dɔɔ walaɲ kamase ɲon ɔ yɔkɔse ɔ wose ɲgba biikyaabii kei nɛ, ɲon yena walaɲ kegyia Wurubuare gyoori ken man. ⁵ Te walaɲ kamase ɲon ɔ lɛɛ biikyaabii kei dinɔɔ ma yele man na, maɲ yaa ɔ lɛɛwɔ.

⁶ Mɔna walaɲ kamase ɲon ɔ yeli bia buruburu kɛwɔ ban bɔɔ lɛɛ maɲ di nɛ man ɲolo de yɛɛ dukum nɛ, kenan na nyi akpaa ba mo boe dinaa dinaa kpan ɔ wɔɲe man, te be fun e do epo man na dei kela. ⁷ Ɛmɛɛ balan ban ɛ kyaa tɛɛle kei dɔɔ nɛ ɛ laako lee abɔɔ ɲan ne yeli balan ne yɛɛ dukum nɛ dɔɔ. Kaboena nyi mena abɔɔ kenja dɛɛ kɔɲ, mɔna nyan walaɲ ɲon ɲe gyae ke ta n dɔɔ kɔɲ nɛ nyaa laako.

⁸ Nyi akpaa n nyiɲmaa yaa n nae ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kara ke leki. Nawolo nyi, dei nyi nya lee kadeɲ na n ka gyoo Wurubuare gyoori ken man, kela nyi baa mo neɲ nyiɲmaase ala yaa nawɔɔ ala ka do boalan ken ke bɛɛ yem ya nɛ man. ⁹ Te akpaa nyi n sibii ne yele la te n ne yɛɛ dukum na kulu ke leki. Dei nyi nya mo sibii dokolon gyoo Wurubuare gyoori ken man, kela nyi baa mo neɲ na n sia ala ka do boalan ken ke bɛɛ yem ya nɛ man.

Nam ɲon ɔ ba yoo nɛ dudu

Luka 15:3-7

¹⁰ Kenɛte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, ɛ kɛɛ nideli nyi ɛ be kɛɛ balan kɛwɔ ban bɔɔ lɛɛ maɲ

di te bɔɔ yɔkɔse ba wose ɲɔba bia ne nyi be man ɲolo yeɛ walaɲ yakaate e ya. Mɛɛ yako ɲon baa ε ke nyii nyiaa, mena balan kewɔ dana Wurubuare kpilala ban ba seɲɛɛ me kya Wurubuare ɲon ɔ kyaa adido ne siaman, bɛɛ fane fa wɔ deban kamase. ¹¹ Man Deniwalaɲ Bu ɲon kɔɲae me kaa lɛɛ ban bɔɔ yoo Wurubuare gbɛɛ man ne nyee. ¹² Kenɛte Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, sena te ε na gyueɲ lee nombia kenɛ man? Akpaa ɲolo dana namense sɔɲonɔɲ (100) te be man dokolonɲ da yoo na wonɲ te ɔ ne yeɛ? ɔ be gyae waa tina sɔɲonaara na kufu kadaale (99) ban yela bula dɔɔ botɔɔ, na waa ta keo ɲon ɔ ba yoo ne kaboena waa naa e yee? ¹³ Ampaɲ yaa mɛɛ yako ɲon nyi akpaa ɔ naa e na, ɔ sia na gye ɔ dɔɔ nideli kela sɔɲonaara na kufu kadaale ban be ta yoo ya ne. ¹⁴ Mena mɔ te ε kya ɲon ɔ kyaa adido ne, bɛɛ gyae nyi balan ban bɔɔ lɛɛ man di ne, be man ɲolo dɛɛ yo ya.

Mena kenɛ emɛɛ na n dɔɔ ɲon ɔ be yeɛ neɲ dukum ne ε ke kyaa

¹⁵ Kenɛte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, akpaa n dɔɔ Kristo baale de yeɛ neɲ nombiikum na, gyu ɔ gyaɲ na n kaa bɔɔse e. Mɔna yela ka ke yeɛ emɛɛ na e ε bala nombia. Akpaa ɔ nyii neɲ na, n te tale baa besena e kɔɲ gbɛɛ kpaakpaate dɔɔ. ¹⁶ Mɔna nyi akpaa ɔ te nyii neɲ ya na, mo Kristo baale dokolonɲ yaa balan bala kpu na n wose na ε ke gyu ɔ gyaɲ. Kei gyae ke yela n ke nyiɲ adanseɛtena bala yaa batooro nombia ɲenaɲ man, ɲɔba mena kenɛ Wurubuare nombia ne yako ne. ¹⁷ Akpaa ɔ bɛɛ ɔ te nyii ɲon ya

nε, kenanj na baake e n tebia Kristotena dikpii kenj gyanj. Te akpaa ɔ bεε ɔ te nyii banj mo ya nε, kenanj na kεε e nyi ɔ yεε walanj njon ɔ ba gyenj Wurubuare ya, yaa ɔ yεε dukumyεere e.
¹⁸ “Ampanj yaa mεε yako njon ε ke nyii nyiaa, kpene kamase kenj ε gyo ke dowoe tεele kei dɔɔ nε, na ba te gyo ke dowoe adido, te kpene kamase kenj ε booli ke tεele kei dɔɔ nε, na ba te booli ke adido mo.”
¹⁹ “Te mεε yako njon baa bela nyiaa, kpene kamase kenj ε man balan bala de yεε nɔɔdokolonj senj ke dɔɔ fane tεele kei dɔɔ na, me kya njon ɔ kyaa adido nε waa yεε ke fa njon.”
²⁰ Nawolo nyi botɔɔ kenj balan bala yaa balan batooro de gyanjee ma yele man na, me kpuε na wo.

Betabonjon te kaboena nyi baa mo walanj dukum kyεε e

²¹ Kenje Pita konawo Yesu gyanj kaa boose e nyiaa, “Me Gbenjyoo, betabonjon te me dɔɔ de yεε nombiikum me dɔɔ na te maa mo kyεε e? Maa mo kyεε e betabonyetooro?”
²² Kenje Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Koa, na betabonyetooro ya, mona betabosonotooro na kufu akpenj nyetooro (70 x 7).”

²³ Kenje ɔ yako wo nyiaa, “Nne te Wurubuare gyoori kenj doo. Ke yεε njgba gyoo njon ɔ ne gyae nyi njon na ɔ tewulεε ke kyaa, na baa kεε koma njan be dana e nε.
²⁴ Be ka beta fiasεε bεε gyoo ne man nε, te ba moo tobaale njon ɔ dana e kom kɔba na nsendee ya nε kɔna e.
²⁵ Kenj tobaale njon te nyinj kɔba kenj waa to ya dɔɔ nε, ɔ gbenjyoo njon yako wo nyi baa mo njon na ɔ

wεεle na ɔ bia na wa abɔɔ ɲan pou ɔ dana nε ke yɔɔ, na baa mo kaa tɔ kom kenj. ²⁶ Kenjte ɔ tobaale ɲon tisiwɔ bunj ɔ nawɔɔ tεε waase e nyiaa, 'Nyiɲ konɔɔ fa manj, maa tɔ neɲ kom kenj pou.' ²⁷ Botɔɔ te ɔ nombia yεε ɔ gbengyoo ɲon waraɲase, te ɔ moo kom kenj pou kyεε e te ɔ tina e yela nyi waa ta. ²⁸ Mɔna mena tobaale ɲonanj ka lee botɔɔ nε, ɔ ke gyaɲee na ɔ dɔɔ ɲolo ɲon ɔ dana e kom bii daale nε. Botɔɔ te tobaale ɲon lɔɔwɔ kyanj ɔ dɔɔ ɲon wɔɲe man te ɔ yako e nyiaa, 'Tɔ manj ma kom kenj pou n dana manj nε?' ²⁹ Kenjte ɔ dɔɔ ɲon mɔ tisiwɔ bunj ɔ nawɔɔ tεε waase e nyiaa, 'Me dɔɔ nyiɲ konɔɔ fa manj maa tɔ neɲ n kom kenj pou.' ³⁰ Mɔna tobaale ɲon bεe, te ɔ yela ba moo ɔ dɔɔ ɲon ketɔ deni nyi waa doo botɔɔ, kelii debaɲ kenj waa tɔ e ɔ kom kenj pou. ³¹ Tewulεε akanj banj kena mena nε takaa wɔ nideli, kenjte be gyuuwɔ ke tɔlεε nombia ɲan pou fa be gbengyoo ɲon. ³² Botɔɔ te be gbengyoo ɲon baake tobaale ɲon te ɔ yako e nyiaa, 'N yεε walaɲkum ɲolo e. Nyarj waase manj te ma moo n kom kenj n dana manj nε pou kyεε neɲ. ³³ Wonj dɔɔ te nyarj mɔ n te wii n dɔɔ ɲon waraɲase, ɲgba mena kenj manj be wii neɲ nε ya?' ³⁴ Mena dɔɔ ɔ gbengyoo ɲon gyenja banj, te ɔ yela ba moo tobaale ɲon ketɔ deni na waa naa diyem kelii debaɲ kenj, ɲon mɔ waa tɔ ɔ koma ɲan ɔ dana e nε pou. ³⁵ Mena dɔɔ εmεε banj ε ta mo ε tebia nombiakumεε kyεε wɔ lee ε konɔɔse man ya nε, mena te me kya ɲon ɔ kyaa adido nε waa yεε ɲon."

19

Yesu kawola lee yale keβεε wose man

¹ Yesu kekolosi nombia keηa pou taη ne, o leewo Galelia teelee man gyu Gyudia teelee man, Gyoodan boo keη dingyin. ² Balan burum sila e gyu botoo te o kyoo wo be kaweesse pou.

³ Kenje Farasiitena baale koηawo be kaa teese o nooman te be boose e nyiaa, “Da mmaraa ne fa daa gbεε nyi ηolo waa tale bεε o wεele lee nombii kamase doo?” ⁴ Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E te kala ta Wurubuaεe nombia aηmaraseη see ηan nyi, lee kewalan keη na, Wurubuaεe yeε alo na baale bo, ⁵ te o yakowo nyiaa, ‘Lee kei doo ne baale waa tina o kya na o naa yela, na waa mo o wose mataa na o wεele, na be balan bala ka bese walan dokolon yee?’ ⁶ Mena doo be ta tekaa yeε balan bala bela ya, mona be ta bese walan dokolon. Mena doo kpene keη Wurubuaεe ba mo bom yeε ke dokolon ne, ηolo na ηolo na kpase ke man ya.” ⁷ Kenje Farasiitena ban boose Yesu nyiaa, “Nyi akpaa mena te doo na, weera doo te de naana Mosesi yeε mmaraa see nyi, baale waa tale ηmarase yale keβεε tone fa o wεele na waa bεε e?” ⁸ Botoo te Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E konooyur doo te de naana Mosesi fa ηon mena gbεε kenan. Mona lee kewalan keη na, be doo mena ya. ⁹ Mena doo meε yako ηon baa nyiaa, nyi akpaa na alo lee o baale wole bo ya, te o baale de bεε e gyu ke yala alo wole ne, Wurubuaεe siaman na otenate gyae ηolo wεele baa.” ¹⁰ Kenje Yesu kaseela ban yako e nyiaa, “Nyi akpaa nne te yale wose man nombia doo na,

kenan̄ na walaŋ te yale koraŋ ya na dei.” ¹¹ Ken̄te Yesu yako wɔ nyiaa, “Nombia ŋan mɛɛ yako ŋon nɛ, na walaŋ kamase ne gyae la waa tale lɛɛ ŋa do ya, gyise balan̄ ban̄ Wurubuare ba mo mena bɛrɛɛ kenan̄ boele wɔ nɛ baagen̄. ¹² Balan̄ baale kyaa ken̄ nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya, nawolo nyi mena te ba lola wɔ. Balan̄ baale mɔ dɔɔ, balan̄ yɛɛ na wɔ ken̄ nyi bɔɔ gyae baa tale yala ala ya. Balan̄ baale mɔ dɔɔ, Wurubuare gyoori ken̄ dɔɔ te ban̄ gbagba bɛɛwɔ nyi bɔɔ yale ya. Walaŋ kamase ŋon waa tale lɛɛ nombia ken̄a do na, waa lɛɛ ŋa do.”

Yesu ke hiraa bia

Maake 10:13-16; Luka 18:15-17

¹³ Ken̄te balan̄ baale moo bia kɔŋ Yesu gyan̄ nyi waa mo ɔ nyin̄maa gyakaa be dɔɔ na waa fane fa wɔ. Mɔna ɔ kaseela ban̄ kena mena nɛ, be ŋmanyāŋ balan̄ ban̄. ¹⁴ Yesu kena mena nɛ ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ yela bia ban̄ ke kɔŋ me gyan̄. ɛ na tɔ wɔ gbɛɛ ya, nawolo nyi Wurubuare gyoori ken̄ yɛɛ balan̄ ban̄ bɛɛ yɔkɔse ba wose ŋgba bia kɛwɔ dinɔɔ nɛ wui.” ¹⁵ Yesu ka mo ɔ nyin̄maa gyakaa bia ban̄ dɔɔ tan̄ nɛ, te ɔ leewɔ botɔɔ lan̄.

Kɔbate ŋolo wose man nombia

Maake 10:17-31; Luka 18:18-30

¹⁶ Wee daale nɛ tobaale ŋolo kaa bɔɔse Yesu nyiaa, “De Gben̄gyoo, won̄ deeli yaa maa yɛɛ na maa nyin̄ nyeedon̄ kekpaā ken̄?” ¹⁷ Botɔɔ te Yesu bɔɔse e nyiaa, “Weera te n ne bɔɔse man̄ lee deeli keyɛɛ wose man. Wurubuare waagen̄ dei la. Mena dɔɔ nyi akpaa n ne gyae n ke nyin̄ nyeedon̄ kekpaā ken̄ nɛ, kenan̄ na kaboena nyi

nya di Wurubuarɛ mmaraase ɲan doo.” ¹⁸ Botoo te tobaale ɲon boose Yesu nyiaa, “Mmaraase ɲemo?” Kenɛte Yesu tiranoo fa e nyiaa, “Na ko walaɲ ya, na lee n wɛele yaa n baale wole ya, na ɲmɛele ya, na kara n doo noo ya. ¹⁹ Bu n kya na n naa, na n ke gyae n tebia ɲgba mena ken n ne gyae nyan ɲbagba n wose nɛ.” ²⁰ Kenɛte tobaale ɲon yakowo nyiaa, “Me wulaa mee di mmaraase kenɲa pou doo. Won kaa la nyi maa yɛɛ bela?” ²¹ Botoo te Yesu yako e nyiaa, “Nyi akpaa n ne gyae n ke de kelii oto na, gyu ke yoo nya aboo ɲan pou n dana nɛ, na n ka mo koba ken kpeleɛ ayematena na n ke koɲ kaa sila maɲ. N yɛɛ mena na, n ke nyiɲ aboo kpaakpaa see n wose Wurubuarɛ gyan adido.” ²² Tobaale ɲon ke nyii nombia kenɲa nɛ, o moo waraɲase lee botoo nawolo nyi o dana koba na nsendee ya.

²³ Kenɛte Yesu yako o kaseela baɲ nyiaa, “Mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, gyae ke yɛɛ don fa baɲ be dana koba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori ken man. ²⁴ Mɛɛ yako ɲon bela nyiaa, gyae ke yɛɛ don fa baɲ be dana koba nɛ nyi baa gyoo Wurubuarɛ gyoori ken man, kela nyi kurumoo ka gyoo ɲarale boo man lee.” ²⁵ Yesu kaseela baɲ ke nyii nombia kenɲa nɛ doo be noo te be boose e nyiaa, “Nyi nne te doo na, amote ne gyae la waa nyiɲ nyeekeleɛ baa?” ²⁶ Kenɛte Yesu keɛ wo te o yako wo nyiaa, “Denibalaɲ gyan na ɲolo be tale yɛɛ nombii kei ya, mona kpene kamase be kyaa ken Wurubuarɛ be tale yɛɛ ya.”

²⁷ Botoo te Pita boose Yesu nyiaa, “De Gbengyoo! Daa doo de te tina kpene kamase

kenj de dana ne yela, te de dɔŋɛ de silana nenj. Wonj yaa dee nyinj baa?" ²⁸ Kenjte Yesu yako wɔ nyiaa, "Ampañ yaa mɛɛ yako ñon ε ke nyii nyiaa, debañ kenj kpene kamase de kaa bese wɔle te manj Deniwalañ Bu ñon de kyaa me gyooro gbeli kenj dɔɔ me gyoorobiiri man ne, emɛɛ bañ ε be sila manj ne ε ke kyaa gyooro gbeɛɛ kufu ala dɔɔ, na ε ke di Iseraetena akpañalanse kufu ala ñan balañ nombia. ²⁹ Te ε man walañ kamase ñon ɔ be tina ɔ dekpañalañ yaa ɔ naabia yaa ɔ deesina, yaa ɔ kya yaa ɔ naa yaa ɔ bia yaa ɔ tɛɛlese yela lee manj dɔɔ ne, waa bese nyinj ña akpenj soñononj (100) kpu, na waa bese nyinj nyeedonj kekpa a kenj mɔ. ³⁰ Mɔna balañ burum bañ be yɛɛ siamantenawɔ ne, baa kaa bese wɔle nyibañ, na balañ burum bañ be yɛɛ wɔle nyibañwɔ ne kaa bese siamantena."

20

Tomyɛɛra baale dudu

¹ Kenjte Yesu gyɔɔ dudu lese nombia ñan ɔ be yako ne man wola wɔ nyiaa, "Wurubuaɛ gyoori kenj yɛɛ ñgba wɔɔfarale ñon, ɔ ba koro nebo nebo fuu gyu ɔ ne gyae paasetena na be kaa yɛɛ tom ɔ wɔɔman ne. ² Balee ñon na paasetena bañ pou ke sɛɛ wee dokolonj koya dɔɔ ne, ɔ moo wɔ gyu ɔ wɔɔ kenj man nyi ba ke yɛɛ tom. ³ Kegyɔ debañ kadaale ne, ɔ leewɔ gyu abɔntere man te ɔ kenaa tewulɛɛ baale mɔ señɛɛ yakaa bɔɔ ne yɛɛ kolo ya. ⁴ Kenjte ɔ yako wɔ nyiaa 'Emɛɛ mɔ ε gyu me wɔɔ kenj man ke yɛɛ tom. Maa tɔ ñon kom kenj kaboena nyi maa tɔ ñon ne.' " ⁵ Mena dɔɔ

ban mɔ gyuuwɔ ɔ wɔɔ ken man. Weese ka sen dɛɛ, na ɔ ke gɛɛse nɛ, ɔ besewɔ ka mo balan gyu ɔ wɔɔ ken man bela. ⁶ Ke lii balinɔɔ weese ngba deban anon nɛ, ɔ besewɔ gyu kena balan baale mɔ senɛɛ yakaa. Kenɛte ɔ boɔse wɔ nyiaa, “Weera te gyɛn pou ɛ senɛɛ kebo yakaa ɛ bɛɛ yɛɛ kolo ya?” ⁷ Kenɛte balan ban tiranɔɔ nyiaa, “Nawolo nyi nolo te fa daa tom dɛɛ yɛɛ ya.” Botɔɔ te balee non yako wɔ nyiaa, “Kenan na ɛmɛɛ mɔ ɛ gyu ke yɛɛ tom me wɔɔman.” ⁸ Ke lii balinɔɔ nɛ, wɔɔte non yako ɔ tewulɛɛ ban man kegyia non nyiaa, “Baake paasetena ban na n ke to wɔ kom. Tangbɛɛ to ban boɔ dɔɔ wɔle gyu wɔɔ ken man nɛ kom, penan n kaa to ban boɔ tangbɛɛ gyu nɛ.” ⁹ Balan ban boɔ dɔɔ wɔle gyu wɔɔ ken man balinɔɔ weese nɛ kɔnawɔ, te be tɔɔ wɔ kom ngba mena ken wɔɔte non be yako nyi waa to gyanɔba nyiban ban nɛ. ¹⁰ Mena dɔɔ ban boɔ tangbɛɛ gyu wɔɔ ken man lee nebo nebo nɛ kɔnawɔ na, ba agyuen yɛna nyi ban baa nyin kela be tebia ban. Mɔna be tɔɔ ban mɔ man walan kamase kom ngba wɔle nyiban ban nɛ. ¹¹ Ba ke lɛɛ be kobase tan nɛ, be fiasɛɛ bɛɛ kolosi tia wɔɔte non nyiaa, ¹² “Balan kɛwɔ ban boɔ kɔn wɔle wɔle kei nɛ, yɛɛ tom bo deban dokolon koon. Mɔna daa dɔɔ da senawɔ weese kpalala kei man leenan nebo kaa lii balinɔɔ kei. Kenan wɔle koran na, n besewɔ to de popou kom kyɛkyɛɛ.” ¹³ Botɔɔ te wɔɔte non tiranɔɔ fa be man nolo nyiaa, “Me gyoo, me ta nɛre nen do ya na. Ngba daa na nen kolosiwɔ see nyi n yɛɛ tom wee dibilin na, nne te maa to nen kom. ¹⁴ Mo n kɔba na n ke ta gyu n dɛɛ. Man

gbagba gyae la nyi maa tɔ ban bɔɔ dɔɔ wɔle kɔŋ nɛ kom ŋgba mena keŋ mɔɔ tɔ neŋ nɛ. ¹⁵ Me dana gbɛɛ keŋ nyi maa mo maŋ gbagba me kɔba yɛɛ kpene keŋ mɛɛ gyae. Keŋ me dana wɔe dɔɔ te na wee neŋ nɛ?” ¹⁶ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, “Mena mɔ te wɔle nyiban baa kaa bese gyanŋba nyiban, na gyanŋba nyiban mɔ kaa bese wɔle nyiban.”

Yesu ka bese kolosi lee ɔ yeŋ wose man

Maake 10:32-34; Luka 18:31-34

¹⁷ Wee daale Yesu kee gyu Gyerusalem donɔɔ man nɛ, ɔ baake ɔ kaseela kufu bala ban lee yenaŋ te ɔ yako wɔ nyiaa, ¹⁸ “Dee gyu Gyerusalem donɔɔ man baa. Baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa Wurubuare saese kegyiise na Gyudatena mmaraa wola ban, na baa di me nombia bu maŋ fɔɔ nyi baa ko maŋ. ¹⁹ Baa mo maŋ do balaŋ ban ba te yɛɛ Gyudatenawɔ ya nɛ nyinmaa man na baa kulu maŋ, na baa tuku maŋ na baa gyɔ maŋ sakaa ɔpanɗaŋ dɔɔ na maa yeŋ. Mɔna weeya atoorote na, Wurubuare waa gyuusuu maŋ lee yeŋ man.”

Sebedeo bia

Maake 10:35-45

²⁰ Keŋte Sebedeo bia, Gyemisi na Gyɔn be naa moo wɔ kɔŋ Yesu gyan te ɔ bunawɔ ɔ nawɔɔ tɛɛ sola e nyi waa kyɔ e na nombii daale. ²¹ Keŋte Yesu bɔɔse e nyiaa, “Won te n ne gyae nyi maa yɛɛ fa neŋ?” Te alo ŋon tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, “Mɛɛ gyae nyi n ke fa me bia bala kewɔ gbɛɛ, na ŋolo ke kyaa n dunoluŋ dɔɔ, na ŋolo mɔ ke kyaa n demena dɔɔ n gyoori keŋ man.” ²² Botɔɔ

te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ba gyeŋ kpene ɛ na solo ne ya. Ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa ne?” Keŋte be tiranɔɔ fa e nyi, “Ayi, dɛɛ tale.”²³ Te Yesu yako wɔ nyiaa, “Ɛ ke tale naa diyem keŋ maa naa ne, mɔna mɔɔ taŋ doŋ keŋ maa lese walaŋ ŋon waa kyaa ma dunolun yaa ma demena dɔɔ ya. Mena akyaese keŋa doe fa balan baŋ me kya gbagba be desina see wɔ ne.”²⁴ Yesu kaseela kufu akaŋ baŋ ke nyii mena nombia keŋa ne, ba gyeŋa baŋ Gyemisi na Gyon dɔɔ.²⁵ Botɔɔ te Yesu baake ɔ kaseela baŋ pou yilaa te ɔ yako wɔ nyiaa, “Ɛ gyeŋ nyi tɛle kei dɔɔ gyooneŋ ne di gyoori bo be balan dɔɔ, te be kegyiise baŋ mɔ dana doŋ be dɔɔ.”²⁶ Mɔna emɛɛ dɔɔ, na mena te kaboena nyi dɛɛ doo ɛ man ya. Ɛ man walaŋ kamase ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ kegyia ne, kaboena nyi waa bese ɛ kegbetibii.²⁷ Te ɛ man walaŋ kamase ŋon ɔ ne gyae nyi waa bese ɛ siamante ne, kaboena nyi waa bese ɛ popou ɛ kegbetibii.²⁸ Mena mɔ te maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon te kɔŋ nyi balan baa som maŋ ya, mɔna me kɔŋae me kaa som balan, na maa yeŋ lɛɛ balan burum nyee.”

Yesu kekyɔ siayɛɛsatena bala baale

Maake 10:46-52; Luka 18:35-43

²⁹ Yesu na ɔ kaseela baŋ keɛ lee Gyeriko donɔɔ man ne, balan burum sila wɔ.³⁰ Na siayɛɛsatena bala baale kyaa gbɛɛnaa nɔɔman botɔɔ. Be ke nyii nyi Yesu ne laŋa laa ne, be gyinaa be nɔɔ baake nyiaa “De Gbengyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraŋase.”³¹ Keŋte balan baŋ ŋmanyar wɔ nyi baa wu be nɔɔ.

Mona nɛnɛɛ gba te be desina fae yeesa nedon nyiaa, “De Gbenjyoo, gyoo Defidi ɔ naanabii, wii de waraɲase.” ³² Botɔɔ te Yesu dɔɔwɔ seɲ te ɔ baake wɔ bɔɔse wɔ nyiaa, “Wɔɲ te ε ne gyae nyi maa yɛɛ fa ɲon?” ³³ Keɲte be tiranɔɔ nyiaa, “De Gbenjyoo, dɛɛ gyae de sia ke gyuusuu.” ³⁴ Botɔɔ te Yesu wii be waraɲase, te ɔ moo ɔ nyinmaa tinaa be sia. Debokenaɲ man te be sia gyuusuwɔ, te be sila Yesu laɲ.

21

Yesu kegyu Gyerusalem gyoorobiiri man

Maake 11:1-11; Luka 19:28-40; Gyɔn 12:12-19

¹ Yesu na ɔ kaseela ka benaa Gyerusalem donɔɔ, te be kelii Betifagi donɔɔ keɲ ke kyaa oliifi bula keɲ dɔɔ nɛ, ɔ kpila ɔ kaseela bala, ² te ɔ yako wɔ nyiaa, “ε gyu donɔɔ keɲ kyaa ε siaman nɛ man. ε gyoo ke man pɛ nɛ, ε kena afurum kpaɲɛɛ na ɔ bu seɲɛɛ ɔ gyaɲ. ε booli wɔ na ε ka mo wɔ kɔna maɲ. ³ Akpaa ɲolo de bɔɔse ɲon nombii daale nɛ, ε yako e nyiaa, ‘De Gbenjyoo Yesu ne gyae na wɔ.’ ε yako mena nɛ, waa tina wɔ yela fa ɲon debokenaɲ man.” ⁴ Mena nombia keɲa pou kɔɲawɔ mena, te yela Wurubuare nombia aɲmarasen see ɲan ɔ be tɛɛ ɔ dekpenkpenjyɔɔre dɔɔ yako nɛ, kɔɲawɔ ampaɲ. ⁵ ɔ yakowɔ nyiaa, “ε yako Gyerusalemtena nyiaa, ‘ε kɛɛ! ε gyoo ne kɔɲ ε gyaɲ. ɔ te yɔkɔse ɔ wose, te ɔ kyaa afurum dɔɔ. ɔ kyae afurum bu dɔɔ ɔ ne kɔɲ.’ ”

⁶ Kenje Yesu kaseela ban̄ gyuuwɔ ke yeε n̄gba mena ken̄ ɔ be yako wɔ n̄ε. ⁷ Ba moo afurum non na ɔ bu kɔn̄, te ba moo be kanyan̄se gyakaa be dɔɔ, te Yesu gyeɲawɔ kyaa. ⁸ Balan̄ burum feleε be kanyan̄se lɔ gbɛɛnaa ken̄ man, te baale mɔ kereε daase tombia na n̄e faaren̄se lɔ gbɛɛnaa man fa e. ⁹ Balan̄ burum ban̄ be dɔn̄εε Yesu siaman, na ban̄ be dɔn̄εε ɔ wɔle n̄ε pou fiasεε b̄εε fae yeesa nyiaa,

“Gyoo Defidi ɔ naanabii, l̄εε daa!

ε fa d̄εε lese walan̄ non̄ ɔ ne kɔn̄ de Gben̄gyoo
Wurubuar̄ε yele man n̄ε yele.

Wurubuar̄ε non̄ n̄ kyaa adido, l̄εε daa!”

¹⁰ Yesu ke kɔn̄ kaa gyoo Gyerusalem donɔɔ man n̄ε, donɔɔ ken̄ pou sin̄jiwɔ te be b̄ɔɔse dɔn̄a nyiaa, “Walan̄ won̄ti yena kei?” ¹¹ Kenje balan̄ ban̄ tiranɔɔ nyiaa, “Kei yena Yesu, Wurubuar̄ε dekpen̄kpen̄gyɔɔre non̄ ɔ ba lee Nasarete donɔɔ ken̄ ke kyaa Galelia t̄εεle man n̄ε.”

Yesu kegegi abɔɔyɔɔra Wurubuar̄ε ɔsom deni dinaa ken̄ man

Maake 11:15-19; Luka 19:45-48; Gyɔn 2:13-22

¹² Yesu gyuu Wurubuar̄ε ɔsom deni dinaa ken̄ dekpan̄alan̄ man, te ɔ kenaawɔ nyi balan̄ ne di kebu botɔɔ. Kenje ɔ gegi balan̄ ban̄ b̄εε yɔɔ abɔɔ na ban̄ b̄εε l̄εε abɔɔ botɔɔ n̄ε pou. ɔ besenaa balan̄ ban̄ b̄εε yeleε kɔba n̄ε tebuluse bun̄jii, te ɔ t̄εese balan̄ ban̄ b̄εε yɔɔ awulun̄na n̄ε mɔ gb̄eleε lɔ. ¹³ Kenje ɔ yako wɔ nyiaa, “Wurubuar̄ε nombia an̄marasen̄ see ne yako daa nyiaa, Wurubuar̄ε kpa,
‘Me deni gyae ke yeε botɔɔ ken̄ baa fane,’

mōna emee ta besena ke yee ημεelaterna
deegyane.”

¹⁴ Siayeleesatena na otakasese kōnawo o gyan
Wurubuaere osom deni dinaa ken man botoo, te o
kyoo wo be kaweesse pou. ¹⁵ Mōna saese kegyiise
na mmaraa wola ban kena gyakolonj nombia
ηan Yesu be yee, na mena ken bia ne fae yeesa
Wurubuaere osom deni dinaa ken man nyiaa,
“Gyoo Defidi o naanabii lee daa” ne, ba gyeηa
ban Yesu doo. ¹⁶ Kenje be boose Yesu nyiaa, “N
ne nyii nombia ηan bia ban ne yako?” Te Yesu
tiranoo fa wo nyiaa, “Ayi, mee nyii.” Kenje o
boose wo nyiaa, “E te kala ta na e kena kpene
kenj Wurubuaere nombia ηmaraseη see ηan ne
yako ne yee? Ba te ηmarase see nyiaa,
'Bia buruburu na kyokyoose te n lesewo see nyi
baa lese n yele' ”

¹⁷ Kenje Yesu leewo be gyan donoo ken man, te
o gyuuwo Betani donoo man, te o doowo botoo.

*Yesu ke falaa fiigi danj kenj
Maake 11:12-14, 20-24*

¹⁸ Tee kena nebo nebo fuu kenj Yesu ba bese
o wole o ne kōη Gyerusalem donoo man ne, na
tanam na ko e. ¹⁹ Botoo te o naa fiigi danj daale
seηee gbēenaa nooman, te o kpasewo gyu ke tee
nyi mberem waa nyinj ke bia ηaale di. Mōna o te
nyinj bii dokolonj na dokolonj ya. Ke yee faareηse
wolowolo bo. Botoo te Yesu falaa danj kenan
nyiaa, “N be gyae n ka tekaa se bii na bii bela
ya.” Debokenan man te fiigi danj kenj botowo.
²⁰ O kaseela ban kena mena ne, doo be noo te
be boose e nyiaa, “Kōηaa sena te fiigi danj kenj

botowɔ karatetee dokolonj mena?" ²¹ Kenje Yesu yako wɔ nyiaa, "Mεε yako ηon ε ke nyii nyiaa, akpaa ε λεε manj di nideli te ε te λεε anmaarenj ya ne, na kpene kenj be kɔη fiigi danj kei dɔɔ ne kaagenj te ε ke tale yεε ya. Mɔna ε ke tale yako bula kei koranj nyiaa, 'Koro ke yala epo man' te ke gyae ke kɔη mena. ²² Nyi akpaa ε λεε manj di ne, kpene kamasε kenj ε ke fane bɔɔse Wurubuare ne, ε nyinmaa gyae ke kanj ke."

*Ba ke bɔɔse Yesu ɔ donj wose man nombia
Maake 11:27-33; Luka 20:1-8*

²³ Kenje Yesu besewɔ kɔη Wurubuare ɔsom deni dinaa kenj man, te ɔ keε wola wɔ Wurubuare nombia ηan ne, saese kegyiise na donɔɔ kegyiise kɔηawɔ ɔ gyanj kaa bɔɔse e nyiaa, "Donj wonji yaa n dana n ne yεε mena abɔɔ kenja pou? Amɔte faa na neη mena donj kenanj?" ²⁴ Botɔɔ te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "Manj mɔ ne gyae maa bɔɔse ηon nombii dokolonj. Nyi akpaa ε tiranɔɔ fa manj ne kenanj na manj mɔ maa wola ηon donj kenj me dana mεε yεε mena abɔɔ kenja pou. ²⁵ Gyɔn Wurubuare lonkesɔ kenj ɔ be sɔ balan ne, ka lee alenj? Ka lee Wurubuare gyanj yaa balan gyanj?" Botɔɔ te ba gyoo nombia ηan man te be bɔɔse dɔηa nyiaa, "Wonj te dεε yako? 'Akpaa de yako nyi ka lee Wurubuare gyanj na, waa bɔɔse daa nyi wonj dɔɔ te da te λεε Gyɔn nombia ηan di ya?' ²⁶ Te akpaa de yako nyi ka lee balan gyanj na, dee yee balan burum kewɔ mɔ. Nawolo nyi be popou ne λεε di nideli nyi Gyɔn yεε Wurubuare dekenjkenjgyɔɔre e." ²⁷ Mena dɔɔ be tiranɔɔ fa Yesu nyiaa, "Dɔɔ gyenj ya." Kenje Yesu mɔ yako

wɔ nyiaa, “Akpaɔa mena na, maŋ mɔ ba wola ŋon me doŋ keŋ da lee ya.”

Bia bala baale wose maŋ dudu

²⁸ Keŋte Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Balee ŋolo kyaawɔ keŋ ɔ dana bia baala bala. Wee daale ne, ɔ gyuu ɔ bu kegyia ŋon gyaŋ ke yako e nyiaa, ‘Me bu, mee gyae nyi gyeyi n ke gyu me wɔɔman ke yeɛ tom fa maŋ.’” ²⁹ Keŋte ɔ bu ŋon yako e nyiaa, mɔɔ gyae maa gyu ya, mɔna wɔle wɔle ne, ɔ kaa kyɛɛkee wa agyuen te ɔ gyuuwɔ. ³⁰ Keŋte balee ŋon gyuuwɔ ɔ bu kemaasa ŋon gyaŋ ke yako ŋon mɔ mena ke. ɔ bu kemaasa ŋon seɛwɔ nyi, ‘Yoo taata me nyiiwɔ, maa gyu,’ mɔna ɔ te gyu ya. ³¹ Botɔɔ te Yesu yako wɔ nyiaa, e wola maŋ ya agyuen. Bia bala kewɔ man na, wonɗi yeɛna ɔ kya ŋon kegyaebii? Te balan ban tiranɔɔ fae e nyiaa, ‘Bu kegyia ŋon.’ Keŋte Yesu yako wɔ nyiaa, ‘Mee yako ŋon e ke nyii nyiaa, lempoolɛera na kafonɗena te tanɗbeɛ ŋon beɛ gyoo Wurubuare gyoori keŋ man.’ ³² Nawolo nyi Gyɔn Wurubuare lonɗɔɔre ŋon koŋawɔ kaa wola ŋon gbɛɛ kpaakpaate keŋ e ka mo, mɔna e te lee e di ya. Lempoolɛera na kafonɗena ban dɔɔ, be lee e di. Kenan wɔle e kena mena koran ne, e te kyɛɛkee ya agyuen na e ke lee e di ya.”

Paasetena baale dudu

Maake 12:1-12; Luka 20:9-19

³³ Keŋte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “E nyii dudu daale bela. Wɔɔfarale ŋolo fara wɔɔ te ɔ duu daasebia ŋaale ŋan ne yeɛ ŋgba akutuse te beɛ baake ŋa nyi gerepo ne. ɔ dii aban kilisi wɔɔ

kenj, te ɔ wula bɔɔ kenj baa sara daasebia njan ke man na baa lese nja lonj lee nje man ne. Te ɔ banja deni dɔolon dɔolon daale, kenj walanj ke kyaa ke man na waa gyee wɔɔ kenanj. Te ɔ moo wɔɔ kenj do paasetena baale nyinjmaa man nyi baa kee ke dɔɔ, te ɔ korowɔ lanj gbɛɛ. ³⁴ Debanj kelii nyi baa kɔ daasebia njan ne, ɔ kpila ɔ tewulɛɛ gyu paasetena banj gyanj nyi baa fa e ɔ wui nɔɔ. ³⁵ Botɔɔ te paasetena banj kyanja ɔ tewulɛɛ banj, te be tuku njolo te ba koo njolo te be funjii njolo mɔ boya. ³⁶ Kenjte wɔɔte njon besewɔ kpila ɔ tewulɛɛ banj ba boe kela gyanjba nyibanj banj gyu paasetena banj gyanj, mɔna be yɛɛ banj mɔ mena ke. ³⁷ Kenanj wɔle ne, wɔɔte njon kpila njon gbagba ɔ bu te ɔ yakowɔ nyiaa, ‘Mberem njon na baa bu e.’ ³⁸ Mɔna paasetena banj kena ɔ bu njon ne be yako donja nyiaa, ‘Kei yena bu njon waa kaa di ɔ kya abɔɔ njan. E yela dɛɛ ko e na abɔɔ njan nafɔ waa di ne ka bese de wui!’ ³⁹ Mena dɔɔ be wɔnjee e lee wɔɔ kenj man ka ko. ⁴⁰ Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, Mena dɔɔ wee kenj wɔɔte njon de kɔn na, wɔnj te waa yɛɛ paasetena banj?”

⁴¹ Kenjte be tiranɔɔ fa e nyiaa, “Waa koe mena balanj kumɛɛ benanj pou, na waa mo wɔɔ kenj do paasetena wɔlɛɛ banj debanj de lii na, baa fa e ɔ wui nɔɔ ne nyinjmaa man.” ⁴² Botɔɔ te Yesu bɔɔse wɔ nyiaa, “E te kala ta Wurubuarɛ nombia anjmarasɛnj see njan na e kena kpene kenj ne yako ne yee? Be njmarasewɔ see nyiaa,

‘Boe kenj deni mmaraa banj be bɛɛ ne,
 kenj kaa bese na mokɔɔ kasee boe kenj ne yeli
 deni kenj ne yɛɛ donj.

De Gbengyoo Wurubuare yee la te kɔnawɔ mena,
te ke yee kpene ken ke dana gyakolon de siaman' "

⁴³ Kenɛte Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, "Mena dɔɔ mɛɛ yako ɲon ε ke nyii nyiaa, Wurubuare waa lɛɔ ɔ gyoori ken lee ε gyan, na waa mo fa balan ban baa yee ɔ kegyaebii nɛ. ⁴⁴ Walaɲ kamase ɲon ɔ yale mena boe kei dɔɔ na, gyae ke keretii e kpetekpetekpete. Te nyaɲ walaɲ kamase ɲon mo boe ken de yale n dɔɔ na, nyaɲ ke pɛtɛɛ."

⁴⁵ Saese kegyiise na Farasiitena ban ke nyii Yesu aduya kenɛna nɛ, ba gyeɲawɔ nyi ba wose man nombia yaa ɔ ne yako. ⁴⁶ Mena dɔɔ be gyae gbɛɛ ken baa mo kyan e, mɔna be yee balan dikpii ken. Nawolo nyi bɛɛ lɛɛ di nideli nyi Yesu yee Wurubuare dekpenkpenɲyɔɔre e.

22

Alowɔle dudu *Luka 14:15-24*

¹ Yesu besewɔ kolosi fa balan ban aduya man nyiaa, ² "Wurubuare gyoori ken yee ɲgba gyoo ɲon ɔ ba do kesaa fa ɔ bu ɲon ɔ ba kpeo alo nɛ. ³ Kenɛte ɔ kpila ɔ tewulɛɛ nyiaa, baa gyu ke baake balan ban ɔ be lɔ yele baake wɔ nɛ nyi baa kɔɲ na be kaa di, mɔna be bɛɛ ba te kɔɲ ya. ⁴ Mena dɔɔ ɔ besewɔ kpila ɔ tewulɛɛ wɔlɛɛ baale bela nyiaa, ε gyu ke yako balan ban mɔɔ lɔ yele baake wɔ nɛ nyiaa, 'ε kɔɲ, ma te taɲ kpene kamase. Be ta koe me nunkyue baala na me wonembia ban be dana nun nɛ, te ba te yee kpene kamase mɔ taɲ. ε kɔɲ alowɔle ken tɛɛ na ε kaa di.' ⁵ Mɔna balan

ban ɔ be lo yele baake ne ta mo ɔ nombia nan yee kolo ya. Kei da koro na ɔ te lan ɔ woɔ, kei mo da koro na ɔ te lan ɔ tom man. ⁶ Balan akan ban kyanɔa gyoo non tewuleɛ ban, te be tuku wo te ba koe wo. ⁷ Mena doo gyoo non gyeɔa ban nideli te ɔ kpila ɔ yoonɔɔtena te be ka koe balan ban boɔ koe ɔ tewuleɛ ban ne, te ba too be donoo ken mo. ⁸ Kenɛte gyoo non baake ɔ tewuleɛ ban boɔ kaa ne te ɔ yako wo nyiaa, 'Ba te saa ma allowole weeneɛ nan tan, mona balan ban moɔ lo yele baake wo ne, ba tekaboena nyi baa kon kaa di ya. ⁹ Mena doo e nɛre gyoo donoo ken abonterese man, na e ke baake walan kamase non e kena ne, nyi waa kon allowole ken tee.' ¹⁰ Mena doo ɔ tewuleɛ ban gyoo wo donoo ken man te be baake balan ban pou boɔ naa ne. Be baake balan kpaakpaa nyiban na balan kumee pou, te balan kaa wulu allowole dekpanalan ken man.

¹¹ Mona gyoo non ke kon kaa gyoo dekpanalan ken man ɔ kaa kee balan ban pou boɔ baake ne, ɔ naa baale nolo kyaa be man ken ɔ ba doona allowoletɛ kegba ken kaboena nyi walan kamase waa do ne ya. ¹² Kenɛte gyoo non boose e nyiaa, 'Me gyoo, sena te n yee wo kon kebo ken n ba doona allowoletɛ kegba ya?' Mona baale non te tale tiranoo fa e ya. ¹³ Botoo te gyoo non yako ɔ tewuleɛ ban nyi, 'E bake e ɔ nyinmaase na ɔ nawoo, na e ke fun e leki ditintɛ man. Botoo te waa kyan ɔ nyee wii na waa naa diyem nideli.' ¹⁴ Kenɛte Yesu yako wo nyiaa, Wurubuare baake balan burum, mona balan kyomii te ɔ lesewo lee be man."

*Ba ke boose Yesu lee lempoo keto wose man
Maake 12:13-17; Luka 20:20-26*

¹⁵ Kenje Farasiitena ban korowo lee yenan gyu ke bake Yesu nyeeman, mena ken baa kaa teese o nooman na baa mo non gbagba o noowoya kyan e. ¹⁶ Mena doo be kpila be kaseela ban man baale kpu na gyoo Herode balan gyu Yesu gyan. Kenje be yako e nyiaa, “De Gbenjgyoo, da gyen nyi n nombia doo na ne gbεε, te n na wola balan Wurubuare gbεenenε kpaakpaa nan bo na anokoare. Da gyen nyi nolo be tale beo nen ya, nawolo nyi n bεε keε balan siaman ya. ¹⁷ Mena doo yako daa nya agyuen. Dei nyi dεε to lempoo fa Romantena gyoo dinaa non, yaa de na to ya?” ¹⁸ Mona Yesu kena ba agyuen kumεε nan ne o yako wo nyiaa, “Emεε ban ε na beo ε wose, won doo te ε ne gyae ε ka teese me nooman. ¹⁹ ε mo kobabii ken ε na mo to lempoo ne kon maa keε.” Kenje ba moo kobabii ken daale kona e. ²⁰ Kenje o boose wo nyiaa, “Amote nyee na o yele gyakaa la ke doo?” ²¹ Botoo te be tiranoo nyiaa, “Romantena gyoo dinaa non.” Mena doo Yesu yako wo nyiaa, “Mena na kpene ken yeε Gyoo dinaa non wui na ε mo fa e, te kpene ken yeε Wurubuare mo wui na ε mo fa e.” ²² Be ke nyii Yesu noowoya kenε ne, doo be noo. Mena doo be lanawo tina e yela.

*Yesu kawola lee yen wole kefon wose man
Maake 12:18-27; Luka 20:27-40*

²³ Mena wee kenε ke ne, Sadukiitena ban bεε yako nyi yen wole kefon be kyaa ya ne konawo Yesu gyan kaa boose e nyiaa, ²⁴ “De Gbenjgyoo,

de naana Mosesi ηmarase mmaraa kei fa daa nyi, akpaa ηolo da yem tina ɔ wεεle yela te be ta lolo bia ya na, kaboena nyi ɔ naabu waa yala lialo ηon na baa lola bia ɔ kegyia ηon yele man. ²⁵ Kɔηawɔ nyi naa bia nyetooro baale kyaawɔ te kegyia ηon yala alo te ɔ yenawɔ. Mɔna ken be ta lola bia dɔɔ ya nε, te balate ηon mɔ yala alo ηon. ²⁶ Ɔ naabu balate na batoorote mɔ yenawɔ yela alo ηon mena ken be ta lola bia ya. Balan nyetooro kεwɔ pou yala alo kei te ba yekeewɔ, mɔna be man ηolo na alo ηon ta lolo ya. ²⁷ Kenan wole nε, te alo ηon mɔ yenawɔ. ²⁸ Mena dɔɔ wee ken Wurubuarε waa gyusu balan ban pou bɔɔ yem nε lee yen man na, baala nyetooro kεwɔ ban bɔɔ yala alo kei gyanee nε, be man wonji te alo ηon waa yεε ɔ wεεle?"

²⁹ Ken te Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, "ε ta yoo, nawolo nyi ε ba gyen Wurubuarε nombia anmarasen see ηan ya, te ε ba gyen Wurubuarε don mɔ ya. ³⁰ Nawolo nyi wee ken Wurubuarε waa gyusu balan lee yen man nε, baala be gyae baa yala ya, te bɔɔ gyae baa mo ala mɔ fa yale ya. Be popou baa yεε ηgba Wurubuarε kpilala ban be kyaa adido nε. ³¹ ε te kala ta Wurubuarε nombia anmarasen see ηan, na ε kena kpene ken Wurubuarε be yako lee kefon lee yen man wose man nombia yee? Ɔ yakowɔ nyiaa,

³² 'Man yena Abraham na Asiki na Gyekɔpo Wurubuarε.'

Wurubuarε te yεε woya Wurubuarε e ya,
mɔna ɔ yεε balan ban be kyaa na be sia nε
Wurubuarε e."

³³ Balan dikpii kenj ke nyii nombia kenja ne, o kawola kenj doo be noo.

Mmaraa dinaate

Maake 12:28-34; Luka 10:25-28

³⁴ Farasiitena banj ke nyii nyi Yesu ta mo o nyansa di Sadukiitena banj doo ne, be popou kaa gyanjeewo debodokolonj. ³⁵ Kenje be manj njolo njon o yee mmaraa wolale e ne, konawo o kaa teese Yesu nooman te o boose e nyiaa, ³⁶ “De Gbenjyoo, Wurubuare mmaraase njan pou na, wonti kela la?” ³⁷ Botoo te Yesu tiranoo fa e nyiaa, “ ‘Mo n konoo pou na n wose pou na nya agyuenj pou gyae n Gbenjyoo Wurubuare.’ ³⁸ Kei yena mmaraa siamante na kenj ka kela ne popou. ³⁹ Alate kenj mo yee ngba gyanjgate kenj ne. Kenj yena nyi, ‘Gyae n doo ngba nyanj gbagba n wose ne.’ ⁴⁰ Mosesi mmaraase njan pou na Wurubuare akpenkpenjyooora banj pou nombia njan boo wolo ne, senae mmaraase ala kenja doo.”

Amote yena nyeeleere Kristo njon?

Maake 12:35-37; Luka 20:41-44

⁴¹ Farasiitena banj ke yilaa debodokolonj ne, Yesu boose wo nyiaa, ⁴² “Sena te e na gyuenj lee nyeeleere njon Wurubuare be yako see nyi waa konj ne wose man? O yee amote o naanabii e?” Kenje be tiranoo nyiaa, “O yee gyoo Defidi o naanabii e.” ⁴³ Kenje Yesu boose wo nyiaa, “Akpa mena na, weera doo te Wurubuare felinj njon yela gyoo Defidi baake nyeeleere njon Wurubuare be yako see nyi waa konj ne nyi me ‘Gbenjyoo?’ Gyoo Defidi yakowo nyiaa,

44 ‘De Gbenjyoo Wurubuaree non yako me
Gbenjyoo nyi,
tisi kyaa me dunolun dɔɔ,
kelii deban ken maa mo n kolala ban do n
teε.’

45 Akpaa nyi gyoo Defidi baake nyeelεere non nyi
ɔ ‘Gbenjyoo’ na, kenan na sena te nyeelεere non
waa bese gyoo Defidi ɔ naanabii?” 46 Be man
nɔlo te tale tiranɔɔ fa Yesu ya. Te lee mena wee
kenan ne gyu mɔ na, nɔlo te tale gyɔ ɔ konɔɔ
boose e nombii daale bela ya.

23

*Yesu kefaree ɔ silala lee Gyudatena mmaraa
wolala ban wose man*

Maake 12:38-40; Luka 11:37-52; 20:45-47

1 Kenje Yesu kolosiwɔ fa balan dikpii ken na ɔ
kaseela ban nyiaa, 2 “Gyudatena mmaraa wolala
na Farasiitena ban yena balan ban be dana gbεε
nyii baa tale lese Wurubuaree mmaraase nan
man. 3 Mena dɔɔ kaboena nyi yaa tei wɔ, na
ε ke sila kpene kamase ken bεε wola non nε.
Mɔna ε na yεε kpene ken bεε yεε nε ya, nawolo
nyi bɔɔ ne di be kawola ken dɔɔ ya. 4 Bεε bake
kasolɔse nan kela balan nε yere wɔ, mɔna ban
gbagba bεε sεε yεε kolo kyomii kyɔ wɔ na baa
tale seele be kasolɔse nenan ya. 5 Kpene kamase
ken bεε yεε nε, bεε yεε bo na balan ke nyin naa
wɔ. Wonembu tone adakaasebia nan bεε yεε
te bεε nmarase Wurubuaree nombia do ne man
te bεε mo mataa be tirinɔɔse na be baamense
dɔɔ nε, bee yeli be wui nan na keeree. Te
nmeesen nan bεε mo gbili ba kegba wurikyimse

ɲan nɔɔsebia te ɲee wuluɲu ne, bee yeli be wui ne yee dɔɔlon dɔɔlon. ⁶ Bɛɛ gyae akyaese kpaakpaa be dɛɛgyaɲee di gyon, na Gyudatena ɔsom denɛɛ man. ⁷ Bɛɛ gyae nyi balan ke bunjii do wɔ nɔɔ balan dɛɛgyaɲee man, te bɛɛ gyae mɔ nyi balan ke baake wɔ nyi 'Wolala.' ⁸ Mɔna emɛɛ dɔɔ, ε na yele baa baake ɲon nyi 'Wolala' ya, nawolo nyi ε popou dana wolale dokolon koon bo, te ε yee walaɲ dokolon mɔ biawɔ. ⁹ Te ε na baake ɲolo mɔ tɛɛle kei dɔɔ nyi ε 'Kya' ya, nawolo nyi ε dana kya dokolon koon bo. ɲon yena ɲon ɔ kyaa adido ne. ¹⁰ Mena ke te ε na yele baa baake ε man ɲolo nyi 'Siamante' ya, nawolo nyi ε dana siamante dokolon bo. ɲon yena nyeelɛɛre ɲon Wurubuare be yako see nyi waa kon ne. ¹¹ Walaɲ ɲon ɔ yee kegyia e ε man ne, waa bese ε kegbetibii. ¹² Walaɲ ɲon ɔ gyina ɔ wose adido na, Wurubuare waa yɔkɔse e, te ɲon ɔ yɔkɔse ɔ wose na, Wurubuare waa gyina adido.

¹³ Emɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne tɔ balan gbɛɛ nyi be na gyoo Wurubuare gyoori ken man ya. Emɛɛ gbagba bɛɛ gyoo ke man ya, mɔna ban bɛɛ yee kakyeɲ baa gyoo ke man mɔ ne, ε bɛɛ fa wɔ gbɛɛ ya.

¹⁴ Emɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε na beo liala leo ba abɔɔ ɲan be dana ne. ε ne fane kyare na ε ka mo beo balan nyi ε yee balan kpaakpaawɔ. Mena dɔɔ Wurubuare waa wɔɲ ε denɛla nideli kela walaɲ kamase.

¹⁵ ΕΜΕΕ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε na mo epo dɔɔ, kila tɛele dɔɔ pou nyi ε ke nyin walan dokolon na ɔ kaa sila Wurubuaε. Mɔna akpaa ε nyin walan nonan na, ε ne yeli ɔ dinɔɔ na bese wolεε koran ken nyi diyem ken waa naa boalan man nε, kela εμεε gbagba wui betabola.

¹⁶ ΕΜΕΕ siayελεεsatena ban ε na wola balan gbεε nε, ε laako nawolo nyi ε kpa akpaa nolo de kan Wurubuaε ɔsom deni dinaa ken ntam na ka te yeε kolo ya, mɔna akpaa nolo de kan kɔba yayam abɔɔ nan doo Wurubuaε ɔsom deni dinaa ken man ntam na, kaboena nyi waa di ntam kenan dɔɔ. ¹⁷ ΕΜΕΕ siayελεεsatena ayintena, wonɔti kela na ke dɔɔ? Kɔba yayam abɔɔ nan yaa Wurubuaε ɔsom deni dinaa ken ne yele kɔba abɔɔ nan na bese Wurubuaε wui nε? ¹⁸ Ε na bese yako nyi, akpaa nolo de kan Wurubuaε kedeesa boe ken ntam na te yeε kolo ya, mɔna akpaa ɔ kan abɔɔ nan gyakaa kedeesa boe ken dɔɔ nε ntam na, kaboena nyi waa di ntam ken dɔɔ. ¹⁹ ΕΜΕΕ siayελεεsatena, wonɔti kela na ke dɔɔ? Abɔɔ nan gyakaa kedeesa boe ken dɔɔ nε, yaa kedeesa boe ken ne yele kedeesa abɔɔ nan na bese Wurubuaε wui nε? ²⁰ Lee mena dɔɔ walan kamase non ɔ kan Wurubuaε kedeesa boe ken ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan abɔɔ nan pou gyakaa ke dɔɔ nε ntam. ²¹ Te walan non ɔ kan Wurubuaε ɔsom deni dinaa ken ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan ken na Wurubuaε non ɔ kyaa ke man nε ntam. ²² Mena mɔ te walan non ɔ kan adido ntam na, nawolo baa nyi ɔ te kan Wurubuaε gyoorogbeli ken, na

Wurubuare ḡon ɔ kyaa ke dɔɔ ne ntaḡ.

²³ Ɛḡeε ḡḡaraa wolala na Farasiitena baḡ ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε na ḡo ε wɔɔḡan abɔɔ buruburu gba kufu ḡan dekpeḡ dokolonḡ fa Wurubuare, ḡɔna ε te tina kpene keḡ ne hia nyi yaa yeε ḡḡaraa keḡ ḡan ne yela. Ɛ bee di nombia na ḡe gbεε ya, te ε bee wii balanḡ waraḡase ya, te ε bee di anokoare ḡo ya. Nafɔ kaboena nyi yaa yeε mena abɔɔ keḡa pou, na ε ka bese fa ε wɔɔḡan abɔɔ buruburu ḡan kufu ḡan dekpeḡ dokolonḡ bela kpu. ²⁴ Ɛḡeε siayeεεsatena baḡ ε dɔḡ balanḡ siaman. Ɛ ne tale kyɔsee lese wonembia buruburu lee ε solonḡse ḡan, ḡɔna ε ne lilii wonembia dinaana.

²⁵ Ɛḡeε ḡḡaraa wolala na Farasiitena baḡ ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne faafo ε leenɔɔse na ε nyefaleε wole bo, ḡɔna ḡe ḡan dana ayimeε. Nawolo nyi abɔɔ ḡan doo ḡe ḡan ne, anibiri na dɔḡ te ε na ḡo ḡere balanḡ leo ḡa. ²⁶ Ɛḡeε Farasiitena siayeεεsatena, ε tanḡbεε faafo ε leenɔɔse na ε nyefaleε ḡan tɔɔḡan na, ḡe wole ḡo gyae ka lee.

²⁷ Ɛḡeε ḡḡaraa wolala na Farasiitena baḡ ε na beo ε wose, ε laako! Nawolo nyi ε yeε ḡḡba yeɔɔse ḡan bɔɔ ḡo kolo wolom gyilaa ḡe wole na ke yeε kyeo ne. ḡɔna ḡe tɔɔḡan na, denibalanḡ ḡɔɔ na ba wosenaane adaleε te wulu ḡe ḡan. ²⁸ Mena ke te Ɛḡeε ḡo doo. Balanḡ siaman na ε ne yeε ε wose ḡḡba ε yeε balanḡ kpaakpaawɔ ne, ḡɔna balanḡ kabeo na nombiakumεε te wulu ε konɔɔse ḡan.

Yesu kekolosi lee denjele kewɔŋ keŋ gyae ke kɔŋ be dɔɔ ne

²⁹ Emɛɛ mmaraa wolala na Farasiitena ban ε na beo ε wose, ε laako. Nawolo nyi ε ne ma Wurubuaɛ akpenkpenɣyɔɔra na balan ban be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuaɛ siaman ne yeboɔse nideli, na ŋa ke yeɛ kyeo. ³⁰ Te ε ne yako nyi, 'Daa den kyaa la de naanaɔ deban keŋ ne, nafa den te kpuu na wɔ na baa koe Wurubuaɛ akpenkpenɣyɔɔra ban ya.' ³¹ Mena dɔɔ ε noɔwoya keŋa nawola la nyi, ε te sɛɛ nyi balan ban boɔ koe Wurubuaɛ akpenkpenɣyɔɔra ban ne, ε yeɛ be duulun man balanwɔ. ³² E betaa kyan nombiakumɛɛ ŋan ε naanaɔ be yeɛ ne man, na ε ke yeɛ ŋa kelii ɔto.

³³ E dana nombiakumɛɛ ŋgba doma ne. E be gyae ε ke tale yeu lee Wurubuaɛ nyinmaa man, keŋ nyi ɔ be bu ŋon fɔɔ na waa yela ε ka gyoo boalan man ya. ³⁴ Mɛɛ yako ŋon baa ε ke nyii nyiaa, maa kpila Wurubuaɛ akpenkpenɣyɔɔra na siakaralatenaa na wolala ε gyan. E ka ko be man baale na ε ke gyɔ be man baale ɔpanɗan dɔɔ, na ε ke tuku be man baale yɔ ɔsom denɛɛ man na ε ke gegi wɔ na donɔɔse. ³⁵ Keŋ ε ba koe balan ban be gbɛɛneŋ tenɛɛ Wurubuaɛ siaman, lee Abele dɔɔ kelii Berekia bu Sakaria ŋon ε ba koo kedeesa boe keŋ na Wurubuaɛ ɔsom deni dinaa keŋ nsana nsana dɔɔ ne, Wurubuaɛ waa wɔŋ ε denjela nideli. ³⁶ Mɛɛ yako ŋon ε ke nyii nyiaa, keŋa pou denjele kewɔŋ gyae ke kɔŋ emɛɛ gyɛŋ wee kei balan dɔɔ.

Mena keŋ Yesu ne gyae Gyerusalem

37 O Gyerusalemtena! O Gyerusalemtena! Emee koona Wurubuare akpenkpenngyooora, te e funjii balan ban Wurubuare be kpilii e gyan ne boya. Ma te yee kakyen nyi maa yilaa non do me tee, ngba mena ken kegyim talabo ne felee o benkelee wuu o bia doo ne, mona e te fa man gbeye ya. 38 E kee, Wurubuare ta lese o sia lee e donoo ken doo. Ka sejee bo yakaa. 39 Mena doo mee yako non e ke nyi nyiaa, e be gyae e ka tekaa naa man bela ya, kelii deban ken e ke yako nyiaa 'Walan non o ne kon de Gbenngyoo Wurubuare yele man ne, non na nyeebam.' ”

24

Yesu kekolosi lee Wurubuare osom deni dinaa ken kewolee wose man

Maake 3:1-13; Luka 21:5-19

1 Yesu ka lee Wurubuare osom deni dinaa ken man o ne gyu ne, o kaseela ban wona wa agyuen kon denee nan sejee botoo ne kyeo doo. 2 Kenje o tiranoo fa wo nyiaa, “Ngba e ne naa aboo kenja pou. Ampan yaa mee yako non e ke nyii nyiaa, baa tekerii ne popou lo ken nyi e be gyae e kena boe na boe gyakaa ke doo doo ya.”

3 Kenje Yesu gyuuwo ke kyaa oliifi bula ken doo. Botoo te o kaseela ban baagen korowo gyu o gyan te be boose e nyiaa, “De Gbenngyoo yako daa, deban wonti te kenja pou gyae ke kon. Won te dee mo gyen nyi n kabese kon, na deban otomante ken ta benaa?” 4 Kenje Yesu tiranoo fa wo nyiaa, “E kee e wose doo nideli ken nyi nolo ba beo non ya. 5 Nawolo nyi balan burum

baa kɔŋ ma yele man, na be kaa mo ba wose nyi ban yena man nyeelɛɛre ŋon, na baa beo balan burum na baa yo gbɛɛ. ⁶ Ɛ nyii yoo nombia na, ɛ na yele ɛ wɔe ke lɔ ŋon ya. Nawolo nyi kaboena nyi nombia keŋa pou deekɔŋ, mɔna keŋa bɛɛ wolo nyi ɔto keŋ te lii ya. ⁷ Tɛɛlese baa koro seŋ tia dɔŋa, na gyooneŋ mɔ ka koro seŋ tia dɔŋa. Tanam dinaa gyae ke yala, te tɛɛle mɔ gyae kewosi yenaase burum. ⁸ Keŋa pou yɛɛ yaa ŋgba fulute kadoŋee kewalan nɛ.

⁹ Lee man dɔɔ balan pou baa kɔla ŋon, na baa kyanɛe ŋon na baa naase ŋon diyem na baa koe ŋon. ¹⁰ Deban kenan man te balan burum baa tina man keɛɛdi yela. Baa kɔla dɔŋa, na baa lese dɔŋa fa. ¹¹ Akɛɛɛ akpenkpenɔgyɔɔra baa kɔŋ, na be kaa beo balan burum. ¹² Keŋ nombiakumɛɛ keyɛɛ gyae ka bo dɔɔ, balan burum balan kegyae nɔɔ gyae ke yɔkɔse. ¹³ Mɔna walan ŋon ɔ yɛɛ kakyeŋ seŋ kenken kelii ɔto na, Wurubuare waa lɛɛ ɔ nyee. ¹⁴ Baa yako nombia kpaakpaa lee Wurubuare gyoori keŋ wose man fa tɛɛle kei dɔɔ balan pou, na debiise pou balan ke nyii, pɛte ɔto keŋ ke kɔŋ.

¹⁵ Akpaa ɛ naa mmusuo nombii Wurubuare ɔsom deni dinaa keŋ man, ŋgba mena keŋ Wurubuare be tɛɛ ɔ dekpɛnkpenɔgyɔɔre Daniele dɔɔ kolosi see lee ka wose man nɛ, na kaboena nyi walan kamase ŋon waa kala mena nɔɔwoya ŋenan na, waa yɛɛ kakyeŋ na waa nyii ŋe man nideli. ¹⁶ De kɔŋ mena na, balan ban be kyaa Gyudia tɛɛle man nɛ, baa yeu gyu bulase dɔɔ. ¹⁷ Nyi akpaa ŋolo kyaa ɔ deni nyee dɔɔ na, ɔ

na tisi kɔŋ tɛele man nyi ɔ kaa mo ɔ kolo ya. ¹⁸ Te akpaa ŋolo mɔ kyaa wɔɔman na, ɔ na bese gyu dɛɛ nyi ɔ kaa mo ɔ kegba ya. ¹⁹ Weeya ŋenanɔ man na, fulɛɛtena na talabose baa laako. ²⁰ Mena dɔɔ ɛ fane fa Wurubuare nyi, ɛ keyeu wee kenanɔ na kɔŋ waaretɛɛ yaa keƒɛfowee ya. ²¹ Nawolo nyi debanɔ kenanɔ wui kayeyɛɛ gyae ka bo kela ŋan pou be kɔŋ kaalanɔ, leenanɔ debanɔ kenɔ Wurubuare be yɛɛ tɛele kei kaa lii gyɛŋ wee kei nɛ. Te kaale kenanɔ dinɔɔ be gyae ka tekaa kɔŋ wee daale wee daale bela ya. ²² Mɔna Wurubuare tanɔ wula kɔkeɛ kayeyɛɛ weeya kenɔ. Na waa yɛɛ mena ya nɛ, nafa ŋolo na ŋolo be gyae waa ka ya. Mɔna lee ɔ balanɔ banɔ ɔ ba lese see dɔɔ nɛ, te waa kɔkeɛ weeya ŋenanɔ. ²³ Debanɔ kenanɔ de lii te ŋolo de yako ŋon nyi 'Ɛ keɛ Kristo ŋon kyaa kebo yaa ɔ kyaa yenanɔ daale na, ɛ na lɛɛ ke di ya.' ²⁴ Nawolo nyi balanɔ baa dii akɛɛɛ nyi banɔ yɛna manɔ Kristo ŋon, te baale mɔ baa dii akɛɛɛ nyi be yɛɛ Wurubuare akpenkpenɔgyɔɔrawɔ. Baa yɛɛ gyakolonɔ nombia na nombia dinaana, na akpaa be tale nyinɔ gbɛɛ koranɔ na, baa mo beo Wurubuare balanɔ banɔ ɔ ba lese see nɛ. ²⁵ Mɔna ɛmɛɛ dɔɔ, me te wulaa yako ŋon nombia kenɔ penɔ debanɔ kenɔ ke kɔŋ.

²⁶ Mena dɔɔ akpaa ŋolo de yako ŋon nyi, ɛ keɛ ɔ kyaa depampaa dinaa kenɔ man na, ɛ na gyu botɔɔ ya. Te akpaa be yako ŋon nyi, ɔ te kɔŋ ɔ yosɛ yenanɔ daale na, ɛ na lɛɛ di. ²⁷ Nawolo nyi manɔ Deniwalanɔ Bu ŋon kekɔŋ gyae ke yɛɛ bo ŋgba mena kenɔ ɔga ne ŋmaale lee weese dɛɛlee man, te balanɔ pou ne naa ke ɔ dɛɛyalae man

ne. ²⁸ Botoo kenj kolo punta doo na, botoo te bapeteena mo ne yilaa.

Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ

Maake 13:24-31; Luka 21:25-33

²⁹ Weeya ŋenan man kaale kenja pou wole ne, be gyae ke di weeya ala ya weese waa gyoo ditinɛɛ, te gyaalan mo be gyae waa wolose ya. Kyolobiise baa lee adido kaa yala. Te aboo ŋan pou ŋe kyaa adido ne, gyae ke wosi. ³⁰ Deban kenan ne, balan baa naa kolo adido kenj gyae kawola nyi, man Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ te lii. Te tɛele kei doo balan pou baa wii walaŋsa. Baa naa man Deniwalaŋ Bu ŋon ta mo don na gyoorobiiri lee ŋoma man adido mee kɔŋ. ³¹ Ba wola kabere dinaa kenj na, man Deniwalaŋ Bu ŋon maa kpila me kpilala lee adido kɔŋ tɛele kei doo, na be kaa yilaa me balan ban moo lese see ne lee tɛele kei doo yenaase kamase.

³² Kenje Yesu besewo yako wo nyiaa, e kee fiigi dan na e ke kasee kolo lee ka wose man. Akpaa e naa ngba ke tombia da potee faarense wolee ne, na e gyen nyi awulunɛɛ ta benaa. ³³ Mena mo te akpaa e naa mena nombia kenja pou ne kɔŋ na, e gyen nyi man Deniwalaŋ Bu ŋon kekɔŋ ta benaa tan. ³⁴ Ampan yaa mee yako ŋon nyi balan ban be kyaa gyen kei ne, be duulun be gyae ke munu tan ya, pɛte nombia kenja kekɔŋ. ³⁵ Adido na tɛele kei pou gyae ke gyu oto, mona me noowoya doo ŋan gyae ke kyaa kekpaakekpa.

Nolo ba gyen wee na deban kenj maa mo kɔŋ ya

³⁶ Ken̄te Yesu besewō yakō wō nyiaa, ɲolo ba gyeɲ wee na debaɲ keɲ keɲa pou gyae ke koɲ ya. Wurubuarē kpilala baɲ be kyaa adido, na maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon koran̄ ba gyeɲ ya. Gyise me kya ɲon ō kyaa adido ne waagen̄ gyeɲa la. ³⁷ Mena keɲ be koɲ Nowa debaɲ keɲ ne, mena te maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon mō kabese koɲ gyae ke yeɛ. ³⁸ Weeya ɲenan̄ man pēte loɲ keɲ ke koɲ kaa wōleɛ tēele ne, na balaɲ ne dii na beɛ nyoō. Baala ne yala ala na beɛ mō ala mō fa yale, kelii wee keɲ Nowa ba gyoo adakaa dinaa keɲ man ne. ³⁹ Be ta gyeɲ kpene keɲ ne koɲ ya, kelii debaɲ keɲ loɲ be kaa waale kuu wō pou lan̄ ne. Mena te maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon ke koɲ gyae ke yeɛ. ⁴⁰ Debaɲ kenan̄ man na, baala bala baa kyaa wōoman beɛ yeɛ tom. Wurubuarē waa mō ɲolo tina ɲolo yela. ⁴¹ Ala bala baa seɲ beɛ nan̄ aboō. Wurubuarē waa mō ɲolo tina ɲolo yela. ⁴² Mena doō ē doō ē wose doō, nawolo nyi ē ba gyeɲ wee keɲ ē gbengyoō ɲon waa koɲ ya. ⁴³ Ē toōse nyiaa, nyi dekpaɲalan̄te den̄ gyeɲ debaɲ keɲ ɲmēlate waa koɲ kaa ɲmēle ē ne, nafā waa deke ō dekpaɲalan̄ keɲ nyi ɲmēlate be nyin̄ gbɛɛ kaa gyoō kuu wa aboō ya. ⁴⁴ Mena doō em̄ē mō ē doō ē wose, nawolo nyi maɲ Deniwalaɲ Bu ɲon mō maa koɲ debaɲ keɲ ē loo be gyakaa ya.

⁴⁵ Ken̄te ō besewō bōose wō nyiaa, amote yena tobaale ɲon ō sia be kare te ō ne di ō gbengyoō mmaraase doō? ɲon yena tobaale ɲon ō gbengyoō waa mō ō tebia akan̄ baɲ do ō nyin̄maa man nyi waa keɛ be doō, na waa fa wō weeneɛ debaɲ keɲ kaboena ne. ⁴⁶ Akpaa tobaale

ɲonanɲ seɲɛɛ ɔ tom man ɔ ne yeɛ ke nideli mena, te ɔ gbengyoo ɲon de kɔɲ kaa naa e na, ɲon na nyeebam. ⁴⁷ Mɛɛ yako ɲon ɛ ke nyii nyiaa, mena tobaale ɲonanɲ ɔ gbengyoo waa mo wa abɔɔ pou do e ɔ nyinmaa man nyi waa keɛ ɲe dɔɔ. ⁴⁸ Mɔna akpaa nyi tobaale ɲonanɲ yeɛ tobaale kum e, te ɔ yeɛ wa agyuenɲ nyi ɔ gbengyoo be gyae waa kɔɲ bilenɲ ya, ⁴⁹ te ɔ gyoo ɔ tebia akanɲ ban ketuku, te ɲon na solonɲ nyɔɔra ne dii bɛɛ nyɔɔ na, ⁵⁰ ɔ gbengyoo ɲon waa kaa lee ɔ dɔɔ wee kenɲ ɔ loo be gyakaa ya nɛ. ⁵¹ ɔ gbengyoo ɲon de kɔɲ kaa naa e mena na, waa wɔɲ ɔ denjele nideli na waa gegi e lee ɔ gyanɲ, na waa yela ɔ kaa kyaa balanɲ ban bɛɛ beo ba wose nɛ gyanɲ. Botɔɔ te waa kyanɲ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.”

25

Alebia kufu baale dudu

¹ Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Weeya ɲenanɲ man na Wurubuaɛ gyoori kenɲ gyae ke yeɛ ɲgba, alebia kufu ban bɔɔ koro mo be kanease be kaa gyanɲee na alowɔle baale nɛ. ² Be man banonɲ yeɛ ayinɲenawɔ, te banonɲ mɔ yeɛ siakaralatenawɔ. ³ Ayinɲena ban ka mo be kanease na, be ta gyem na baa mo nunɲse tela kpu na ɲan doo be kanease man nɛ ya. ⁴ Mɔna siakaralatenana ban dɔɔ, ban moo nunɲ do porontiasɛ man tela kpu na ɲan doo be kanease man nɛ. ⁵ Alowɔle baale ɲon te kɔɲ bilenɲ ya, mena dɔɔ alebia ban pou moowɔ beɛ denɲeli te be doo dosoronɲ. ⁶ Ke lii tɛɛ nsana nɛ te akelelee yalawɔ nyiaa, ‘Alowɔle baale ɲon te kɔɲ! ɛ lee

kaa gyaŋee na e!’ ⁷ Keŋte alebia kufu ban pou korowɔ te be gyinaa be kanea ŋmeeseŋ ŋan. ⁸ Botɔɔ te ayiŋtena ban yako siakaralatena ban nyiaa, ‘De kanease na yekee, mena dɔɔ ε fa daa ε nunse ŋan kyomii.’ ⁹ Keŋte siakaralatena ban yako wɔ nyiaa, ‘Koa de nunse ŋan be gyae ka yee dεε fa ŋon ya.’ Mena dɔɔ ε gyu donɔɔ man na ε kaa gyae ŋaale lεε. ¹⁰ Mɔna deban keŋ ayiŋtena ban be lam be kaa lεε nunse ŋan nε te alowɔle baale ŋon kaa gyoowɔ. Alebia banon ban bɔɔ desina ba wose see nε, gyoowɔ alowɔle nookedi deni keŋ man, te be kyaŋa disim keŋ tɔ. ¹¹ Kenan wɔle te alebia akan ban mɔ koŋawɔ kaa gyoo. Keŋte be fae yeesa baake nyi, ‘De Gbenjyoo toro daa.’ ¹² Keŋte alowɔle baale ŋon yako wɔ nyiaa, ‘Mεε yako ŋon ε ke nyii nyiaa mɔɔ gyeŋ ŋon ya.’ ¹³ Botɔɔ te Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, ‘E doo ε wose dɔɔ nideli, nawolo nyi ε ba gyeŋ wee yaa deban keŋ man Deniwalaŋ Bu ŋon maa bese koŋ ya.’ ”

*Tewulεε batooro baale dudu
Luka 19:11-27*

¹⁴ Yesu besewɔ gyɔ dudu fa wɔ nyiaa, “Deban kenan man na Wurubuarε gyoori keŋ gyae ke yeε ŋgba balee ŋon ɔ ne gyae waa gyu gbεε, te ɔ be baake ɔ tewulεε te ɔ be kpeleε wa abɔɔ do wɔ be nyinmaa man nε. ¹⁵ ɔ faa walaŋ kamase ŋgba mena keŋ waa tale tela nε. ɔ faa ŋolo kɔba kakpoŋse anon (5,000) te ɔ faa ŋolo kakpoŋse ala (2,000) te ɔ faa ŋolo mɔ kakpoŋ dokolon (1,000). Keŋte ɔ korowɔ lan ɔ gbεε keŋ. ¹⁶ Tobaale ŋon ɔ be fa e kakpoŋse anon nε, korowɔ debokenan

man te ɔ moo kɔba keɲ ke yɛɛ tom te ɔ nyiɲa kakpoɲse anoɲ kpu bela. ¹⁷ Mena mɔ te ɲon ɔ be fa e kakpoɲse ala nɛ, nyiɲa kakpoɲse ala bela kpu. ¹⁸ Mɔna tobaale ɲon bɔɔ fa e kakpoɲ dokolonɲ nɛ, korowɔ ke wula bɔɔ te ɔ moo ɔ gbɛɲgyoo kɔba keɲ kewuu.

¹⁹ Be gbɛɲgyoo ɲon kyaawɔ botɔɔ kyare pɛte ɔ kɔɲawɔ. Ɔ ke kɔɲ nɛ te ɔ baake ɔ tewulɛɛ baɲ gyaɲee nyi baa gyoo be kɔbase ɲan man. ²⁰ Tobaale ɲon ɔ be fa e kɔba kakpoɲse anoɲ nɛ, moo kakpoɲse kufu kɔɲ te ɔ yako ɔ gbɛɲgyoo ɲon nyiaa, kɛɛ kakpoɲse anoɲ te n faa maɲ mɔna me ta bese nyiɲ kakpoɲse anoɲ kpu bela. ²¹ Keɲte ɔ gbɛɲgyoo ɲon yako e nyiaa, ‘Ao baale kpaakpaa anokoarete, karaɲ na keyɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neɲ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n nyiɲmaa man. Kɔɲ na dee di gyoɲ keɲ mee dii nɛ.’ ²² Tobaale ɲon ɔ be fa e kɔba kakpoɲse ala nɛ mɔ kɔɲawɔ kaa yako e nyiaa, ‘Me gbɛɲgyoo, n faa maɲ kakpoɲse ala, mɔna me te nyiɲ kakpoɲse ala kpu bela.’ ²³ Keɲte ɔ gbɛɲgyoo ɲon yako e nyiaa, ‘Tobaale kpaakpaa anokoarete, karaɲ na ke yɛɛ. N te di anokoare lee kyomii maa moo fa neɲ kei man, mena dɔɔ maa mo abɔɔ burum do n nyiɲmaa man. Kɔɲ na dee di gyoɲ keɲ mee dii nɛ.’ ²⁴ Tobaale ɲon ɔ be fa e kakpoɲ dokolonɲ nɛ mɔ kɔɲawɔ te ɔ yako ɔ gbɛɲgyoo ɲon nyiaa, ‘Me gbɛɲgyoo, ma gyeɲ nyi n nombia dana donɲ te botɔɔ keɲ n te duu kolo mɔ ya nɛ, botɔɔ te n ne kɔɔ. ²⁵ Me yee neɲ mena dɔɔ ma moo n kɔba keɲ ka weese bɔɔ man. Kɛɛ, n kɔba yaa, lɛɛ n

woni.’ ²⁶ Kenje ɔ gbengyoo ñon yako e nyiaa, ‘N yɛɛ tobaale kum na keɓɓaalete e. N gyeñ nyi mɛɛ kɔ abɔɔ botɔɔ keñ me te duu ya, te mee yilaa abɔɔ botɔɔ keñ ma te ñmatee ya na, ²⁷ weera n ta moo me kɔba ka see mañ kɔba dɛɛsee man ya. Nafɔ ma ke kɔñ kei na, ñgba maa gyu ke lɛɛ keñ na ka loñ. Kenje ɔ yako ɔ tewulɛɛ bañ nyiaa, ²⁸ ɛ lɛɔ kɔba keñ lee ɔ gyañ na ɛ ka mo kpu ñon ɔ be nyiñ kakponse kufu nɛ. ²⁹ Nawolo nyi walañ ñon ɔ dana kolo na baa kpu e na waa nyiñ burum, te ñon ɔ be dana ya na, kyomii keñ korañ ɔ dana nɛ baa lɛɔ ke lee ɔ gyañ. ³⁰ Mena dɔɔ ɛ fun tobaale ohuhoo kei ñon ɔ be dana tɔnɔɔ ya nɛ leki ditiñtɛɛ keñ man. Botɔɔ te waa kyañ ɔ nyee wii na waa tao ɔ kela.’ ”

Nombia kedi ɔtomante keñ

³¹ Kenje Yesu besewɔ yako wɔ nyiaa, “Debañ keñ mañ Deniwalañ Bu ñon maa bese kɔñ na, daa na Wurubuarɛ kpilala ne gyae la dɛɛ kɔñ. Maa kɔñ me gyoorobiiri man kaa kyaa me gyooro gbeli keñ dɔɔ. ³² Tɛɛle kei balañ pou baa kaa yilaa me gyañ, na maa kpase be man akpeñ ala ñgba mena keñ wonembia kɛɛlere ne kpase asoose lee namense man nɛ. ³³ Maa mo namense bañ see me dunoluñ dɔɔ, na maa mo asoose bañ see ma demena dɔɔ. ³⁴ Botɔɔ te mañ gyoo ñon maa yako bañ be kyaa ma dunoluñ dɔɔ nɛ nyiaa, ‘Ɛmɛ bañ me kya be hiraa ñon. Ɛ kɔñ kaa kyaa Wurubuarɛ gyoori keñ ɔ be wulaa desina see ñon leenañ debañ keñ ɔ be yɛɛ tɛɛle kei nɛ man. ³⁵ Nawolo nyi debañ keñ tanam na ko mañ na, ɛ faa mañ weenɛɛ me diiwɔ. Debañ

kenj lonboanenj na ko manj na ε faa manj lonj me nyooɔwɔ. Debanj kenj me yεε ηoole e na, ε lεε manj gyuu ya akpanalanse man, ³⁶ debanj kenj me dɔnjεε ditenjeli na, ε faa manj aboo ma doowɔ. Debanj kenj mεε wee na ε kaa kεε me doo, debanj kenj boo kyanj manj keto deni na, ε ka doo manj noo.'

³⁷ Kenjte mena balanj kewo banj be gbεenenj tenεε Wurubuare siaman nε, baa boose gyoo ηon nyiaa, 'De gbenggyoo, woromɔ te de naa nenj nyi tanam na ko nenj te de faa nenj weenεε, yaa lonboanenj na ko nenj te de faa nenj lonj n nyooɔwɔ.

³⁸ Woromɔ te de naa nenj nyi n yεε ηoole te de lεε nenj gyuu da akpanalanse man, yaa n dɔnjεε ditenjeli te de faa nenj aboo n doowɔ? ³⁹ Woromɔ te de naa nenj nyi n na wee, yaa ba te kyanj nenj keto deni te de kaa doo nenj noo?'

⁴⁰ Botoo te manj gyoo ηon maa tiranoo fa wo nyiaa, 'Ampanj yaa mεε yako ηon nyiaa, kpene kamase kenj ε be yεε fa me balanj kewo man kemaasabii koranj na, manj yaa ε yεεwo fa!' ⁴¹ Botoo te maa yako banj be kyaa ma demena doo nε nyiaa, 'E senj lee me gyanj, εmεε banj Wurubuare be falaa ηon nyi ya gyuu ka gyoo boalanj degyapaa kenj o be desina see fa obonsam na o kpilala banj nε man.

⁴² Nawolo nyi tanam koo manj na, ε te fa manj weenεε ya, lonboanenj koo manj na ε te fa manj lonj ya. ⁴³ Debanj kenj me yεε ηoole e na ε ta mo manj gyuu ya akpanalanse man ya. Me tεεwo ditenjeli na, ε te fa manj kolo maa do ya. Ma weewo mona ε te kaa do manj noo ya, te be kyanja manj keto deni, mona ε te kaa do manj noo ya.'

⁴⁴ Botoo te balanj banj baa boose manj gyoo ηon

nyiaa, ‘De gbenjyoo woromɔ te de naa neŋ nyi tanam na ko neŋ, yaa loŋboaneŋ na ko neŋ, yaa n yɛɛ nɔɔle e yaa n dɔŋ ditenɛteli yaa n weewɔ yaa be kyaŋa neŋ keto deni te da te kyɔ neŋ ya?’
⁴⁵ Kenɛte maa tiranɔɔ fa wɔ nyiaa, ampaŋ yaa mɛɛ yako ŋon ε ke nyii nyiaa, ‘Kpene ken ε be bɛɛ ε te yɛɛ fa me balan kɛwɔ man kemaasabii koran ya nɛ, na maŋ yaa ε bɛɛwɔ ε te yɛɛ fa ya.’
⁴⁶ Botɔɔ te baa mo balan benan gyu botɔɔ ken baa naa diyem kekpaakekpaa nɛ, mɔna balan ban be gbɛnen tenɛɛ Wurubuare siaman nɛ dɔɔ, baa nyin nyeedoŋ kekpaakekpaa.”

26

Ba kebake Yesu nyeeman

Maake 14:1-2; Luka 22:1-2; Gyɔn 11:45-53

¹ Yesu kawola abɔɔ kenja pou tan nɛ, ɔ yako ɔ kaseela ban nyiaa, ² “Ngba ε gyen nyi teka weeya ala na nyeekelɛɛwee kedi ken te lii. Deban kenan man te baa lese maŋ Deniwalaŋ Bu ŋon fa na baa gyɔ maŋ sakaa ɔpanɔan dɔɔ.”

³ Deban kenan man te Wurubuare saese kegyiise na Gyudatena kegyiise gyuuwɔ ke gyanjee saese pou kegyia Kaifase dekpanalan man.
⁴ Kenɛte be bakewɔ nyi baa yo kyan Yesu na baa ko e. ⁵ Mɔna be yakowɔ nyi, “Tekaboena nyi dɛɛ ko e nyeekelɛɛwee kedi kei man ya, na mena ya na balan ban baa yela donɔɔ ken ke sinii.”

Alo ŋolo ka mo nuŋ woli Yesu Betani donɔɔ man

Maake 14:3-9; Luka 7:36-50; Gyɔn 12:1-8

6 Kenan̄ wole na te Yesu gyuuwɔ Simɔn n̄on nafa ɔ na wee kawee yayam ne dɛɛ Betani donɔɔ man. 7 Ɔ kekyaa botɔɔ ne, te alo nolo kɔnawɔ ɔ gyan na ɔ dana nun ofonofonte ken̄ ke dana koyador̄ ne porontia tɔɔ. Ken̄te ɔ toosi nun̄ ken̄ woli Yesu nyeeman. 8 Ɔ kaseela ban̄ kena kpene ken̄ alo n̄on be yɛɛ ne, yɛɛ wɔ ban̄ te be yakowɔ nyiaa, “Weera dɔɔ te ɔ ne woleɛ nun̄ kei mena.” 9 “Nafa ben̄ yɔɔ nun̄ kei na, baa nyin̄ kɔba burum na baa mo fa ayematena.” 10 Na Yesu gyen̄ nombia n̄an bɛɛ gyuen̄ ne te ɔ boose wɔ nyiaa, “Weera te ε ne kale na alo n̄on mena? Nombii kpaakpaa yaa ɔ yɛɛwɔ fa man̄ ne. 11 Ayematena dɔɔ be kyaa ε gyan̄ deban̄ kamase, mɔna man̄ dɔɔ mɔɔ gyae maa kyaa ε gyan̄ deban̄ kamase ya. 12 Mena ken̄ ɔ be kyɛɛkee nun̄ kei woli man̄ ne, kei nawolo baa nyi ɔ te desina man̄ fa me kewuu. 13 Ampan̄ yaa mɛɛ yako n̄on ε ke nyii nyiaa, tɛɛle kei dɔɔ yenan̄ kamase ken̄ baa kolosi Wurubuare nombia kpaakpaa n̄an ne, baa yako alo kei nombii waa ayɛɛn̄ kei na baa mo tɔɔse e.”

Gyudase te sɛɛ nyi waa lese Yesu fa

Maake 14:10-11; Luka 22:3-6

14 Kenan̄ wole ne, ɔ kaseela kufu bala ban̄ man̄ nolo, n̄on bɛɛ baake e nyi Gyudase Isekarɔte ne, korowɔ gyu saese kegyiise ban̄ gyan̄. 15 Ken̄te ɔ ke boose wɔ nyiaa, “Akpaa ma lese Yesu fa n̄on na, won̄ te ε ke fa man̄?” Botɔɔ te be tiranɔɔ fa e nyi dɛɛ fa nen̄ kɔba wolom bia sao na kufu (30) Te be kala kɔba ken̄ do e ɔ nyin̄maa man. 16 Lee deban̄ kenan̄ te Gyudase fiasɛɛ ɔ ne gyae gbɛɛ ken̄ waa mo lese Yesu fa wɔ.

*Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekeleewe weenee
ɲan*

¹⁷ Nyeekeleewe kedi wee gyanɲbate keɲ bee di bodobodo keɲ tee be doo ke man ya ne, Yesu kaseela baɲ kɔɲawɔ ɔ gyan kaa boose e nyiaa, “Aleɲ te n ne gyae nyi de kaa desina see fa nyeekeleewe weenee kedi keɲ?” ¹⁸ Keɲte ɔ yako wɔ nyiaa, “E gyu balee ɲolo gyan Gyerusalem donɔɔ keɲ man na e kaa yako e nyiaa, ‘De Gbenɲyoo ɲon kpa ma debaɲ keɲ te lii, te n dekpaɲalaɲ man te ɔ ne gyae nyi ɲon na daa ɔ kaseela baɲ kaa di nyeekeleewe weenee ɲan.’

” ¹⁹ Keɲte ɔ kaseela baɲ gyuuwɔ ke yeɛ ɲgba mena keɲ ɔ be yako wɔ ne te be desina nyeekeleewe weenee ɲan see. ²⁰ Kelii balinɔɔ ne, Yesu na ɔ kaseela kufu bala baɲ gyuuwɔ ke kyaa weenee ɲan dedii man. ²¹ Ba ke kyaa bee dii ne Yesu yako ɔ kaseela baɲ nyiaa, “Amɲaɲ yaa meɛ yako ɲon e ke nyii nyi, e man ɲolo waa lese maɲ fa.” ²² Lee nombia ɲan ɔ be yako wɔ ne dɔɔ, dekoɔkoɔkɔɔ kyana ɔ kaseela baɲ pou te be fiaseɛ beɛ boose e dokolon dokolon nyiaa, “De gbenɲyoo, maɲ yaa amɔte?” ²³ Keɲte Yesu tiranɔɔ fa wɔ nyiaa,

“Walaɲ ɲon daa na e kyaa deɛ do nyiɲmaa nyefale dokolon kei man ne,
ɲon ne gyae la waa lese maɲ fa.

²⁴ Maɲ Deniwalan Bu ɲon maa yeɲ ɲgba mena keɲ Wurubuaɛ nombia aɲmarasen see ne yako lee ma wose man ne,

mɔna ɲon waa lese maɲ fa ne waa laako.

Nafɔ beɲ ta lola walaɲ ɲonan ya na, dei.”

²⁵ Keɲte Gyudase ɲon waa kaa lese Yesu fa ne mɔ boose e nyiaa, “Me Gbenɲyoo, maɲ yaa amɔte?”

Te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Mena yaa nyan gbagba yakowɔ nɛ.”

Yesu na ɔ kaseela kedi nyeekelɛɛwee dinaa weenɛɛ njan

Maake 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Korintotena 11:23-25

²⁶ Be kee dii nɛ, Yesu moo bodobodo te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karan, te ɔ kara ke mo fa ɔ kaseela ban. Kenɛte ɔ yako wɔ nyiaa, “ɛ lɛɛ di, kei yɛna ma wosenaane ken.” ²⁷ Kenan wɔle te ɔ moo leenɔɔ ken te ɔ fanewɔ fa Wurubuarɛ karan, te ɔ moo ke fa ɔ kaseela ban. Kenɛte ɔ yako wɔ nyiaa “ɛ popou ɛ lɛɛ nyɔɔ.” ²⁸ “Kei yɛna me fatabo ken Wurubuarɛ ba mo tɔ njon na ɔ balan nɔɔkebakesee ken nɔɔ. Kei yɛna fatabo ken gyae ke kyɛɛkee leki, na Wurubuarɛ ka mo balan burum nombiakumɛɛ kyɛɛ wɔ. ²⁹ Ampan yaa mɛɛ yako njon nyi mɔɔ gyae maa tekaa nyɔɔ solon kei bela ya, kelii wee ken daa na njon dɛɛ nyɔɔ solon wɔle me kya Wurubuarɛ gyoori ken man.” ³⁰ Kenan wɔle nɛ, be kpee nɔɔnenj lese Wurubuarɛ yele te ba leewɔ lan oliifi bula ken dɔɔ.

Yesu keyako nyi Pita waa bɛɛ e

Maake 14:27-31; Luka 22:31-34; Gyɔn 13:36-38

³¹ Kenɛte Yesu yako ɔ kaseela ban nyiaa, “Gyɛn nelim kei nɛ ɛ popou ɛ ke yeu yela man. Nawolo nyi Wurubuarɛ yakowɔ ɔ nombia anmarasen see njan man lee ma wose man nyiaa,

‘Maa gyɔ namensekɛɛlere njon lɔ,
na ɔ namense ban pou ke yaasee.’

³² Mɔna me fom lee yeŋ man na, maa kyaŋ ŋon gbɛɛ gyu Galelia tɛɛle man.” ³³ Keŋte Pita yako e nyiaa, “Akpa a be popou de yeu tina neŋ yela koran na, maŋ doo moo gyae maa tina neŋ yela korakora ya.” ³⁴ Botoo te Yesu yako Pita nyiaa, “Ampan yaa mee yako neŋ nyi gyen nelim kei pɛte kegyim kelɔ woya ne, nyan ke bɛɛ betabotooro nyi n ba gyen maŋ korakora ya.” ³⁵ Keŋte Pita tiranoo fa e nyiaa, “Akpa nyi ke yɛɛ yeŋ ke koran na, moo gyae maa bɛɛ neŋ korakora ya.” Te o kaseela akan ban pou mo yakowo mena.

Yesu kefane Gɛkyɛmane

Maake 14:32-42; Luka 22:39-46

³⁶ Kenan wole ne, Yesu na o kaseela ban gyuu yenan daale keŋ bɛɛ baake botoo nyi Gɛkyɛmane ne. Keŋte o yako wo nyiaa, “E kyaa kebo, mee gyu siaman me kaa fane maa koŋ.” ³⁷ Keŋte o moo Pita na Sebedeo bia bala ban kpu na o wose. Botoo te dekokorokoo kyaŋa e keŋ nyi o bɛɛ gyen mena keŋ waa yɛɛ o wose ya. ³⁸ Keŋte o yako wo nyiaa, “Dekokorokoo te kyaŋ maŋ gbaa keŋ nyi ne gyae ka ko maŋ. E kyaa kebo na e ka deke.” ³⁹ Botoo te Yesu tuuwo gyu siaman kyomii te o tisiwo bun wulunɔ o nyee te o fanewo fa Wurubuaɛ nyiaa, “Taata, akpa nyi gyae ke de na, yela mena kayeyɛɛ kei ke lan me doo. Mɔna na maŋ kegyaebii ya. Yɛɛ kpene keŋ nyan gbagba ne gyae.” ⁴⁰ Yesu ka bese koŋ o kaseela ban gyan ne, o kaa naawo nyi ba te doo dosoron. Keŋte o boose Pita nyiaa, “Mena doo e te tale deke deban dokolon koon keŋ nyi e be doo yee?”

⁴¹ Kenje ɔ besewɔ yako wɔ nyiaa, “E deke na ε ke fane, na ε be nyin̄ ka gyoo kekεεsekεε man ya. Nawolo nyi ma gyeŋ nyi ε konɔɔse man na ε ne gyae ε ke yeε ma kegyaebii, mɔna ε wosenaane betan̄ mena don̄ kenan̄ ya.”

⁴² Kenje Yesu besewɔ lee ɔ kaseela ban̄ gyan̄ bolate gyu ke fane nyiaa, “Taata, nyi be gyae ke de nyi mena kayeyεε kei ka lee me dɔɔ ya nε, kenan̄ na yeε nyan̄ gbagba n̄ kegyaebii” ⁴³ Yesu ka bese kɔŋ nε, ɔ kaa naawɔ nyi ɔ kaseela ban̄ sεε be dokεε, nawolo nyi dosoron̄ doo be siaman.

⁴⁴ Kenje ɔ besewɔ lee be gyan̄ gyu ɔ kaa fane botoorote. Te ɔ fanewɔ yako nombii dokolon̄ kenan̄ ke bela. ⁴⁵ Kenje ɔ besewɔ kɔŋ ɔ kaseela ban̄ gyan̄ te ɔ kaa bɔɔse wɔ nyiaa, “E sεε ε doo ε ne fεεfo? E kεε, deban̄ ken̄ te lii. Be ta lese man̄ Deniwalan̄ Bu ŋon̄ do balan̄ kumεε nyin̄maa man. ⁴⁶ E koro dee gyu, ε kεε walan̄ ŋon̄ waa lese man̄ fa nε te tun̄ daa tan̄.”

Ba kekyan̄ Yesu

Maake 14:43-50; Luka 22:47-53; Gyɔn 18:3-12

⁴⁷ Yesu ke yakaa ɔ ne kolosi nε, ɔ kaseela kufu bala ban̄ man̄ ŋolo ŋon̄ bεε baake e nyi Gyudase nε kaa leewɔ botɔɔ. Ŋon̄ na balan̄ dikpii ken̄ bɔɔ lee saese kegyiise na donɔɔ kegyiise gyan̄ nε kɔŋala. Na be man̄ baale dana yoosilase na akpokpose. ⁴⁸ Gyudase ŋon̄ waa kaa lese Yesu fa nε tan̄ wulaa yako balan̄ ban̄ nyiaa, “Walan̄ ŋon̄ maa kaa pukaa e nε, ŋon̄ yena walan̄ ŋon̄ ε ne gyae nε. E kyan̄ e.” ⁴⁹ Mena dɔɔ Gyudase tεεwɔ teen̄ gyu Yesu gyan̄ te ɔ baake e nyi “De Gben̄gyoo, te ɔ pukaa e doo e nɔɔ.” ⁵⁰ Kenje

Yesu yako e nyiaa, “Me gyoo, yεε kpene kenj dɔɔ n be kɔŋ kebo nε.” Botɔɔ te balan banj kaa tɔɔ Yesu do te be kyaŋa e. ⁵¹ Botɔɔ te Yesu kaseela banj manj njolo lese ɔ yoosila, te ɔ moowo kara saese pou kegyia njon tobaale denjele lese ke lo. ⁵² Kenje Yesu yako ɔ kaseele njon nyiaa, “Mo n yoosila kenj do ke boolee man. Nawolo nyi walanj kamase njon ɔ ne wɔŋ yoosila na, waa yenj bo yoosila nooman. ⁵³ N ba gyenj nyi maa tale sola me kya na waa yela ɔ kpilala kakponjakponjse ka lee adido kɔŋ debokeiman kaa yoo lee manj yee? ⁵⁴ Mɔna akpaa me yεε mena na, sena te Wurubuare nombia anjarasenj see njan ne yako nyi, kaboena nyi mena nombia kenja dεekɔŋ nε, gyae ke yεε ampanj.” ⁵⁵ Kenje Yesu boose balanj dikpii kenj boɔ kɔŋ be kaa kyaŋ e nε nyiaa, “Me yεε walanjkum e te ε moo yoosilase na akpokpose ε ne kɔŋ ε kaa kyaŋ manj? Wee kamase na mee kyaa Wurubuare osom deni dinaa man wola njon Wurubuare nombia, mɔna ε te kyaŋ manj ya. ⁵⁶ Mɔna kenja pou kɔŋae mena na nombia njan Wurubuare akpenjkpenjgyɔɔra be njmarase see nε ke kɔŋ mena.” Botɔɔ te ɔ kaseela banj pou korowo yeu tina e yela.

Be ka mo Yesu gyu kegyiise siaman

Maake 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Gyɔn 18:13-14, 19-24

⁵⁷ Balanj banj boɔ kyaŋ Yesu nε moo e gyu saese pou kegyia Kaifase dekpanalanj man, botɔɔ kenj mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise pou be gyaŋee nε. ⁵⁸ Pita sila Yesu wole wole menεε kelii saese kegyia njon dekpanalanj man. ɔ gyoowo

ke man te ɔ gyuuwɔ ke kyaa tewulɛɛ ban bee gyee dekpanalan ken ne gyan, na waa naa kpene gyae ke kɔn Yesu dɔɔ. ⁵⁹ Saese kegyiise na donɔɔ kegyiise ban pou bɔɔ gyanee botɔɔ ne, ne gyae nombii ken baa mo gyakaa Yesu dɔɔ na baa nyin gbɛɛ ko e. ⁶⁰ Balan burum kɔnawɔ kaa kerɛɛ Yesu nɔɔse, mɔna be te nyin nombiikum ken baa mo gyakaa ɔ dɔɔ ya. Wɔle wɔle na te baala bala baale kɔnawɔ kaa yako nyi, ⁶¹ “De nyiiwɔ balee kei yakowɔ nyi ‘Waa tale tekerii Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa kei lɔ, na waa mo weeya atoro ma ke bela.’ ” ⁶² Botɔɔ te saese kegyia non korowɔ sen te ɔ bɔɔse Yesu nyiaa, “Nombia nan bɛɛ mo gyakaa n dɔɔ ne, n be tale tira ne nɔɔ yee?” ⁶³ Mɔna Yesu te gyuuusu ɔ nɔɔ ya. Ken te saese kegyia non yako Yesu nyiaa, “Ma te keɛ Wurubuarɛ non ɔ kyaa kekpaakekpa nae fa nen, akpa nyan yena nyeelɛɛre non Wurubuarɛ be yako see nyi waa kɔn, non ɔ yɛɛ Wurubuarɛ bu dokolon koon non e na, yako daa” ⁶⁴ Ken te Yesu tiranɔɔ fa e nyiaa, “Ken yaa n yakowɔ ne. Mɔna mɛɛ yako ɛ popou ɛ ke nyii nyiaa, wee daale ne ɛ kena man Deniwalan Bu non kyaa Wurubuarɛ don pou gbengyoo non dunolon dɔɔ, na ɛ ka bese naa man na me ta lee nona man adido mɛɛ kɔn.”

⁶⁵ Saese kegyia non ke nyii nombia ken na ne, ɔ kyan ɔ kegba tirii (Ken nawolo nyi nombia nan ta wee e gbaa) te ɔ yakowɔ nyiaa, “ɔ te kolosi mmusuo nombia! Won nombii yaa dɛɛ gyae dɛɛ tekaa nyii kpu bela? Neneɛ emɛɛ gbagba ɛ nyii mmusuo nombia nan ɔ be kolosi ne. ⁶⁶ Sena yena ya agyuen lee nombia ken man?” Ken te

be tiranoo nyi, “O kaboena yen.” ⁶⁷ Kenje be too noolonje woli o siagbee te be takee e akotase. Baale mo nmeree e o lakaase man, ⁶⁸ te be yako e nyiaa “Wurubuaee dekenjkenjgyooore Kristo, wola daa non o be gyo nen.”

Pita kebee Yesu

Maake 14:66-72; Luka 22:56-62; Gyon 18:15-18, 25-27

⁶⁹ Deban kanan na Pita kyaa dekanjalan ken man. Kenje saese kegyia non alebu nolo konawo o gyan kaa yako e nyiaa, “Nyan mo n kpuε na Yesu non o ba lee Galelia teele man ne.” ⁷⁰ Kenje Pita lee anmaarenj balan ban pou siaman botoo nyiaa, “Moo gyen nombia njan n ne yako ne man korakora ya.” ⁷¹ Te o leewo gyu dekanjalan ken denanoo man. Botoo te alebubii nolo mo besewo naa e te o yako o tebia ban be kyaa botoo ne nyiaa, “Balee kei mo kpuε na Yesu non o ba lee Nasarete donoo man ne.” ⁷² Kenje Pita besewo lee anmaarenj te o kaja ntam nyiaa, “Moo gyen balee kei korakora ya.” ⁷³ Te kyare ya ne, balan ban be kyaa botoo ne konawo Pita gyan kaa yako e nyiaa, “Kei doo ke yee ampanj ke kaen nyi nyan mo n kpuε na balee kei. N kekolosi koran nawolo nyi n yee be man nolo e.” ⁷⁴ Botoo te Pita fiasεe o ne falaa o wose te o kaja ntam nyiaa, “Moo gyen balee kei korakora ya.” Debokenan man te kegyim loo woya. ⁷⁵ Kenje Pita tooose nombia njan Yesu be yako e nyiaa, “Pete kegyim ke lo woya na, nyanj ke bee betabotooro nyi n ba gyen manj ya” ne. Te Pita leewo debooman ke kyanj o nyee wii.

27

*Be kamo Yesu gyu gyoo Pilato gyaŋ
Maake 15:1; Luka 23:1; Gyɔn 18:28*

¹ Tɛɛ kena nebo nebo fuu nɛ, saese kegyiise na donɔɔ kegyiise baŋ gyaŋeewɔ te be yakowɔ sɛɛ dɔŋa nyi baa ko Yesu. ² Mena dɔɔ be bake e te ba moo e gyu ka do Pilato ŋon ɔ seŋɛ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ nyinmaa man.

*Gyudase yeŋ
Kpilala 1:18-19*

³ Gyudase ŋon ɔ ba lese Yesu fa kena nyi be te bu Yesu fɔɔ nyi baa ko e nɛ, takaa e nideli te ɔ kyɛɛkee wa agyueŋ. Mena dɔɔ ɔ besena kɔba keŋ ɔ be lɛɛ Yesu nyeeman nɛ gyina kegyiise baŋ. ⁴ Keŋte ɔ yako wɔ nyiaa, “Ma te yɛɛ nombiakumɛɛ ŋgba mɔɔ lese walaŋ ŋon dukum kamase be doo ɔ man ya fa ŋon nɛ.” Te kegyiise baŋ mɔ tiranɔɔ fa e nyiaa, daa be famenɛ na ŋenanɛ ya. Ne yɛɛ nyanɛ gbagba n nombia ŋa. ⁵ Botɔɔ te Gyudase fuŋa kɔba keŋ lo wɔ Wurubuarɛ ɔsom deni dinaa keŋ man, te ɔ gyuuwɔ kado ɔ wose ŋmelenɛ. ⁶ Keŋte saese kegyiise baŋ tɔɔsee kɔba ŋan te be yakowɔ nyiaa, “Da mmaraa bɛɛ fa daa gbɛɛ nyi dɛɛ mo kɔba kei kyakale na dɔ ɔsom deni kɔba man ya. Nawolo nyi kɔba keŋ dana ayimɛɛ.” ⁷ Keŋte kegyiise baŋ moo ba nyeeya baŋ na dɔŋa te be sɛɛwɔ nyi, baa mo kɔba kenanɛ ke lɛɛ tɛɛle saabuse maare ŋolo gyaŋ, na baa kyaa wuu ŋɔɔla botɔɔ. ⁸ Mena dɔɔ kaa lii nanɛ gyenɛ nɛ, bɛɛ baake tɛɛle kenanɛ bo nyi fatabo tɛɛle. ⁹ Keŋa pou yela Wurubuarɛ nombia

9 ɲan ɔ be tɛɛ ɔ dekpɛŋkpɛŋgyɔɔre Gyeremia dɔɔ
 yako see nɛ kɔŋawɔ mena. ɔ yakowɔ nyiaa,
 “Ba moo kɔba wolom bia sao na kufu 30 ɲan ɲe
 yɛɛ koya keŋ Iseraetena be dii ɔ nyeeman
 nɛ,
 10 ke lɛɛ tɛɛle saabuse maare gyan ɲgba mena
 keŋ de Gbɛŋgyoo Wurubuare ba wola
 man nɛ.”

Be kamo Yesu gyu Pilato gyan

Maake 15:2-5; Luka 23:3; Gyɔn 18:33-38

11 Keŋte ba moo Yesu kaa seŋ Pilato ɲon ɔ
 seŋɛɛ Romantena gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ
 siaman. Te Pilato bɔɔse e nyiaa, “Nyan yena
 Gyudatena gyoo ɲon?” Te Yesu tiranɔɔ fa e
 nyiaa, “Keŋ yaa n yakowɔ nɛ.” 12 Mɔna deban
 keŋ saese kegyiise na donɔɔ kegyiise ba mo
 nombia gyakaa Yesu dɔɔ nɛ, ɔ te gyuusuu ɔ nɔɔ
 ya. 13 Botɔɔ te Pilato bɔɔse Yesu nyiaa, “Nombia
 burum keŋa bɛɛ mo gyakaa n dɔɔ nɛ, n bee nyii
 yee?” 14 Mɔna Yesu bɛɛ ɔ te gyuusuu ɔ nɔɔ yako
 nombii dokolon koon gba ya. Nombii kei doo
 Pilato nɔɔ nideli.

Be kalese Yesu fa yɛŋ

Maake 15:5-15; Luka 23:13-25; Gyɔn 18:39-19:6

15 Gyudatena nyeekelɛɛwee kedi wee kamase
 nɛ, kaboena nyi Pilato ɲon ɔ seŋɛɛ Romantena
 gyoo dinaa nawɔɔ man nɛ, waa tina balan
 ban bɔɔ kyam tɔ deni nɛ man dokolon, ɲon
 balan benan gbagba ne gyae nɛ yela fa wɔ.
 16 Mena deban kenan na Barabase ɲon ɔ yɛɛ
 nombiakumɛɛyɛere e, te balan pou be nyii ɔ

nombia nε doo deni man. ¹⁷ Balan dikpii ken ke kōn kaa yilaa nε Pilato bōose wō nyiaa, “Balan bala kēwō man na be man wōnti te ε ne gyae nyi maa tina yela fa nōn. Barabase yaa Yesu nōn bεε baake e nyi Kristo nε?” ¹⁸ Nawolo nyi na Pilato gyen nyi, ken balan ban ne kōla Yesu dōo te ba lese e fa. ¹⁹ Pilato kekyaa ɔ ne di nombia nōn nε, ɔ wεele kpilawō kaa yako e nyiaa, “Lese n nyinmaase lee mena walan nōn nombiikum kamase be doo ɔ man ya nε nombia man. Nawolo nyi nelim me doosi doseε njaale lee ɔ wose man na, yεε man gyakolon te me naa diyem nideli.”

²⁰ Mōna Wurubuarε saese kegyiise na kegyiise akan ban feefuwō do balan dikpii ken nyi, baa sola Pilato na waa tina Barabase yela na baa ko Yesu. ²¹ Ken te Pilato besewō bōose balan ban nyiaa, “Balan bala kēwō man na, be man wōnti te ε ne gyae nyi maa tina e yela?” Te be tiranōo fa nyiaa, “Tina Barabase yela fa daa.” ²² Ken te Pilato besewō bōose wō nyiaa, “Kenan na sena te maa yεε Yesu nōn bεε baake nyi Kristo nε?” Botōo te be popou yakowō nyi, “Yela baa gyō e sakaa ɔpan dan dōo.” ²³ Ken te Pilato bōose wō nyiaa, “Wōn dukum te ɔ yεεwō?” Mōna be sεε bεε fae yeesa nedon nyiaa, “Yela baa gyō e sakaa ɔpan dan dōo.”

²⁴ Pilato kena nyi balan ban nōowoya na kela e te ɔ be gyae waa tale yεε kolo lee Yesu wose man ya nε, ɔ kyee lon faafo ɔ nyinmaase balan dikpii ken siaman te ɔ yako wō nyiaa, “Man nyinmaa be doo balee kei yen man korakora ya. Ke yεε

εμεε gbagba ε nombia ηα.” ²⁵ Kenje balan ban pou σεεωο yako nyiaa, “Denjele kewon ken gyae ke kon lee o kako wose man ne, δεεκον daa na de bia doo.” ²⁶ Mena doo Pilato tinaa Barabase yela fa wo, te o yela ba ηmeree Yesu dambiise te o moo e fa yoonootena ban nyi baa gyu ke gyoo e sakaa opanjan doo.

*Be kekulu Yesu
Mateo 27:27-32*

²⁷ Kenje Pilato yoonootena ban moo Yesu gyu non Pilato dekpanalan man, te be baake yoonootena akan ban pou kaa gyanee kilisi Yesu. ²⁸ Be kyanon o kegbase kpee te ba moo kegba yayam wurikyim daale ηgba ηan Romantena gyooneη na doo ne do e. ²⁹ Kenje ba moo soose loo gyooro kototoo wuu e, te ba moo gbutu do e o dunolon nyinmaa man na bee bun o siaman kulu e nyiaa, “Gyudatena gyoo nyan na ke yee. N nyee dee wolose.” ³⁰ Be too noolonse woli e, te be leo o gbutu ken mo ηmeree e o nyee man. ³¹ Be ke kulu e tan ne, te ba kpee kegba yayam ken booo mo do ne te ba moo non gbagba wui aboo do e. Te ba moo lee be kaa gyoo e sakaa opanjan doo.

Ba kegyoo Yesu opanjan doo

Maake 15:21-32; Luka 23:26-43; Gyoon 19:17-27

³² Be ka lee deboo man bee gyu ne, te be gyanee na balee ηolo non o ba lee Kirene te bee baake e nyi Simon ne. Kenje ba ηere e nyi waa lee Yesu opanjan ken seele. ³³ Kenje be gyuuwo ka gyoo botoo ken bee baake nyi “Golgata,” ken nawolo nyi Nyeepookoo dee ne. ³⁴ Botoo te ba moo tee ηante daale mo kyakale na solon fa Yesu

nyi waa nyoo. Mɔna ɔ ke daa ke keɛ ne te ɔ beɛwɔ nyi ɔ be nyoo ya. ³⁵ Ba ke gyo e sakaa ɔpaɔɔɔɔ dɔɔ ne, te be kpɛɛɛ ɔ kegbase bunii te be lo boe ne dɔɔ na baa naa ken walaɔ kamase waa nyin. ³⁶ Kenan wole ne, te be kyaawɔ botɔɔ beɛ deke e. ³⁷ Kenje be nmarase nombii ken dɔɔ boɔ gyo e ɔpaɔɔɔɔ dɔɔ ne mataa ɔ nyee gbɛɛ nyiaa,

“KEI YENA YESU, GYUDATENA GYOO NɔN.”

³⁸ Botɔɔ te be gyoɔ nmeɛlatena bala baale sakaa ɔpaɔɔɔɔ dɔɔ kpu na Yesu. Nolo sakaa ɔ dunolun dɔɔ te nolo mɔ sakaa ɔ demena dɔɔ.

³⁹ Na balan ban beɛ lam botɔɔ ne na tee e na bee kpiisi ba nyeeɛa, ⁴⁰ na beɛ yako e nyiaa, “Nyan nɔn n kpa n ke tekerii Wurubuare ɔsom deni dinaa ken na n ka mo weeya atooro ma ke ne, lee n wose na deɛ keɛ. Akpaa nyan yena Wurubuare bu nɔn na, lee n wose na n ke tisi lee ɔpaɔɔɔɔ ken dɔɔ.” ⁴¹ Mena mɔ te saese kegyiise na mmaraa wolala na donɔɔ kegyiise ban mɔ kulu e nyiaa, ⁴² “ɔ ne lee balan nyee, mɔna ɔ be tale lee nɔn gbagba wose ya. Ngba n kpa nyan yena Iseraetena gyoɔ nɔn, tisi lee dan ken dɔɔ na deɛ lee nen di. ⁴³ ɔ na mo ɔ wose lo Wurubuare dɔɔ te ɔ ne yako nyi, ‘Nɔn yena Wurubuare bu. Akpaa Wurubuare ne gyae e na, e yela deɛ keɛ nyi waa lee e.’ ” ⁴⁴ Mena mɔ te nombiakumɛɛyɛra ban boɔ gyoɔ wo sakaa ɔpaɔɔɔɔ dɔɔ kpu na e ne mɔ kulu e.

Yesu yen

Maake 15:33-41; Luka 23:44-49; Gyon 19:28-30

⁴⁵ Lee weese kasen dεε kelii ɔ ke gεεse nε, ditiηtεε kaa lεε tεele ken dɔɔ pou. ⁴⁶ Deban kenan nε, te Yesu fae yeesa kenken nyiaa, “Eli, Eli lama sabatani?” Ken nawolo nyi, “Me Wurubuarε me Wurubuarε, weera te n lese n sia yela man?” ⁴⁷ Balan ban ba senεε botɔɔ ke nyii mena nε be yakowɔ nyiaa, “E nyii, ɔ ne baake Elaegya.” ⁴⁸ Debokenan man te be man ηolo yeuwɔ ka mo kolo ηgba kokyaa ken gyae ke tale lεε lon nε do solon denyanesa daale man, te ɔ moo ke tooso na dan te ɔ gyinaa ke adido fa Yesu nyi waa nyɔɔ. ⁴⁹ Ken te balan akan ban yakowɔ nyiaa, “E yela dεε kεε nyi Elaegya waa kon kaa lεε e?” ⁵⁰ Ken te Yesu besewɔ fae yeesa kenken te ɔ kara weesi.

⁵¹ Kekon mena nε, kanyan ken bɔɔ mo kpase Wurubuarε ɔsom deni dinaa ken man nε bεεsewɔ kyεεkyεε ala lee adido kaa lii ka mokɔɔ man. Tεele wosiwɔ, te boya dinaana mɔ yelεwɔ. ⁵² Yebɔɔse gyuusuwɔ te Wurubuarε gyuuu ɔ balan ban be gbεenen tenε ɔ siaman te bɔɔ yekee nε, man balan burum lee ba yebɔɔse man. ⁵³ Yesu kefon lee yen man nε, Wurubuarε balan ban bɔɔ fonii lee ba yebɔɔse man nε, gyuu Gyerusalem donɔɔ man ka lese ba wose wola balan burum.

⁵⁴ Romantena yoonɔɔtena siamante ηon na ban ba senεε bεε gyee Yesu nε kena tεele kewosi na gyakolon nombia ηan be yεε pou nε, ba wose yena wɔ te be yakowɔ nyiaa, “Balee kei yena Wurubuarε bu ηon ampan.” ⁵⁵ Na ala burum baale mɔ senεε yenan botɔɔ lemlem bεε kεε. Be wulaa be silana Yesu leenan Galelia donɔɔ man

bεε κεε ρ δω. ⁵⁶ Ala benan man baale yena Mεere non ρ ba lee Magedala ne, na Gyemisi na Gyosefo be naa Mεere, na Sebedeo bia ban be naa.

Yesu kewuu

Maake 15:42-47; Luka 23:50-56; Gyon 19:38-42

⁵⁷ Kelii balinω ne kobate nolo non bεε baake e nyi Gyosefo, non ρ ba lee Arimatia donω man ne konawω botω. Na non mo yεε Yesu silala ban man nolo e. ⁵⁸ ρ gyuu Pilato gyan ka sola e nyi waa fa e gbεε na waa mo Yesu woo non ke wuu. Kenje Pilato sεεω nyi baa moo Yesu woo non fa e. ⁵⁹ Kenje Gyosefo moo woo non, te ρ moo akaralεε wole wole daale milii e. ⁶⁰ Te ρ moo e ke wuu boe bowole ken non Gyosefo gbagba be kare see ρ wose ne man. Kenje ρ biliŋi boe dinaa daale to yebω ken nω te ρ lanawω. ⁶¹ Na Mεere non ρ ba lee Magedala ne, na Mεere balate non banεε botω be sia tee na yebω ken.

⁶² Tεε kena ken ke yεε Gyudatena kefeefowee ke ne, Wurubuarε saese kegyiise na Farasiitena ban gyuuwω ke gyanee Pilato dekpanalan man. ⁶³ Kenje be yako Pilato nyiaa, “Kegyia dεε toose nyi Yesu dekarate non ke kyaa ken ne ρ yakowω nyiaa, weeya atoorote wole na waa fon lee yen man. ⁶⁴ Mena δω yela be kaa deke yebω ken na baa gyee ke nideli kelii weeya atoorote ken. Na mena ya na ρ kaseela ban baa yo gyu ke nmεele e lese na baa yako nyi, ρ fonae lee yen man. Na mena ya na, dekara alate kei gyae ka kela gyangba te ken.” ⁶⁵ Kenje Pilato yako wω nyiaa, ε lese emεε gbagba ε balan na baa gyu ka deke yebω ken nideli fa non ngba mena ken baa tale

ne. ⁶⁶ Mena dɔɔ be gyuuwɔ ke desina yebɔɔ kenj tɔ nideli kenj nyi ηolo na ηolo be tale tɛese boe kenj lee ke nɔɔ man ya. Kenje ba lese balanj nyi baa gyee yebɔɔ kenj nideli.

28

Yesu kefonj lee yenj man

Maake 16:1-10; Luka 24:1-12; Gyɔn 20:1-10

¹ Gyudatena kefeɛfowee wɔle tɛɛ kena nebo nebo fuu ne, Mɛere ηon ɔ ba lee Magedala na Mɛere balate ηon korowɔ gyu botɔɔ kenj bɔɔ wuu Yesu ne. ² Debanj kenanj ne tɛele wosiwɔ nawolo nyi de Gbenjyoo Wurubuare kpilale te tisi lee adido kɔnj kaa bilinj boe kenj see yenanj, te ɔ tisiwɔ kyaa ke dɔɔ. ³ Na Wurubuare kpilale ηon ne ηalakee ηgba ɔga kenjmaale ne, te ɔ kegba woloseɛ futututu ηgba akaraleɛ ne. ⁴ Balanj banj bɛɛ deke yebɔɔ kenj kena Wurubuare kpilale ηon ne, gyakolonj gyoo wɔ nideli te be dɔɔwɔ ba senjɛɛ botɔɔ ηgba woya ne.

⁵ Kenje Wurubuare kpilale ηon yako ala banj nyiaa, “ɛ na yee ya, ma gyenj nyi Yesu ηon bɔɔ gyɔɔ sakaa ɔpanɗanj dɔɔ ne yaa ε ne keo. ⁶ ɔ be kyaa kebo ya. ɔ te fom lee woya man ηgba mena kenj ɔ be yako see ne. ε kɔnj kaa keɛ ɔ dedoi man, ⁷ na ε ke ta bilenbilenj ke yako ɔ kaseela banj nyiaa ‘ɔ te fom lee woya man te ɔ te kyanj ηon gbɛɛ ɔ ne gyu Galelia tɛele man. Botɔɔ te ε kena e. Kei yena nombii kenj me dana maa yako ηon.’”

⁸ Kenje ala banj moo gyakolonj yeu lee yebɔɔ kenj gyanj. Mɔna yɛɛ wɔ gyonj te be yeuwɔ gyu

doo ε gyu teele kei pou doo na ε kaa wola balan na baa bese me kaseela. Ε so wo Wurubuaε lon lee Wurubuaε kya non na o Bu non na o Felin non yele man. ²⁰ Na ε ka wola wo na baa di kpene kamase ken moo faree non ne doo. Te mee yako non ε ke nyii nyiaa, me kpuε na non deban kamase kelii teele kei oto.”

**WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA
NŌŌKEBAKESEE WŌLE
Delo: WURUBURE NOMBIA KPAAKPAA
NŌŌKEBAKESEE WŌLE New Testament**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Delo

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

80e9f745-c10c-5e3f-94bb-9d65aa1a1b11